

Rəbiül-ətfal

Seyid Əzim Şirvani

<http://www.kitablar.com>

<http://www.kitablar.org/>

DİBAÇƏ

[...] Bəndeyi-bimiqdar, Seyyidi-xaksar ərbbi-fəhm və fərasətə və əshabi-kiyasətə ərz edir ki, bəzi mətalibi-aliytlər ki, idrakı cəmi bəni-növi-bəşərə lazımdır, alimiqdar olan müsənniflər bəzi kitablarda əlfazi-qəlizəyi-şədidə ilə bəyan ediblər, ətfali-dəbistanın zehni dərkindən aciz və qasirdir. Və müşəxxəs və məlumdur ki, bizim diyarın əhli hər nə elm ki, kəsb edərlər--əyyami-tüfuliyyətdə kəsb edərlər. Fəlihəza, bu kitabi-müstətab ki, mərifətnəməyi-müxtəsərdir, öz türki lisanımızda aşkar olan əlfaz və əshəl slan ibarətlər ilə səbt və rəbt olundu ki, ali olan mətalibdən tüllabi-dəbistan bəhrəmənd və feyziyəb olsunlar. Çünki hicrətin 1294-cü ilinin rəbiül-əvvəl ayında ibtida olun-du--«RƏBİÜL-ƏTFAL» ismi ilə müsəmma qıldım.

BAŞLANGIC

Həmdi-bihəd xudayi-sübhanə--
Ki, çatıb feyzi kövnü imkanə!
«Mübdii kainatü müzhirihu,
Vəhdəhu lailahə illa hu»[1].

Kənzi-məxfikən ol ülüvvməkan
İstədi zati olmağını əyan.
Qıldı məxluq xəlqi-imkani,
Ta ola zahir aləmə şani.
Küreyi-ərzi eylədi icad,
Gəldi ondan əyanə səbū şidad.
Oldu əncümlər, ey ülül-əbsar,
Didəbanani-nöh kəbudi-həsar.
Qəmərü tirə Zöhrə tapdı məhəl.
Şəmsü Mərrixü Müştərivü
Zühəl hər birin bir fələkdə qıldı müqim,
Ta çata kainatə feyzi-əmim.
Fələki-həştüm oldu zati-biruc,
Ondadır heyətü sifati-büruc.
O fələk mənbəyi-səvabitdir,
Hükəmayə mədarı sabitdir.
Fələki-nöhhüm ərşi-əzəmdir,
Ərşdən fəvqü sirri-mübhəmdir.
Neçə yüz min həkimi-danişvər
Bilməyib ərşdən o yanə xəbər.
Hükəmadən olubdu bil axir,
«La xələu vəl aməla»[2] sadir.
Altı gün müddətində ol dana
Eylədi cümlə aləmi peyda.
Feyzini qıldı aləmə sari,
Qüdrətin zahir oldu asari.
Qıldı bihərfü ləfzü sövtü nida,
Ta ola cümlə masiva peyda.
Kafi-kon nunə olmamış vasil,
Oldu bu ərzü asiman hasil.
Xəlq edib aləmi məşiiyyətlə,
Yoğurub xaki dəsti-qüdrətlə.
Xakə öz surətin əta qıldı,
Onu soltani-masiva qıldı.
Ona təlim qıldı əsmanı,
Bildirdi hər ismdən müsəmmanı.
Qılmış ikən onu xəlifeyi-ərz,
Cənnətin sirrin eylədi ona fərz.
Ona qıldı ənis Həvvani,
Qıldılar izdivaci-ruhani.

Gərçi zahirdə ol bir adəm idi,
Leyk batində çox müəzzəm idi.
Nuri-paki-Məhəmmədü Heydər
Olmuş idi o xakdə müzmər.
Zahiri xakü batiniydi nur,
Zərrə idi o nurə şöleyi
Tur. Əsl odur, fər Həzrəti-Adəm,.
Odu Musayədü Məsihadəm.
Nuru ol şahi-ənbiyanın əgər
Olmasaydı o xakdə müzmər,
Səcdə etməzdilər güruhi-mələk,,
Əmrinə tabe olmaz idi fələk.
Görsə idi o nuru gər şeytan,
Səcdə eylərdi Adəmə hər an,

[İstinad1: Allah kainatı yaradandır, zahirə çıxarandır.
O təkdir, ondan başqa allah yoxdur (ayə).]
[İstinad 2: Nə boşdur, nə dolu.]

PEYĞƏMBƏRİN TƏRİFİ

Dəxi yüz töhfeyi-səlatü səlam,
Nə qədər var bu gərdişi-əcram,
Olsun ol şəxsə kim, müəyyəddir,
Ənbiya sərvəri Məhəmməddir.
«Qabəqövseyn» bəzminin şahı,
«Fətədəlla» süpehrinin mahi.
«Vəzzüha» vəsfi-mahi-rüxsari,
Rəmzi-«Vəlleyl» zülfünün tari.
Ol ki, nələyni vermiş ərşə rəvac,
Ənbiya cümlə feyzinə möhtac.
Zatına yox zəmanə icrə nəzir,
Mehdiyü hadiyü bəşirü nəzir--
Kim, odur şəmsi-Yəsribü Bətha,
Şəbi-dacə cəmalı verdi ziya.
Mümkəşəf ondan oldu sübhi-əzəl,

Münxəsəf ondan oldu Latü Cəsəl.
Odur ecazə mənbəyi-mütləq,
Barmağından qəmər olub münşəq.
Ona Quranı möcüzi-baqi--
Ki, qoyub aciz əhli-afaqi.
Gərçi ümmidi zahir ol mövla,
Leyk oldu müəllimi-əsma.
İlləti-mayəkünü məniyi-gün,
Mənbəyi-çəşməsari-elmi-lədün.
Sirri-tövhidü nəfsi-sərməddir,
Əhədü Əhmədü Məhəmməddir.
Xassə ol şahə kim, odur canım,
Dedi həq Mürtəzadır aslanım.
Harda kim, şiri-pürşücaətdir,
Özgələr mədhəti nə hacətdir.
Mürtəza vəsfinə yazıldı vərəq,
«Zəhəqəl-batilü və caəl-həqq»[1].
Ey xuda, xeyrətün-nisa həqqi,
O düri-bəhri-Müstəfa həqqi,
Ciyəri-çaki-Müctəbayə qəsəm,
Xuni-məzlumi-Kərbəlayə qəsəm.
Mənə rahi-hidayət eylə əta,
Eylə mədhündə nitqimi guya.
Sənə layiq əgərçi yox əməlim,
Üzmə damani-Mürtəzadən əlim.
Bir də qismət elə ziyarətini,
Həm görüm həşrdə şəfaətini.
On bir övladına qulaməm mən,
Talibi-həzrəti-imaməm mən.
Ey xudavəndi-sahibi-qüdrət,
Qıl zamani-zühurini qismət.
Tez fərəc zahir eylə islamə,
Tez yetir işləri sərəncamə.
Zülmü cövr ilə kim, dolubdu cahan,.
Tez elə ədlü qistini ehsan.
Gətirib zülmü cövr canə bizi!
Varis et ərzü asimanə bizi

[İstinad1: «İza caəl həqq zəhəqəl batil»--

haqq aralığa gələn zaman batıl aradan çıxar (ayə).]

NAZİMİN İFADƏSİ

Ol zamandan ki, etdi həft aba
Ümməhat izdivacini peyda,
Gəldi ondan vücuda çox fərzənd,
Bəzi biəqlü bəzi danişmənd.
Mən dəxi bir yeganə fərzəndəm,
Deyiləm naxələf, xirədməndəm.
İki yüz əlli birdə bədi-həzar,
Əsri-Sultan Məhəmmədi-Qacar,
Rumə Əbdülməcidi idi sultan,
Oldu darül-viladətım Şirvan.
Hansı Şirvan, o gülsitani-qədim--
Konda[1] Şirvanşəhilər oldu müqim.
Nə Şəmaxi ki, onda İzzəddin
Nəzmdən zahir etdi sehri-mübin.
Məsqətür-rəsi-paki-Xaqani,
Hünərin Zülfüqari-bürrani.
Nə Şəmaxi ki, onda sübhü məsa
Verdi rüxsari-şəri-Bədr ziya,
Nə Şəmaxi ki, onda təbi-Bahar
Etdi yüz min baharlər izhar.
Qıldı Rusiyyə çün onu təsxir,
Oldu rövnəqdə saniyi-Kəşmir.
Olmuş ikən səfadə rəşki-cinan,
Tapdı eynül-kəməldən nöqsan.
Etdi Şirvanı payimali-məlal,
Rəcfətül-ərzü sədmeyi-zilzal.
Xəlqi-Şirvan olub pərakəndə,
Hər biri bir qəribə məskəndə.
Dağılıb, şəhri qoydular bərbad,
Etdilər Badkubəni abad.
Qaldı bir parə bisəru saman--
Ki, yoxuydu fərarə tabü təvan.
İmperatori-Rusi-valaşan
Əhli-Şirvanə qıldı çox ehsan.
Qıldı çox xanə xəlq üçün təmir,

Leyk təqdirə olmadı tədbir.
Əhli-Şirvan hənuz edəllər hesab
Küreyi-ərzi qətreysi-simab.
Müddəti-ömrdə məni-dilkir
Neçə yol xanə etmişəm təmir.
Eyləyib axirət evin bərbad,
Eylədim xanimanımı abad.
Vəz"i-həml etdi çün məni madər,
Pədərim dari-xüldə etdi səfər.
Adımı qoydular çü Seyyid Əzim,
Düşdü bəhri-qəmə bu dürri-yetim,
Oldum ol gün ki, çardəh salə,
Düşmədim fikri-dövlətü malə..
Eylədim arifanə kəsbi-ülum,
Gah Bağdad məskənim, gah Rum,.
Eylədim Misrə Şəmdə məva,
Gah yerim Yəsrib oldu, gah Bətha.
Oxudum nəhvü sərfü fiqhü üsul,
Hikmətü heyət eylədim məhsul.
Ta ki müstəcmii-ülum oldum,
Nəzəri-əhli-əsrə şum oldum.
Olmadı çünki məndə malü mənəl,
Mənə öz elmim oldu vizrə vəbal.
Eylədim ta ki hər büsatə güzər,
Məni gördükdə xəlq söylədilər:
Budu gəldi səfahətin kani,
Hacı Seyyid Əzim Şirvani!
Küreyi-ərzi fərz edər səyyar,
Zəlzələ bəsin bilibdi buxar..
Söyləyir şəms qütb-i-ələmdir,
Fələki-nehhüm ərşi-əzəmdir.
Bir görün ki, olubdu bu cahil
İnqilabi-ənəsirə qail.
Söyləyir gah su həvayə dönər,
Gah həva su olub səmadən enər.
Ab2 olub atəsü3 həm atəs ab, "
İnnə hazəl məqalə seyrun ujab
Allah, allah, bu küfrü tугyandər!
Demək olmaz ki, bu müsəlmandər!
Ey səfihi dəbəngu nahəmvar,

Bu xəyaləndən eylə istigfar!
Bunu təlqin edib sənə seytan,
Səri-paki-Mühəmmədidən utan.
Hükəmə qovlunun- nədir səməriə
Qalmasən fəlsəfilərin əsəri!
Var jahanda gözəl hekayətlər,
Nəjə min nazənin rəvayətlər.
Nəzm qəl "Qisseyi-Guləndam"!
Eylə məlum esqi-Bəhrami.
Kərəmin əsli ilə yaz vəslin
Kəsf qəl əsli xanəmənin əslin.
De "Koroglu", jahanə janə gətir,
Qəratm vəsfini bəyanə gətir.
Söylə nəqli-Qəribdən hərdəm --
Ki, onun yarə idi Sahsənəm.
Esidənlər kəlamən olsun sad,
Söyləsinlər ki, mərhəbə, ustad!
Qala aləmdə yadigar sözün,
Ola sovqati-hər diyar sözün.
Nə gərəkdir hekayəti-xilqət,
Nə gərəkdir bizə o keyfiyyətə
Bu nə sozdur ki, xəlqi-kovnu fəsad
Nə qərar ilə oldular iyjadə!
Nə gərəkdir fəzilət izharə,
Həq-təala bilir bu əsrarə.
Olmayəbdər əgər sözün kutah,
Basqa nəqli-Koroglu, bismillah!

[istinad1: Ki onda.]

KİTABIN YAZILMA SƏBƏB İ

Bu səbəbdən mən, ey həm idəs iyər,6
Eylədim nəzm jox hekayətlər.
Çünki gördüm hərifi-naqabil,
Özümü əmdən eylədim jahil.

Sənə saz olmasa zəmaneyi-fən,
Özüvü saz qıl zəmanəyə sən.
Xəlqi gördün olubla divanə,
Sən də divanə ol, nə fərzanə.
Xoş məsəldir bu kim, palazə bürün
Getsə hər yanə el, o yanə sürün.
Xah ruminəcadü xahi Zəng,
Xəlq ilə xasiyyətdə ol həmrəng.
Mərifət şərhin etmə nadanə,
Səni eylər hesab divanə.
Nejə kim, bu hekayəti-ziba
Sənə bu məjəranı eylər əda.

HEKAYƏT

Var idi bir vəzir-i-dəryadil,
Elmi-rəmlü nüjumdə kamil.
Bir gün ərz eylədi gəlib şahə--
Key, jatan hökmü mehr ilə mahəf
Tapmışam mən nüjum ilə ki, həman
Yağajaq üç gün, üç gejə baran
Olajaq sulərə o su məxlut,
Hər kəs ondan işə olur məxbut.
Götürək abi-safdən neçə xüm,
Ta ki bizdən fərasət olmaya gü.14
İçibən xəlq olanda divanə,
Biz qalaq xəlq içində fərzanə.
Şah onun gordü rəyini mərbut,
Abi-xalisdən etdilər məzbut.
Vəqt kim, yağdı ol diyarə mətər,
Oldu məxlut sulərə yeksər.
Hər kim içdisə, oldu divanə,
Qaldı şahü vəzir fərzanə.
Gündə divanələr edirdi xüruş,
Nə libasü rida, nə fərşü fūruş.
Sözləri jümlə hərzəvü həzyan,

Bəzi üryanü bəzi şeyhəkünan.⁷
İt ularsa, bular ulardı təmam,
Qarışıb bir-birə xəvasü əvam.
Baxdılar, gördülər səğiru kəbir
Oxşamaz ozlərinə şahü vəzir.
Dedilər ol güruhi-əbləhü dəng,
Bizə bunlar nəçin deyil həmrəng?
Bəs vəzir ilə şəh olubla jünun,
Səltənətdən edin bu şahı birun!
Çünki bunlar olubla divanə
Bizə bir şah gərəkdi fərzanə.
Bəs o gün ol güruhi-sərkəşü şum
Qıldı darül-imarə üstə hüjum.
Gordü çün şah o gün o əhvali,
Oldu mənzuri-xəlqdən hali.
Dedi kim, ey vəzir, eylə şitab,
Abi-məxlutdən gətir bir qab,
İçdi ondan o iki fərzanə,
Oldular xəlq kimi divanə.
Atdılar xəlq tək müəlləqlər,
Sanki oynar həvadə ləqləqlər.
Yırtdılar jamə, jəkdilər əfğan,
Oldular hər libasdan üryan.
Dedilər ol güruhi-naqabil,
İndi şahü vəzir olub aqil.
Ey gozüm nuru, boylədir hikmət,
Jinsdən jins eyləməz nifrət.
Binəva şəxs binəvanı sevər,
Nejə kim, kah kəhrəbanı sevər.
Nejə alim qajırsa nadandan,
Bil yəqin kim, bu həm qajar ondan.
Yox məzaqi-kəmal jahildə,
Nolduğun fəhm qılmaz aqildə.
Aqil ol şəxsdir ki, leylü nəhar
Edə xəlqin məzaqına rəftar.

MİR JƏFƏRƏ XİTAB

Jəfər, ey qöneyi-gülüstanım!
Ey mənim bülbüli-xoşəlhanım!
İki yüz yetmiş üjdə, bəd həzar,
Motədil fəsl idi, zəmani-bahar.
Səni həq mən fəqirə qıldı əta,
Kəbeyi-qəlbimə yetişdi səfa.
On beş ildir ki,ey ətayı-əzim
Sənə adab eylərəm təlim.
Yetibən əqlə sərfəraz oldun,
Dəxi məndən ki, biniyaz oldun.
Əql peyğəmbərin qılıb rəhbər,
Öyrən adabi-məzhəbi Jəfər!
Demirəm mən gedən təriq ilə get,
Əqli tut, ol gözəl rəfiq ilə get.
Sənə bürhan deyil təriqi-pədər,
Gör nə yol getdi zadeyi-Azər
Demirəm rus, ya müsəlman ol,
Hər nə olsan get, əhli-ürfan ol.
Demirəm sünnü ol və ya şiə,
Tək hədəf olma tiri-təşniə.
Demirəm şeyxi ol və ya babi.
Hər nə olsan tək olma qüllabi.
Mən özüm şiəyəm, budur sifətim,
Leyk əshabə yox müxalifəti
Dilüvü saxla lənət etməkdən,
Qeyri şəxsə şəmatət etməkdən.
Ey gozum nuru, ey ətayı-xuda
Sənə Sirvanda oldu nəsvu numa.
Lilləhul-həmd, xitteyi-Sirvan
Saniyi-İsfəhadər əlan.
Gərji viranə oldu zəlzələdən,
Jəxməyəb mərifət bu mərhələdən.
Vardər hər gusədə yuz əhli-kəmal,
Hər biri əhli-əlmü sahibi-hal.
Xassə kim, abu xakinin əsəri
Qabili-tərbiyə qələr həjəri.⁷
Xassə kim, padsahi-kisvəri-rus
Edəli xətti-ədlü dadə julus.

Eləyib tərbiyə kəmal əhlin,
Gətirib halə hər məhal əhlin.
Hər vilayətdə ajdə məktəblər,
Jatdələr feyzə əhli-mənsəblər.
Oxunur onda muxtəlif dillər,
Həll olur onda jumlə muskullər.
Ey ogul, bu dəlili-bisəkdir,
Adəmi-bisəvad essəkdir.
Rəmzi-"həl yəstəvi mudəlləl imis.
Bilməyəndən bilən kəs əfzəl imis.
Həq buyurmus ki, ixtilafi-lisan
Nemətimdəndir, ey guruhi-jahan!
Kim ki, bəs bir dil eyləsə hasil,
Oldu bir nemətə o kəs vasil.
Jəhd qəl neməti-tamamə yetis,
Elm təhsil qəl, məqamə yetis,
Ey ogul, hər lisanə ol ragib,
Xassə ol rus elminə talib.
Onlara ehtiyajəməz joxdur,
Bilməsək dil, ələjəməz yoxdur.
Jatmayəb sərdən bizə bu xəbər--
Ki, ərəbdən siva dil oldu hədər.
Nə ərəbdir xuda, nə rum, nə zəng,
Nə həbəkdir, nə zəngbaru firəng,
Xah boq, xah tanrə, xah xuda.
Birdi mənada, ey duri-yekta.
Ləfz edirsə ifadə mənənə,
Sərf edər əhli-mərifət anə.

HƏDİS

Bir hədisi-səhihdir bu xəbər,
Söyləyibdir cənab peyğəmbər--
Ki, Süleyman nəbi əleyhisəlam
Hər güruhun dilin bilirdi təmam.
Ey oğul, bil bu rəmzdən mətləb

Deyil əlhəq lisan lisani-ərəb.
Həqq özü hər lisanə danadır,
Hər lisan həq yanında zibadır.
Var bizim dörd kitabımız, ari,
Hər biri bir lisan ilə çari.
Biri «Tövrat» idi diranmayə,
Gəldi İbri dilində Musayə.
Biri «İncil» idi, birisi «Zəbur»,
Hər biri bir lisan ilə məşhur.
Çün Mühəmməd ərəbdən etdi zühur,
Öz lisanında qıldı həq məmur.
Türkdən göndərəydi gər ani,
Türki dildə olardı «Qurani».
Xassə kim, məzhəbi-imamiyyə,
Xah Bağdadü, xah Şamiyyə
Cümlə bu etiqadə guyadır--
Ki, nəbi hər lisanə danadır.
Xah rusi lisanü, xah firəng,
Bilir ani imami-bafərhəng.
Bir lisani ki, bəs bilirmiş imam
Sən də bilsən nə eybi, ey bədnamə

HEKAYƏT

Mülki-Şirvanda bir haputlu nam
Vardı bir qəryə, xəlqi xeyli əvam.
Molla Kazım adında bir şair.
Ki, haman qəryədən olub zahir,
Bu hədisə olubdur ol havi,
Dedi:--«Əl-öhdətü ələr-ravi»[1].
Xilqəti-aləm oldu çünki tamam,
Hər güruh etdi bir dilə iqdām.
Qaldı yerdə haputlu sərgərdan.
Etdilər ərz, key xudayi-cahan,
Xah rumivü, xah rusivü zəng,
Xah tatarü türkü hindü firəng,

Bir zəban hər güruhə etdin əta,
Bizə də bir zəban ver, ey mövla!
Bu xitab oldu rəbbi-izzətdən--
Ki, düşün siz bu gunə niyyətdən.
İzzətim həqqi qalmayıb bir dil--
Ki, onunla sizi edim xoşdil.
Hər nə gəlsə, gedin dəhanüvüzə
Onu cari edin zəbanüvüzə.

[İstinad1: Babalı rəvayət edənin boynuna.].

DİLLƏRİN MÜXTƏLİFLİYİNİN SƏBƏBİ

Cəfər, ey gəştiyi-ümidə nicat!
Ey ləbin nəşəbəxşi-abi-həyat!
Əhli-tarix edib bu növ bəyan,
Nuhdən sonra zümreyi-insan
Dəxi tufandan etdilər pərva.
Bir uca qəsər yaptılar, zibə--
Ki, əgər olsa bir də bir tufan
Etməsin əhli-qəsər hiç ziyan.
Bu sifət qəsri bir neçə ustad
Ərzi-Babildə qıldılar bünyad.
Oldu ol vəqt kim, o qəsər təmam,
Mühədim qıldı qadirü əllam.
Bir gün ol büqeyi-fələkbünyan
Oldu sövti-mühib ilə viran.
Vəhşətindən diyari-Babildə
Qaldı xəlqin dili təbəlbüldə.
Hər güruh etdi bir zəban peyda,
Müxtəlif oldu əlsinə yekca.
Leyk hər bir lisanı, ey dana,
Özünə nisbət eyləyibdi xuda.
Bil ki, hər bir lisan xudanındır,
Olma biganə, aşinanındır.

MİR CƏFƏRƏ XİTAB

Ey oğul, bil ki, feyzi-rəbbani
Necə əqsam edibdi dünyani.
Bu qədər bil ki, xəlqi-həft iqlim
Rübi-məskunda kim, olubla müqim
Lövdə, təbdə deyil yeksan,
Müxtəlifdir təbayeyi-insan,
Məsələn, mülki-Zəngibarü Həbəş
Harıdır, xəlqi həm olur sərgəş.
Təlxgöftər olulla, tündmizac,
Qılmağa şərh bu deyil möhtac.
Təbdə sərdədir çü mülki-şimal,
Xəlqinə tünd olur dəxi əhval.
Oların baisi hərarətdir,
Bulara vasitə bürudətdir.
Etidalə qərirdir İran,
Məsələn, İsfəhan, həm Tehran.
Bu yerin xəlqi cümlə zirək olur,
Xoşəban, xoşmizacü göyçək olur.
Kim ki, bir yerdə etsə nəşvü nüma,
Tərbiyətlər eylər ani abü həva.
Necə kim, xaki-xittəyi-Kaşan
Yetirir əhlini məxufü cəban.
Necə kim, var şüyui Bəğdadın,
Əhli tənbel olur o bərbadın.
Necə abü havadə var təsir,
Həm səbəbdir bu əmrə nütfovü şir.
Ey xoş ol nütfevi-bülənd-iqbal
Ola bir pak sülbdən inzal
Edə bir bəccədani-paki məqərr,
Verə surət ona xudayi-süvər,
Onu gərdun dəmi-viladətdə
Doğa bir mötədil, VILAYƏTDƏ
Şiri-xalis, səfalı abü həva,
Verə ol tifli-pakə nəşvü nüma,
Hiç şək yox, o əhli-hal olur,
Təbi xoş, sahibi-kəmal olur.
Bavücudi ki, yoxdu bunda sözümlə,

Leyk bu əmrz qailəm mən özüm--
Ki, nə qədr olsa şəxs naqabil,
Tərbiyətlə yenə olur kamil.
Nə o kamil ki, əkməliyyəti var,
Cüzünün güllə mədxəliyyəti var,
Cəhd qıl bəs sütudə-əxlaq ol,
Əhli-zövq ol, malihi-afaq ol.
Xoşzəban ol, oğul, gülər üzlü,
Milh göftarlı, şəkər sözlü.
Cəhd qıl ta ki ey nəticəyi-nur,
Verəsən qəlbi-mömininə sürür.
Olma dilbəstə, ol cəbini güşad,
Səni gördükdə mömin olsun şad.
Olma dünyada qəmtərirü əbus--
Ki, görənlər üzün ola məyus

HƏDİS

Bu hədisi cənab peyğəmbər
Verdi əshabi-cannisarə xəbər:
Kim ki, bir mömini qıla xəndan
Olur əhli-behişti-cavidan.
Mömini-xas rugüşadə gərək,
Sözünün ləzzəti ziyadə gərək.

HEKAYƏT

Vardı peyğəmbər əsri bir təlxək,

Hər sözü kani-göftguyə nəmək.
Gündə bir rəng ilə o fərruxdəm
Güldürürdü xəlayiqi hərdəm.
Dedi bir gün cənab peyğəmbər:
Kim ki, dünyadə olsa löbətger,
Ruzi-məhşər qoyanda mizani,
Gətirir məhşərə xuda ani;
Boynu nazik çü meyvə saplağı,,
Başı manəndeyi-Öhöd dağı.
Bu sifətdə gəlir o səhrayə,
Əhli-məhşər gülər o rüsvayə.
Ol oyunbaz şəxs hazır imiş,
Süxəni-Müstəfayə nazir imiş.
Tez durub ərz qıldı, key mövla,
Ey şəhənşahi-aləmi-məna,
Sənə qurban olum məni-bikəs!
Böyük oynum qalıb qiyamətə bəs..
Oldu bu sözlə Müstəfa xəndan,,
Əfv qıldı onu xudayi-cahan.
Mömini vacib oldu güldürmək,
Eybi olmaz ki, sözdə olsa nəmək.,

HEKAYƏT

Dedi bir gün rəsuli-dəryadil,
Qocalar cənnətə deyil daxil.
Cənnət əhli olur təmami cəvan,
Qədi-mövzunu rəşki-sərvi-rəvan.
Bir qarı evrət eylədi fəryad--
Ki, nədir cürmüm, ey fəriştə-nəhadə!
Sənə kim, mən gətirmişəm iman,
Etihadımda yox mənim nöqsan.
Qaimül-leylü saimüd-dəhrəm,
Ay kimi bunda şöhreyi-şəhrəm.
Çəkdi fəryad, eylədi nalə,

Müstəfa xəndə qıldı bu halə.
Dedi peyğəmbəri-sütudə-şiyəm,
Bilmədin, ey əcuzə, eyləmə qəm!
Qocanı döndərib cavan eylər,
Sonra həq daxili-cinan eylər.

PEYĞƏMBƏRİN ƏLİ İLƏ ZARAFATI

Bir gecə Yəsrib işrə ali-əba
Bir təbəqdə yeyirdilər xurma.
Nə yedisə rəsuli-aləmiyan,
Töxmini birbəbir onun pünhan
Qoydu şiri-xuda qabağında,
Zikr olundu bu söz dodağında:
Ya Əli, zahir oldu indi ki, sən
Xurmanı hamıdan füzun yemisən.
Gör, qabağında töxmi-xurma yox,
Var qabağında hamımızdan çox.
Dedi heydər:--Sən, ey səxa kanı,
Udmusan töxmi ilə xurmanı.
Bu sözə güldü cümlə ali-əba,
Mərhəbə söylədi rəsuli-xuda.

ƏLİNİN ƏSHABƏLƏRLƏ ZARAFATI

Bir zaman Kufədən şəhi-dövrən
Şamə bir qasid eyləmişdi rəvan.
Gəldi ol qasid, ibn-Süfyanə
Mətləbin şərh qıldı mərdanə.
Qasidin ol əmiri-bipərva
Saqqalın pak yoldu, saldı yola.
Görcək ol piri sərvəri-mərdan
Oldu biixtiyar xəndəkünan.
Dedi:--Ey pir, xoşnişan gəldin,

Pir getdin, əcəb cavan gəldin!
Bu kəramətdü, zadeyi-Süfyan--
Ki, səni pir ikən edibdü cavan.

ƏLİNİN ÖMƏR VƏ ƏBUBƏKRLƏ ZARAFATI

Bir gün atlandı Heydərü Səfdər,
Sağda Siddiq, sol yanında Ömər.
Qaməti-Mürtəza idi kutah,
Çün uzun ol iki vəliyullah.
Bu sözü Heydərə səmahətlə
Dedilər xəndəvü zərafətlə:
«Əntə fi beynina kənuni-ləna.
Qalə in ləm əkun fəəntüm la»?[1]
Oldular bu cəvabdən xəndan,
Dedilər:--Ya Əli, deyil böhtan;
Çünki Əhmədlə nuri-vahidsən,
Etdiyin iddəyə şahidsən.
Olmasaydın sən, ey sülaleyi-pak,
Xəlq olunmazdı ərz ilə əflak.
Baisi-cümlə masivasən sən,
Şəmsi-həq, nuri-övliyasən sən.
Bir günüm sənsiz olmasın, davər,
Olmasaydın həlak olurdu Ömər.
Ey oğul, bil ki, övliyayi-xuda
Eyləyiblər zərafəti-ziba.
Hər o söhbət ki, yoxdur onda nəmək,
Söyləyəncün vəbaldır bişək.

[İstinad1: San bizim aramızda ləna, yəni: bizim üçün, bizimki sözünün (n) hərfi kimisən.Dedi: Mən olmasam (yəni: «n» hərfi olmasa)siz (la) (heç, yox, heçlik) oxunarsınız.]

ŞAHİN MÜLAZİMİ İLƏ ZARAFATI

Qıldı bir padşah əzmi-şikar,
İsti oldu o gün həva büsyar.
Cübbəsin padşahü şəhzadə
Verdilər çakərə o səhradə.
Duşinə almış idi onlari,
Olmuş idi onun giran bari.
Şah ona söylədi zərafətlə,
Türfə eyham ilə, işarətlə,
Dedi şəh, eyləyib ona xəndə:
Vardu bir eşşəyin yükü səndə.
O müləzim qəribə zirək idi,
Xeyli hazır cavabü təlxək idi.
Dedi:--Şaha, tüküm nə xər tüküdür,
Yüküm eşşəklə bir qoduq yüküdür.
Oldu xəndan şahi-aləmiyan,
Etdi ol xoşbəbanə çox ehsan.

OĞLUMA NƏSİHƏT

Ey oğul, şahə eyləmə cürət,
Şah təbinə özgədir halət.
Mütələvvin olur təbiəti-şah,
Şirlərdir bular, nə kim rubah,
Gah mədhindən eyləyir nifrət,
Gah düşnaminə verir xələt.
Şairü şirü şahdən həzər et!
Onların xərgəhinə az güzər et.
Bunların hər üçü olur məğrur,
Hər üçündə əyandü kibrü qürur.
Səni təng etsə guşeyi-vəhdət,
Bari həmcinsin ilə qıl ülfət.
Mail olma özündən əlayə,
Başını salma şürü qovğayə.
Bunlar ilə çox eylədim ülfət,
Həsilim olmadı becüz zəhmət

HƏDİS

Olsa mehmanın, ey pəsər, kafər,
Ona ikram eylə, cani-pədər.
«Əkrimüz-zeyfə»[1] macərası oxu--
Ki, bu mənayədir işarə çoxu.

[İstinad1: Qonağa hörmət edin.]

HƏZRƏTİ-İBRAHİM ƏHVALATI

Bir sitarəpərəst şəxsi-əlil
Əzqəza oldu mehmani-Xəlil.
Süfrə hazır qılıb Xəlilullah
Dedi ol şəxsi-pirə: Bismillah!
Gördü ol şəxs meyl qıldı ğiza,
Etmədi zikr nami-bari-xuda.
Təngdil oldu bəs cənab Xəlil,
Bildirdi kim, büt-pərəstdir o əlil.
Oldu ilham: -- Key Xəlili-xuda!
Bir gecə verdin ol əlilə ğiza,
Demədi vaxtı-əkl «bismillah»,
Oldun ol büt-pərəstdən ikrah.
Yetmiş ildir ki, çəkməyib namım,
Olmayıb qət ondan ənamım.
Sübhü şam ol əlilü sərgərdan,
Xani-ehsanıma olur mehman.
Dari-dünyadə, ey mələkmənzər,
Etmərəm qəti-ruziyi-kafər.
Leyk üqbədə ol bədəxtəri şum
Nemətimdən mənim olur məhrum.

OĞLUMA NƏSİHƏT

Cəfər, -ey neməti-xudayi-cahan,
Olsa bir şəxs əgər sənə mehman,
Elə ol şəxsə ehtirami-təmam,
Xidmətində dolan bəsani-qulam.
Nə giza xahiş etsə, övladır,
Demə bu ziştdir, o zibadır. [...]
Ey oğul, olsa süfrədə nanın,
Tikəsin sayma mərdi-mehmanın.

BİR ƏRƏBİN MÜAVİYƏYƏ QONAQ OLMASI

İbn-Süfyanə Şamdə bir şəb
Mehman oldu bir fəsih ərəb.
Quzu büryani düzdülər xanə,
Ol ərəb əkl edirdi şiranə.
Quzunun parçalardı əzasın,
Sındırıb kəlləsin, qabırqasın.
Bunu çün gördü zadeyi-Süfyan,
Dedi kim, ey rəşid olan mehman!
Bu quzuyla xüsumətin var imiş,
Görünür kim, ədavətin var imiş.
Səni buynuzlayıb atası bunun,
Ya ki bir xişü əqrəbası bunun?
Dedi kim, ey xəlifeyi-dövrən,
Oldu büryanə xatirin büryan?
Bəs sənə süd verib anası bunun,
Yoxsa yoxdur bir iqtizası bunun?

Bu hekayətdən ötdü bir saət,
Yenə tapdı Müaviyə fürsət.
Dedi:--Löqməndə, ey ərəb, tük var,
Eyləmə qəflət, olgilən huşyar.
Löqməni saldı, durdu mərdi-ərəb,
Sanki divanə oldu, etdi qəzəb.
Yeməyib, bəzmdən çıxıb getdi,
İbn-Süfyanı şərmsar etdi.

HƏCÇACIN SEYİDLƏRİ QIRMASI

Necə ki, Yusif-ibn Həccacı
Nəql edirlər o sahibi-tacı,
Böylə mərr etmiş idi ol əbtər--
Kim, ola qətl ali-peyğəmbər.
Neçə yüz ali-Əhmədi ol ənid
Elədi büğzi-batin ilə şəhid.
Var idi köşkünün iki babı--
Ki, rümuzun bilirdi əshabı.
Birisi babi-qətlü biri aman,
Pasibanlar bilirdi rəmzi-nihan.
Ali-Muxtarı eyləyib ehzar,
Məclisə ol pəlidi-hiyləşüar,
Göftgudən sora o bədtiynət,
Cari eylərdi getməyə rüsxət.
Hansının qanını bileydi mübah,
Babi-qətlü ona görürdü səlah,
Çıxcağın babi-qətlədən o nəbil,
Pasibanlar onu edirdi qətil.
Gəldi bir seyyid öz ayağı ilə,
Göftgu eylədi o yağı ilə.
Dedi:--Ey bədxisalü bədgirdar,
Düşməni-ali-Əhmədi-Muxtar,
Sənə neylibdir ali-peyğəmbər--
Ki, bizi qətl edirsən, ey kafər?
Düşməni-Mürtəzavü Heydərsən,
Sən məgər kim, cühudi-Xeybərsən.
Olacaq, ey ləini-bipərva,
Ruzi-məhşərdə düşmənin Zəhra.

Lənəti-həqqə sən düçar olasan,
İki aləmdə xarü zar olasan.
Mürşüdün kim, sənin Müaviyədir,
Mənzilin ruzi-həşr haviyədir.
Ruzi-məhşərdə ol xudayi-qəfur
Səni etsin Yezid ilə məhşur.
Olmusan düşməni-şəhi-lövlak,
Sən kimi yoxdu mürtədi-bibak.
Xaneyi-dini etmisən viran,
Lənət etsin sənə xudayi-cahan.
Qıldın ali-Xəlili sən nabud,
Yanacaqсан səqərdə, ey Nəmrud!
Hansı kafər deyər sənə islam?
Eylədin ali-Müstəfanı təmam.
Şümrədən sən bətərsən, ey məlun!
Aləmi zülmün eyləyib məhzun.
Nə desəm azdır, ey yəhud, sənə!
Lən oxur gəbr ilə cəhud sənə.
Hansı bir qapıdan olum ixrac.
Mənə vazehdir indi, ey həccac,
Dedi həccac: -- Ey -bülənd-əxtər,
Get səlamət qapıdan eylə güzər.
Özüvü qıl uzaq nədamətdən,
Çıx kənarə dəri-səlamətdən.
O dəm ol seyyidi-niku-kirdar
O səlamət qapıdan etdi güzər.
Xəlv qaldı bu halətə heyran.
Qıldı həccac onu neçin ehsan.
Yalvarıb ağlayanları ol ənid
Eyləyirdi görən zamanda şəhid.
Ona bu seyyid eylədi nifrin,
Dedi yüz fəhş, vermədi təmkin.
Əvəzi-fəhş eylədi ehsan,
Çox təəccüblü işdi bu ondan.
Bir nəfər bu əcəb işi filhal
Qıldı həccacdən bu nəhv sual: --
Ey əmirn-cəlili-qəhrşiar,
Yoxdu qəlbində rəhmdən asar.
Sənə nifrin dedi o bipərva,
Nə səbəb eylədin sən onu rəha?

Dedi:--Bu işdə bir həqaiq var,
Rəmz var, nüktə var, dəqaiq var.
Mən necə eyləyim ona azar--
Ki, olum dəhrdə xəyanətkar.
Məsləhət eylədi mənə, həqqa
Mən də qıldım səlahını ifşa.
Məndə yox rəhm bir müsəlmanə,
Baxmaram qeyzü qəhri-sübhanə.
Bilmərəm tarı var, peyəmbər var,
Leyk xaiştayə yoxumdu şiar.
Məsləhət eyləsə mənə bir kəs,
Etmənəm mən ona xəyanət bəs.
Yüz ola düşməni-cəfapişə
Etmənəm mən xəyanət əndişə.

HƏCCAC İLƏ DƏRVIŞİN SÖHBƏTİ

Bir duasi qəbul olan dərviş
Saldı Bağdad şəhrinə təşviş.
Hər nə hacətçün eyləsəydi dua,
O duanı qəbul edərdi xuda.
Onu həccac eylədi ehzar,
Dedi:--Qıl bir duayi-xeyr izhar.
Əl götürdi, dedi: Xudavənda,
Cismdən canını sən-eylə cüda!
Dedi həccac:--Ey mələikxu,
Səni tari, nə bəd duadır bu?
Dedi:--Bu bir duayi-əhsəndir,
Həm sənə, həm bizə mühəssəndir.
Sən ölüb etməsən günahi-ziyad,
Sitəmindən çahan olur azad.
Nə gərəkdir sənə bu təxtü bu tac--
Ki, olub payimal hər möhtac.
Mərdümazarlıq yaman işdir,
Belə qalmaqdan elməyin xoşdur.

ALİMİN ZALİM PADŞAHA CAVABI

Dedi bir əhli-elmə bir zalim--
Key olan şər sirrinə alim!
Mənim üçün buyur ibadətdən,
hansı əfzəldi cümlə taətdən?
Dedi:--Ey padşahi-zülmşitab,
Sənə əfzəldi hər bir işdən xab,
Ta yatan vəqt, ey fələkgirdar,
Görməyə xəlq bir nəfər azar. Padşalərdə ədl əhsəndir,
Fitnənin yatmağı mühəssəndir.

NUŞİRƏVANIN OVA GETMƏSİ

Nəql edirlər ki, şahı-Nuşirvan
Oldu bir türfə seydəgahə rəvan.
Tutdular seyd kim, kəbab edələr,
Şahi-dövranı kamiyaş edələr.
Bir qulam oldu rustayə dəvan,
Ta gedib duş gətirsin ol əlan.
Dedi Nuşirəvan ədalət ilə,
Duşu al, ey qulam, qiymət ilə.
Töycüyə etməsinlər ani hesab,
Dağılıb olmasın bu kənd xərab.
Dedilər: -- Ey şahi-sitarə-məhəl,
Belə az nəsnədən yetər nə xələl?
Dedi:--Bünyadi-zülm dünyadə
Az olub, ey gürühi-dilsadə.
Sonradan kim ki, gəldi, etdi ziyad,
Qıldılar xanımanları bərbad.
Yəsə bir sib əgər şahi-baqi,
Olu viran rəiyyətin bağı.
Beş yumurta əgər yəsə soltan,
Ləşkəri min toyuq edər büryan.
Dari-dünyadə qalmaz ol qəddar,
Qalır ol şumə lənəti-büsyar.
Zülmədən yer üzündə ot bitməz,

Zülmü soltan edəndə kim etməz?
Padşah etməsə ədalət əgər,
Olur əlbəttə dəhr zirü zəbər.

ALİMLƏRƏ HÖRMƏT HAQQINDA MOİZƏ

Cəfər, ey nuri-dideyi-Seyyid,
Qönçeyi-novrəsideyi-Seyyid,
Üləma həqqini rəayət qıl,
Əhli-elmə həmişə hörmət qıl.
Demə bu kafər, ol müsəlmandır,
Hər kimin elmi var--o, insandır.
Elmsiz adəmi xudayi-cəlil.
Dedi:--«Ən amü bəl əzəllü səbil»[1].
Babamız Adəm ol səfiyullah
Elmi-əsmayə oldu çün agah.
Ona yeksər məlayik etdi sücud,
Səcdəsin fərz eylədi məbud.
Elmdən oldu Həzrəti-Loğman
Hikmət ilə səramədi-dövrən.
Elm bir nur, cəhl zülmətdir,
Cəhl duzəxdir, elm cənnətdir.
Üləma olmasa cahanda, yəqin
Olacaq paymal şəri-mübin.
Üləma varisi-şəriətdir,
Füqəra bəisi-hidayətdir.
Əhli-təfsir açıqla Qurani,
Çıxarıblar vüzuhə mənəni.
Kimdi gör, xəşeyi-cənabi-xuda,
Dedi həq:«Min ibadihil-üləma»[2]
Alimə kim ki, eyləməz hörmət
O deyildir peyəmbərə ümmət.
Sənə hər kimsə elm edər təlim,
Ona vacibdir eyləmək təzim.
Harda görsən, ona səlam eylə,
Baş əyib qul tək ehtiram eylə.
Qeyrini vəsf qılma yanında,
Sən dur, ol söyləyən zamanında.

İznsiz etmə xidmətində cülus,
Olma zəcrindən, ey pəsər, məyus.
Adəm ol, incimə qıraətdən,
Çubi-molla çıxıbdı cənnətdən.
«Gülsitan» içrə bülbüli-Şiraz
Farsilə edib bu nəğməni saz:
«Padşahi pəsər beməktəb dad,
Lövhə-siminş dər kənar nəhad,
Bər səri-lövhə-u nəviştə bezər:
Cövri-ustad beh zimehri-pədər»[3].
Bil ki, ustadın ey rəşid pəsər,
Sənə ruhaniyətdə oldu pədər.
Pədər bir mənəm, bir ustadın,
Cəhd qıl yaxşı çıxmağa adın.
Səy qıl, aqi-valideyn olma,
Ziştü mərdudi-xafiqeyn olma.
Eylə ustadüvə həmişə dua,
Məğfirət qıl tələb xudadən ona.
Olma ol tifi kimi sən bədzat--
Kİ, öz ustadına dilərdi məmət.

[İstinad1: AVAM həmişə zillətli yoldadır].
[İstinad 2: Onun (allahın) qullarından biri alimlərdir].
[İstinad 3: Bir şah öz oğlunu məktəbə verdi (göndərdi).
Ona bir qızıl lövhə verdi.
Lövhənin üstündə zərlə yazılmışdı.
Müəllimin əziyyəti atanın məhəbbətindən yaxşıdır.].

MƏKTƏBLİ İLƏ MÜƏLLİMİN ƏHVALATI

Bir uşaq incimişdi məktəbdən,
Dedi:--Ey xaliqu-zəminü zəməni,
Bir ölüm ver bizim bu ustadə,
Ta olum məktəbindən azadə.
Bir doyunca gedim gəzim bağı,
Həm edim bağı seyr, həm dağı.
Bu duanı eşitdi mollası,
Dedi:--Oğlum, bunun nə mənası?

Mən əgər rehlət etsəm üqbayə,
Qoyar atan bir özgə mollayə.
Atanın mərgin istə, ey nadan,
Qalasan ta yetimü sərgərdan.

BİR QARE İLƏ ŞAGİRDŁƏRİN ƏHVALATI

Misrdə bir yeganeyi-dövrən
Mənə bu macəranı qıldı bəyan.
Dedi kim, bizdə var idi bir pir,
Sahibi-elmü şeyxi-pakzəmir.
Əhli-təcvidü qarei-Quran,
Ona «Qürrai-səbə» əbcədxan.
Daim ol qarei-kühənsalə
Öyrədirdi qiraət ətfalə.
Məddü əşbaü günənə, səktəvü rövm,
Çeşmi-ətfal üçün həram idi növm.
Dərsdən qeyri həm o şeyxi-kühən
Onlara eyləmişdi kim, qədəğən
Göftgu olmasın qiraətsiz,
Məddü təcvidsiz, bəlağətsiz.
Oldular təngdil hamı ətfal,
Həqqi, ətfalə çox girandu bu hal.
Bir gün ol şeyx çağ edib qəlyan
Çəkdi, ondan ucaldı ərşə duxan.
Nagəhan bir şərərə qəlyandan
Düşdü əmmaməsinə sol yandan.
Etdi bir tifl işarə:-- Key ətfal,
Hələ bir qədr dinməyin, dərhal
Şeyxin əmmaməsi bir az yansın,
Qansa da, bari sonradan qansın.
Çünki bir qədr yandı əmmamə,
Oldu bir tifl kərmi-həngamə,
Şeyxə verdi xəbər qiraətlə,
Mədd ilə, çox uzun ibarətlə.
Dörd əlif qədri çəkdi hər hərfi,
Günnənin yox hesabü sərhəddi.
Taki əvvəl xitabın eylədi «ya»,

Rəmazan tək uzandı hərfi-nida.
Dedi:--«Ya hacı», «hai» çəkdi təvil,
Oldu zahir həzar cərrü səqil.
Mübtəda zahir oldu çox, əmma
Xəbərə müntəzir qalıb molla.
Dedi:--Axır o tifli-əllamə,
Şeyxəna, qoyma, yandı əmmamə!
Ol zaman kim, o tifl verdi xəbər,
Nisfdən yanmış idi balatər.
Tünd olub şeyx, etdi qəhrü qəzəb,
Dedi:--Ey tifli-bihəyavü ədəb,
Sən ki gördün yanırmış əmmamə,
Kərm olubdur başımda həngamə,
Etmədin hali sürət ilə nədən?
Dedi kim, etmisən özün qədəğən
Ey olan lütfü xeyrixah bizə,
Bu əməldə nədir günah bizə?
Dedi minbəd, ey güruhi-əziz,
Göftgu eyləyin qiraətsiz.

ŞAGİRDŁƏRİN MÜƏLLİMƏ KƏLƏK GƏLMƏLƏRİ

Var idi bir müəllimi-dana,
Xoşzəban, xoşədavü nüktəsəra. •
Oxudurdu neçə nəfər ətfal,
Məktəbi olmuş idi malamal.
Dərsi-ətfalə diqqət eylərdi,
Onlara çox siyasət eylərdi.
Dərsü təlimü bəhsü məşqü səbəq
Tifl üçün napəsənddir əlhəq.
Təbi-ətfal ləbə maildir--
Ki, hənuz əqli qeyri-kamildir.
Oldular dərsü bəhsdən diltəng,
Etdilər ustadə hiyləvü rəng.
Məktəbə kim ki, gəldi vəqti-səhər, .
Etdi rüxsari-ustadə nəzər. ,
Dedi:--«Ey ustadi-dövrənim, •
Sənə qurban ola mənim canım!

Nə səbəbdən bu gül üzün qaralıb?
Gözlərin ağı sərbəsər saralıb?
Gözün üstü şişib, olubdu qovuş,
Zahirən bu gecə dəyibdi soyuq?»
Hər biri gəldi məktəbə bu sifət
Mollanın canına salıb vəhşət.
Qüvveyi-vahimə ziyad oldu,
Mollanın rəngi xəvfdən soldu..
Var ikən əvvəli səhih bədən,
Aqibət naxoş oldu vahimədən.
Dedi molla ki, həqqi, ey ətfa.
Mən bu gün xeyli olmuşam bihal,
Görünür, məndə var əlaməti-təb,
Heç söz yox, soyuq dəyibdi bu şəb,
Ürəyim eylə qusmağa qalxır,
Dəmbədəmdən qulaqlarım salxır,
Bəs gedim evdə rəxtxabə girim,
Özümü ölməmiş, evə yetirim.
Eyləsin övrətim imalə məni,
Bəlkə gətsin imalə halə məni.
Sizə verdim bu həftəni möhlət,
Gər tapam mən bu haldən səhhət,,
Yenə baş üstə, eylərəm təlim,
Qoymaram sizləri bu günə yetim,
Səhhətimçün gedin dua eləyin,
Əgər öldüm, məni sənə eləyin.
Ta ki məktəbdən oldular azad,
Etdilər bir-birə mübarəkbad.
Dedilər cümlə, ey xudayi-ənam,
Mollanın ömrünü tez eylə təmam,
Binəva molla getdi xanə tərəf,
Yolda az qalmış idi ola tələf.
Rəxtxabi döşətdi, yatdı hərif,
Günbəgündən vücudi oldu zəif.
Yenə şagirdlər gəlib hər gün
Mollanın könlünə qoyurdu düyün.
Hiylə ilə o firqeyi-rubah,
Ustadə baxıb çəkərdilər ah.
Biri nəgəh yalandan ağlardı,
Birisi nəşini qucaqlardı.

Mollanı tutdu aqibət vəhşəti,
Dari-dünyadən eylədi rehlət

OĞLUMA XİTAB

Ey oğul,:alim olsa rəbbani,
Sən onun ol dərində dərbani.
Mən özüm kim, zəmanə sərvəriyəm,
Üləmanın kəminə çəkəriyəm.
Necə kim, vardı fazili-Şirvan,
Ol behinzadəyi-şəhi-dövrən, .
Mənbəyi-elmü helmü nuri-cəli, :
Mədəni-fəzlü bəzli-Seyyid Əli.
Ələmi əfzəli-qəbaildir,
Məhbiti-cümleyi-fəzaildir.
Yoxdu zatında buyi-rəngü riyə,
Qeyrlər ləfzdir, budur mənə.
Leyk bir parə mərđi-hiylətkər,
Eyləyir dərş üçün İraqə səfər.
Kimisi şəhri-İsfəhanə gedir,
Kimisi Yəzdü Bəhbəhanə gedir.
Kimisi Kərbəlayə azim olur,
Necə şeylər ona mülazim olur.
Oxuyur hər biri beş-altı vərəq,
Sonradan saqqala verir rəvnəq.
Zadəhəllah İraqdə tüllab
Mütəvü siğədən olur sirab.
Hər zaman vaqə olsa üsrü hərəc,
eyləyir ümidi-fərəc.
Qüvveyi-bahi görməsə ifrat,
Bir də gördün atıbdı həbbi-nişat.
Günüzü siğəni edər əzbər,
Gecələr nazəninə həmbəstər.
«Nəfərə minküm» ayəsin oxuyur,
Çoxusun sinədən yalan toxuyur.
Qurtarır puli çün olur məğlub,
Vətən əhlinə göndərir məktub--
Ki, əya sakinani-əhli-vətən,
Çəkmişəm on beş il riyazət mən,

Edirəm kəsbi-elm leylü nəhar,
Gündüzüm dərsdir, gecəm təkrar.
Həmdəmin şəb «Üsuli-Kafi»dir,
Sizə ancaq bu elm kafidir.
Şöhrətim gün təki cahanı tutub,.
Rüfətim ərzü asımanı tutub.
Elmə əllameyi-zəmanəm mən,
Ələmi-xəlqi-kun-fəkanəm mən.
Olmuşam elmü fəzldə mümtaz,
«Fəxri-Razi» deyil mənə həmrəz.
Elm ilə hər məkanda adım var,
Gözüvüz aydın, ictihadım var.
Gəlməyimdə əgərçi var təxir,
Edirəm mən risaləmi təhrir.
Mənə bir qədr pul edin irsal,
Ləşkəri-fəqrə olmuşam pamal.
Gecələr şəmə tapmıram bir pul--
Ki, yazam şərh-i-müşküləti-üsul.
Çox gecəm var ki, şamsız yatıram,
Çaysız, həm təamsız yatıram.
Bu pəyamı eşitcək əhli-vətən,
Alışub, od tutub çi mərdü çi zən.
Bir qədər cəm eyləyib zərü sim,
Göndəririlər ki, hiç eyləmə bim,
Pul gəlir hər qədər ki, sən qalasan,
Təki sən sahibictnhad olasan.
Pul ki çatdı cənab tüllabə,
Yenə verdi əzəlki mis qabə.

MÜCTƏHİDİN TƏHSİLDƏN QAYITMASI:

Müxtəsər, bir zaman çıxar bu xəbər--
Ki, gəlir ol cəhani-fəzlü hünər.
Pişvazə çıxar səğirü kəbir,
Ucalar ərşə naleyi-təkbir--
Ki, bu gün nayibi-imam gəlir,
Eyləyib elmini təmam gəlir.
Yerbəyerdən o qövmi-niksifat

Üzünü görcəyin çəkər sələvat.
Tökülür xəlq sol və sağından,
Öpələr ta ki əl-ayağından.
Ehtiram ilə şəhrə varid olur,
Yeddi gün məclisi dolur, boşalur,
Kəsilir hər tərəfdə qurbanlar,
Açılır babi-lütfü ehsanlar.
Neçə əyyam olur ziyafətlər,
Eyləyir əhli-şəhr dəvətlər.
Fikr edir kim, o qövmi-fərzanə
Müctəhidçün gərəkdi bir xanə.
Bir də gördün ki, eyləyib tədbir,
Bir gözəl xanə etdilər təmir.
Yenə söylər o qövmi-danişvər,
Müctəhidçün gərəkdi bir həmsər.
Bir gözəl qız nigah edib anə.
Mələki əqd edillə şeytanə.
Ta ki məqsuduna yetişdi imam,
Məscidə naz ilə edər iqdām.
Özünə əvvəl eyləyər zivər,
Bir gəlin tək ki axtarır şövhər;
Gözünü sürmədən edər məkhul,
Bir zaman zinətə olur məşğul.
Üzünə eyləyir gülab əfşan,
Barmağında nigini-ləlnişan,
Başına durdu qoydu əmmamə,
Geydi nələynini o əllamə.
Var boğazında səxt təhtülhənək,
O qədər bərk çəkib olub döyənək.
Çiyninə saldı bir lətif əba,
Əlinə aldı bir zərif əsa.
Başda əmmamə, saqqalında həna,
Barmağında üzük, əlində əsa.
Var ayağında cüft nələyni,
Bil ki peyğəmbərin budur qeyni.
Sağ-solunda qalıbdı çeşmi müdam-
Ki, görək kim verir imamə səlam.
Bu gün evdən çıxıb nəmazə gəlir,
Sufivü safi pişvazə gəlir.
Məscidə naz ilə olur daxil,

Girdi mehrabə alimü fazil.
Uydular xəlq, imam qıldı nəmaz,
Etdi min günə həqqə razü niyaz.
Edibən ta nəmazını itmam,
Minbərə vəz üçün edər iqdām.
Minbər üstündə ol fələkrüfət,
Oxur ahəstə bir uzun xütbət.
Xütbədən sonra bir gözəl ayə,
Olur ol xoşəbanə sərmayə.
Keyyühənnas, sirrdir bu dəqiq,
Hikməti şərə etmişəm tətbiq.
Sədrim olmuş vəsi dəryadən,
Fəzlim artıqdı Molla Sədradən.
Bəhri-elmimdə, ey güruhi-bəşər,
Pak olan gövhəri-muradə, yetər.
Yazmışam sərbəsər fūruati,
Açmışam ğamizati-ayati.
Köhnə təfsirə vermişəm təğyir,
Tazədən yazmışam özüm təfsir.
Bir neçə səhv edibdi Beyzavi,
Olmuşam cümlə onlara havi.
Fəxri-Razi qərini-raz deyil,
Yazdığı rəmzlər tərəz deyil.
Eyləyib səhv saHibi-«Tibyan»,
Ruhdən bixəbərdü «Ruhi-bəyan».
Etməyib fəth Molla Fəthullah,
Səhvi-vazeh yazıbdır ol gümrəh.
Gah fələk, ah ərşdən danışır,
Bu sifət çox çərən-pərən danışır.
Təmtəraqın görür o qövmi-əvam,
Söyləyirlər ki, etmiş elmi təmam.
Bu filan müctəhiddən əkməldir,
Şeyxül-islamdən bu əfzəldir.
Leyk bir parə mərđi-danışvər
Anlayıbdır ki, kəddə var nə xəbər.
Boş dəğər olduğun bilib dərhal,
Xövfədən leyk nitqin etmiş lal.
Bir deyən yoxdur, ey imami-şərir,
Edəcəksən nə vəqtədək təzvır?
Tutalım elmə olmusan vasil,

Bizə bu elmdən nədir hasil?
Hansı nadanı alim etdin sən?
Hansı bimarı salim etdin sən?
Hansı kuri sən etmisən bina?
Hansı əmvatı eylədin ehya?
Hanı islam üçüi sərəncamın?
Yerə girsin.o müctəhid namın!
Söylədin telqramı elmi-bəlis--
Ki, onu ixtira edib iblis.
Kari-şeytan dedin dəmir yolunu,
Xəlqə etdin həram Dum pulunu.
Xaçpərəstlər təmam düşdü qabaq,
Tökülüb dalda qaldıq, ay sarsaq!
Aldı əhli-kitab dünyanı,
Şərh edirsən sən indi Quranı?!
Əhli-islam oldu xarü zəlil,
Baisi sənsən, ey imami-cəlil!
Sən bizi nəfə etmədii vasil,
Barı qoy özgə elm edək hasil.
Bizi bəsdir bu qədr aldatdın,
Dini dinarə hər zaman satdın.
Sən bilən elmi bilməyən yoxdur,
Səndən ələm uşaqlar çoxdur.

CAHİL ATA İLƏ ALİM OĞUL HEKAYƏSİ

Bir təvangər əvami-dəryadil
Göndərir oğlun elm edə hasil.
Hər il irsal edir məsarifini,
Ta ki kəsib eylesin məarifini.
On beş il İsfəhanda ol huşyar
Eyləyib kəsbi-elm leylü nəhar,
Yetirir cümlə elmi itmamə,
Fəzli məşhur olur çü Əllamə.
Hikmətin əvvəlinci Loğmani,
Xassə hikmətdə yox ona sani.
Ta ki eylər müraciət vətənə,
Bülbülasa gəlir gühən çəmənə.

Bir gün oïdan edər atası sual--
Key gözüm nuru, ey həmidəxisal,
Neçə illərdü çəkmişəm zəhmət,
Qalmışam gül cəmalüvə həsrət,
Sənə göndərmişəm hər il çox pul,
Oğul, az qalmışam olam yoxsul,
De görüm, mətləbə olaq vasil,
Hansı bir elmi etmişən hasil?
Dedi:--Ey baisi-həyatım ata,
Ey rızası olan nıcatım ata.
Sən özün bir əvami-ümmisən,
Bu sualındı qeyri-müstəhsən.
Mən nə dılcən sənə bəyan eləyim,
Mən neçə elmimi əyan eləyim?
Dedi:--Filcümlə qıl bəyani-ülum,
Ta görüm səndə vardı bir məlum?
Dedi:--heyət mən etmişəm hasil,.
Sənə bundan nə şey olur vasil?
Dedi:--heyət demək nədir yəni,.
De görüm heyətə nədir məni?
Dedi:--heyət edər bəyani-nücum,,
Sənə filcümlə eylərəm məlum.
Çün olur Şəms daxili-Sərətan,
Olur aləmdə fəsli-tabistan.
Cədyə daxil olanda mehri-münir
Zəmhərır aləmə edər təsir.
Bu səyaqı əlində tut bürhan,
Bilüsən yay haçanı, qış nə zaman..
Dedi:--Ey bıkəmal, on beş il
Gedibən etmişən bunu hasil?
Heyf o zəhmət, mənim o sərmayəm,
Sən bilən elmi həm bilir
Sallanır yayda, annaram yaydır,
Yığışır qışda, zehli bir yaydır..
Şərmnak oldu alimi-dana,
O sifət elmdən budur məna.

ALİMİ-BİƏMƏL VAQİƏSİ

Bir nəfər mərd getdi təhsilə--
Ki, yetirsin ülumi təkmilə.
Neçə illər ki, qaldı qürbətdə,
Oldu övqatı sərf işrətdə.
Nə kitabü nə dərsü nə təkrar,
Eyşü işrətdə qaldı leylü nəhar.
Elmdən bir şey etməyib hasil,
Vətənə gəldi alimi-cahil.
O zaman kim, vətəndə qaim idi,.
Binəva bundan artıq alim idi.
Gəlibən xəlq, bədi-həmdü sənə
Etdilər iltimas, key mövla,
Neçə illərdü ey imami-kəbir,
Yoluva göz dikib səğirü kəbir,
Cəm olubdur bu dəm vəziü şərif,
Məscidi-cameə gətir təşrif.
Bizə üç gün gərəkdi vəz edəsən,
Rəsmü adabi-şəri öyrədəsən.
Məhşər əhvalını bəyanə gətir,
Qəlblər kim, elübdü--canə gətir.
Gördü kim, izdiham edibdir əvam,
Edibən məscidə o dəmdə xuram,
Duruban başə qoydu əmmamə,
Geydi nəleynini o əllamə.
Gəldi məsciddə oldu pişnəmaz,
Etdi bəd əznəmaz razü niyaz.
Ərseyiqminbər üstə tutdu qərar,
Edər avaz, key ülül-əbsar!
Siz bilirsiz əya güruhi-fəqir?
Dedilər:--Bilmirik, elə təqrir.
Bilməyəncün, dedi, edim nə bəyan?
Edibən qəhr, düşdü oldu rəvan.
Yenə fərda edər o qövmə xitab--
Ki, bilirsiz, əya güruhi-dəvab?
Dedilər kim, bəli, əya mövla,
Bilirik, ey imami-ərzü səma!
Dedi kim, bəs bilirsiz, ey bəpir,
Dəxi bica nə eyləyim təqrir?
Yenə düşdü aşağı minbərdən,

Getdi ol naibi-imami-zəmən.
Yenə fərda edər o qövmə xitab--
Ki, bilirsiz əya güruhi-lübab?
Dedilər:--Nisfimiz bilir, əmma
Nisfimiz bilmir, ey imami-hüda.
Dedi kim, ol bilən güruhi-əlim
Eyləsin bşqaəyənlərə təlim.
Dedilər mərhəba bu göftarə!
Budu söz, dərdə eylədin çarə.
Elmi bir gəlməzdə təmam elədin.
Çareyi-dərdi-xasü am elədin.
Sən təki olsa alimü fazil
Bizi hər mətləbə edər vasil.
Həq-təala verib kəmal sənə,
Aldığın pul ola həlal sənə!

OĞLUMA XİTAB

Ey oğul, nifrət eylə vahimədən,
Vahimə şumdur, müxərribi-tən.
Vahimə olsa şəxsə müstövli,
Eylər ani həlak öz hövli.
Qüvveyi-vahimə şəyatindir,
Vahimə cinniyani-bidindir.
Görməyirsən ki, şəxs olanda cünun
Vahimə qalib oldu, əql zəbun?
Rəftə-rəftə cünunu bədtər olur,
Qüvveyi-vahimə müsəvvər olur.
Sanki bir şəxs ona olur peyda,
Bir-birilə olur bular guya.
Leyk zahirdə yoxdu şəxsi-digər,
Vahimə eyləyib o şəxsə əsər.
Elə hər bir məqamdə cürət,
Zəhr içsən hesab qıl şərbət.
Xövflə gər səhər yesən gülcənd,
Gətirər zəfi-mədə, ey dilbənd,
Sənə bu macərani eylər əda,
Guş qılsan, hekayəti-hükəma.

İSKƏNDƏR DÖVRÜNDƏ İKİ HƏKİM

Vardı İskəndər əsri iki həkim,
Mülki-Yunanda, vacibüt-təkrim.
Onların düşdü çün mübahisəsi--
Ki, nədəndir zəmanə hadisəsi?
Ol nə bürhan gətirdi hüccət ilə,
Bu onu rədd edirdi hikmət ilə.
Hər nə mətləb ki, qıldı bu ünvan,
Ol gətirdi buna gözəl bürhan.
Hərçi ilzamə oldular talib,
Birinə olmadı biri qalib.
Aqibət şərt qıldı iki təbib,
Hərə bir zəhr eyləsin tərtib.
O bunun zəhrini içə, bu onun,
Ta bu sevdadə kim olur məğbun?
Birisi şərbət eylədi tərtib,
Zəhr hazır qılıb ikinci təbib.
Bir-birə verdilər məhabət ilə,
Birisi içdi zəhri cürət ilə,
Bilmədi zəhr olduğun anın,
Belədir müqtəzası dövrünün.
Etmədi xəvf səmmi-nafizdən,
Qaldı ol şirdil səhihbədən.
Ol biri içdi xəvf ilə şərbət,
Dari-dünyadən eylədi rehlət.
Öz işindən onu qiyas etdi,
Vəhşətindən zəmanədən getdi.

OĞLUMA XİTAB

Cəfər, ey rahəti-rəvani-pədən,
Güli-xoşətri-gülsitani-pədən.
Sədəfi-təbimin səmin gühəri,

Vermə bir kimsəyə yaman xəbəri.
Bülbül ol, ver bahardən müjdə,
Cügdək xəlqi etmə pəcmürdə.
Farsidə bu fərdi bir dana
Eyləyibdir nəsihət ilə əda:
«Bülbülə, mücdeyi-bəhar biyar,
Xəbəri-bəd bebumi-şum güzar» [1]ççç

By bülbül, bahar mücdəsi gətir, pis xəbəri uğursuz bayquşa həvalə elə*
(Sədi).

XEYİR SÖYLƏMƏZİN HEKAYƏSİ

Vardı bir xeyrsöyləmən nadan,
Dilinə xeyr gəlməyib bir an.
Dedi bir şəxs ona kim, ey müztər,
Edirəm mən bu gün İraqə səfər,
Bir dua eylə, ey əziz, mənə--
Ki, səlamət gəlim yenə vətənə,
Hər nə əynimdə var libasi-səfər,
Sənə verrəm, çıxardıbn yeksər.
Dedi kim, indi ver mənə, heyhat,
Eylədin bəlkə qürbət içrə vəfat.

TOXUCUNUN HEKAYƏSİ

Var idi İsfəhanda bir nəssac,
Toxudu şahə bir gözəl dibac.
Doqquz ay çəkdi binəva zəhmət,
Verdi dibaçə nəqşdən zinət.
Yazdı əşar ilə gətibələrini,
Nəqşdən zahir etdi sehri-mübin.
Baxdı dibaçə ta ki şahi-cavan

Bir zaman qaldı valehü heyran.
«Mərhəbə» söylədi səğirü kəbir,
Şah dedi:--Ey vəzir-batədbir,
Nə üçün yaxşıdır bu, eylə bəyan.
Ərz qıldı vəzir, key soltan,
Yaxşıdır bu qumaşdən camə,
Yaraşar padşahi-islamə.
Biri ərz etdi:--Ey şəhi-övrəng--
Ki, bunun çox olur qəbasi qəşəng.
Biri ərz etdi, key şəhi-əşraf,
Çox gözəldir ola bu ruyi-lihaf.
Əhli-məclis o gün səğirü kəbir,
Hərə bir növ, göstərib tədbir,
Dedi ol padşahi-niksüxən: --
Qoy sual eyləyək həm ustadən.
Dedi ustad:--Ey fələktədbir,
Çox gözəldir ki, saxlana bu hərir,
Çəkələr sən öləndə tabutə,
Görünə onda xəlqi-nasutə.
Təngdil oldu padşahi-cavan,
Qətlinə verdi ol kəsin fərman.

HƏZRƏTİ-İSANIN QİSSƏSİ

Bir gün, ey ruhi-həzrəti-İsa,
Kəlmeyi-həq, o nuri-paki-xuda
Bir məkandan rəvan edirdi güzər,
Verdilər fəhş ona yəhudilər.
Bu əziz onlara dua elədi,
Qıldı təhsinlər sənə elədi.
Ərz qıldı ona həvarilər--
Key olan cümlə aləmə rəhbər,
Nasəza söylədi təmami sana,
Sən edərsən bu qövmə xeyrə dua?
Dedi:--Xərc eylədi olar varın,
Batının zahir etdi asarın;
Mən də xərc eylədim nə varım var,

Yox xəzəf, dürri-şahvarım var.

HARUN VƏ ŞAİRLƏR ƏHVALATI

Gəldi harun üçün iki şair,
Hərə bir fərd eyləyib zahir.
Bu idi fərdi-əvvələ mənə--
Ki, olur yaxşı felə yaxşı cəza.
Fərdi-sanidə həm bu idi əyan--
Ki, həmişə olur yamanə yaman.
Şairi-əvvələ o fəxri-kübar
Mərhəmət qıldı min ədəd dinar.
Şairi-saniyə həm etdi əta
Əvvəlin nisfini, o kani-səxa.
Əhli-bəzm oldu bu işə heyran,
Dedilər:--Ey xəlifeyi-dövrən,
Birdi mənədə kim, bu iki kəlam,
Bəs nədən oldu müxtəlif ənam?
Dedi kim, şəxs olsa xoştinət,
Yaxşılıqdan müdam edər söhbət.
Var idi tinətində çünki səfa,
Yaxşılıq fərdin eylədi o əda.
Ol birində yamanlıq oldu nihan,
Odu kim, söylədi yamanə yaman.
Sifəti-sahibi-kəlamdı söz,
Batin asarına təmamdı söz.

SƏNÇAN ŞAHININ YUXUSU

Yuxuda gördü şahı-Səncani--
Ki, tökülmüş təmam dəndani.
Bir müəbbirdən etdi ani sual,
Dedi:--Ey padşahi-ərşəlal, .
Bil ki, dəndandır sənə övlad,
Böylə yazmış kitabdə ustad:

Öləcəkdir sənin çox övladın.
Çıxacaq ərşə ahü fəryadın.
Dedi şəh:--Böylədir, deyil böhtan,
Qətlinə eylədi onun fərman.
Tünd olub padşahi-danişvər,
İstədi bir müəbbiri-digər.
Bu müəbbirdən etdi hali sual,
Dedi:--Ey padşahi-nikufal,
Gördüyün xəb üçün budur təbir,.
Həq sənə lütf edibdi ömri-təvil.
Çün bu rəmzi eşitdi şahı-cavan,.
Verdi bu şəxsə xələti-əlvan.
Dedilər:--Ey şahı-zəminü zəməni,
Sadır oldu əcibə iş səndən.
Hər müəbbir ki, halı etdi bəyan,.
Söylədin böylədir, deyil böhtan.
Birini qanə eylədin qəltan,
Birinə xələt eylədin əhsan.
Dedi:--Ari, o iki mərdi-dilir
Yuxumu yaxşı etdilər təbir.
Leyk əvvəlki şəxs idi nadan,
Sözü bəpərdə qıldı şərhü bəyan..
Nəcə əvvəlki eylədi təbir,
Sonrakı eylə qıldı həm təqrir.
Sözü lazım idi şəxs eylə desin--
Ki, təbiət o sözdən inciməsin.

OĞLUMA NƏSİHƏT

Cəfər, ey sibti-Heydəri-Kərrar,
Mərdlik şivəsində ol huşyar.
Kişilik vardır əgər səndə,
Olma eybi-zənanə cüyəndə.
Naqisül-əqldir gürühi-nisa
Olma naqislər eybinə cuya. [...]
Özgələr övrətini eyləmə zəmm,
Şişeyi-xəlqə atma səngi-sitəm.
Etmə naməhrəmə, yamandı, nəzər,

Nəhy edibdir cənab peyğəmbər.
Eyləmə özgə övrətin töhmət,
Kizbü böhtanə eyləmə adət.
Sənə möhtac edibdi övrəti həq,
Etmə möhtacüvə qəzəb nahəq.
Filməsəl övrətində olsa xəta,
Eyləmə xəlq ara onu rüsva.
Təbüvə gəlməsə xisalı pəsənd,
Rədd qıl, ver tələqin, ey fərzənd.
Pərdəsin açma, zəbt qıl əsrar,
Açmasın ta ki pərdəni səttar.
Necə kim, bu hekayəti-ziba
Sənə bu macəranı eylər əda.

ARVADINI BOŞAMIŞ KİŞİ HEKAYƏSİ

Verdi bir şəxs övrətinə tələq,
Vəchin öndən soruşdu bir sarsaq.
Dedi ol şəxs:--Ey səfihü dəğa,
Eybdır etdiyin sual sana.
Belə biqeyrətəm məgər, ey pir,
Övrətim eybini qılım təqrir.
Çəkdi sail sualdan xiclət,
Bu hekayətdən ötdü bir müddət,
Getdi bir şəxsi-digərə ol zən,
Yenə bu sordu ol rəfiqindən.
Dedi:--Ey dust, indi ol övrət
Oldu bir şəxsi-digərə qismət.
Nə üçün sən tələqini verdin,
Onda aya nə bəd əməl gördün?
Dedi kim, ey bəradəri-nadan,
Sorduğun eybi-narəvadən utan!
O gedib özgəyə olubdur zən,
Soruşursak qəribə söz məndən.
Mən sənə qeyr söhbətin danışım,
Özgənin eybi-evrətin danışım?
Sorma, xamuş ol bu söhbətdən,
Xövf qıl zilləti-qiyamətdən!

OĞLUMA XİTAB

Ey oğul, əksəri-zənani-cahan
Ərinin mərginə olur nigəran.
Düşər ol şum bu təmənnayə--
Ki, gedə şayəd ondan əlayə.
Etsə hər sadəru cəvanə nəzər,
Bu mənə kaş ola deyər şövher!
Nə gözəl bığ çəkib binaguşə,
Məni hər şəb çəkəydi ağuşə!
Odu kim, etdi qadiri-əllam
Mərđi-biganəni zənanə həram.
Xoş deyil gərçi mərđ övrətsiz,
Fəl yoxdur cahanda hikmətsiz.
Ləyk lazımdır eyləmək diqqət,
Övrət olmaz ricalə hər övrət.
Zən gərək xanədani-ismətdən,
Əhli-təqəvəvü əhli-iffətdən.
Çox da hüsnü cəmalə etmə nəzər,
Səni allatmasın zərü zivər.
Bu əməl sünnəti-müəkkəddir,
Revnəqi-dini-paki-Əhməddir.
Dedi:--Təzvicə etməyən rəğbət
Hiç şək yox, deyil mənə ümmət,
Buyurub:--Ümmətim, qılın təzvic,
Dini-islamə artırın tərvic.
Sizdə təəvicə inqiyad olsun,
Həşrdə ümmətim ziyad olsun.
Ümmətin çoxluğu baharımdır,
Olsa da siqt, iftixarımdır.
İzdivac ilədir bəqayi-bəşər,
Növi-insani ol ziyad eylər.
Çoxdu bu babdə hədisü xəbər,
Ey oğul, tapşırıbdu peyğəmbər.
İxtiyar eyləsən əgərövrət,
Gözümün nuru, eylə çox diqqət.
Ta ki baqqal tək o məkkarə
Çəkməsin nəşüvü sənə darə.

BAQQALIN ARVADININ HEKAYƏSİ

Çəkdi bir padşahi-xunxarə,
Bir nəfər düzdi-müfsidi darə.
Əsəsə böylə oldu fərmani--
Ki, ola üç gecə nigəhbani.
Dardə qalsın ol dənitinət,
Özgələr ondan eyləsin ibrət,
Apara nəşi gər açıb bir kəs,
Çəkilir darə ondan ötrü əsəs.
İttifaqən əsəs edər qəflət,
Nəşi əyyarlər edər sirqət.
Olur agah ta ki mərdi-əsəs,
Dağılır cüstü-cu üçün hər kəs.
Dolanıb çölləri o şami-siyah,
Bir işıqlıq görür əsəs nagah.
Yetişib eylədi o dəm diqqət,
Gördü qəbr üstə bir gözəl övrət..
Dedi:--Ey nazənini-gülrüxsar,
Ey şəbi-dacə mehri-pürəнвар.
Ey ləbin zülmət içrə abi-həyat,
Ey sözün rizə-rizə qəndü nəbat.
Çox təəccübdü, ey səhi-əndam,
Nisfi-şəbdə tülui-mahi-təmam,
Sən mələksənmi, ey pərisurət,
Ya enib göydan ayeyi-rəhmət?
«Leylətül-qədr»dir məgər ki, bu şab,
Yerə göydən nüzul edib kövkəb?
Ey qılan tirə tələti mahi,
Yoxsa sənsən pərilərin şahi?
Bu təəccübdür, ey büti-fərxar,
Nisfi-şəb söylə bu məkanda nə var?
Açdı göftarə ləb o məhsurət,
Nöqtəni qıldı qabili-qismət.
Dəhənin açdı ol fəriştənihad,
Sözləri yoxdan eylədi icad.
Dedi kim, bu məzarıdır ərimin,
Ol üzü gül, boyu sənubərimin.

Eyləmişdik bu növ ilə peyman--
Kim ki, ölsə qabaqca, dalda qalan
Etməsin cüfti-axərə rəğbət,
Olmasın özgə şövhərə övrət.
İndi üç.gün deyil ki, bu fazil
Rəhməti-iyzədə olub vasil.
Mən məzarında şəm yandırırım,
Yarımın ruhunu inandırırım.
Dedi:--Ey nazənini-hurliqa,
Eyni-bidətdir etdiyın sevda!
Bu qədər kim, cahanda var övrət,
Hansına üz verib bu keyfiyyət?
Övrəti fövt olanda, hansı kişi
Bir bəyan eylə kim, tutub bu işi?
Bu qədər nazəninim, olma əvam,
Sən edən əmrə kim edib iqdəm?
Yoxdu bundan şəriətin xəbəri,
Qoy əlindən bu nəxli-bisəməri.
Kişi ölsə, ərə gedər övrət,
Övrət ölsə, dəxi budur adət.
Dedi övrət ki, ey rəşid cavan,
Kimdir axır məni-həzini alan?
Dedi:--Etsən qəbul, mən allam.
Hər gecə qoynuma səni sallam.
Dedi:--Mən raziyəm, di bismillah!
Durdular olmağa rəvaneyi-rah,
Oxusun qazi ta ki əqdi-nigah,
Eyləsin onlara bu əmri mübah.
Bir qədər getmiş idi ol gümrəh,
Nagəhan çəkdi ol əsəs bir ah.
Düşdü meyyit xəyalına əsəsta,
Dedi:--heyf oldu, məhliqa,
Olmuşam şahdən üzü qarə,
Çəkəcək şəh səhər məni darə.
Dedi:--Aya nədir günah sənə--
Ki, qəzəb eyləyibdi şah sanə?
Dedi:--Bir düzdü şahi-xunxarə
Hökm edib çəkdilər bu gün darə.
Dardə üç gecə qalaydı gərək,
Mən idim pasiban ona, bişək.

Eylədim qəflət, olmadım huşyar,
Bu gecə meyyiti oğurladılar.
Axtarırdım o meyyiti, ey yar,
Sənə oldum bu sərzəmində düşar.
Dedi övrət:--Bu işdən eyləmə qəm,
Vardır hər zəxmə bir gözəl mərhəm.
Gəl çıxardaq bunu məzarından,
Apar as, padşah darından.
Meyyitin meyyitə var oxşari,
Kim bilir böylə nazik əsrari?
Dedi:--Bu fikri-bikrə səd əhsən--
Ki, qutardın məni bu möhnətdən!
Qazdı qəbri, çıxartdı baqqali,
Gördü vardır üzündə saqqali.
Dedi:--Ey nazənin, düzəlmədi hal,
Ol cavan idi, bunda var saqqal,
Dedi:--Bu Səhldir, tapıb miqraz;
Vurdu dibdən, üzəri oldu bəyaz.
Qırxdı saqqali-meyyiti o zaman,
Ölünü qırx yaşında qıldı cavan,
Aparıb çəkdi gecə darə əsəs--
Ki, günüz fərq etmədi bir kəs.
Meyyitin üç günü çün oldu tamam
Açdılar, dəfn qıldılar axşam.
Aldı ol övrəti-cavanı əsəs,
Bu işə vaqif olmadı bir kəs.
Neçə illər dolandılar xoşhal,
Şadman «bilğüdüvvi vəl-asal»[1].
Bir zanan oldu ol əsəs bimar,
Mərgdən zahir oldu çox asar.
Yığışıb yarü aşinası tamam,
Dedilər:--Qıl vəsiyyətin əlam.
Dedi ki, mən edən zamanda vəfat,
Dəfn edin, verməyin mənə xeyrat.
Hər nə məndən ki, qalsa malü mənəl,
Eylədim varın övrətimə həlal.
Tapşırın etməsin behəqqi-xuda,
Məni baqqal kimi ol rüsva.
Çəkməsin nəşimi mənim darə,
Qırxmasın saqqalım bu məkkarə.

Dedilər kim, nə dar, nə baqqal?
Etdi təqrir onlara əhval.
Eylədi şərh macəranı tamam,
Qaldı məbhut cümlə xas ilə am.

[İstinad1: Gecə və gündüz].

OĞLUMA XİTAB

Cəfər, ey sadələvhü pakzəmir,
Bil ki, vardır zənanda çox təzvir.
Sureyi-Yusif içrə məkri-zənan
Oxusan, ey oğul, olubdu bəyan.
Bil ki, Quranara xudayi-əlim
Buyurub: «İnnə keydəkünnə əzim»[1].
Məkri-şeytani həq sayıbdı zəif,
Məkri-nisvan ilə qılıb təhqiq.
Adəmi ol nəimü nemətdən
Zən çıxardıbdı bağı-cənnətdən.
Zən verib Müctəbayə zəhri-cəfa,
Mürtəza məkri-zəndən oldu fəna.
Çox böyük məkr oldu məkri-zənan,
Zənə şagirddü məkrdə şeytan.
Məkri-zən çox evi qılıb viran,
Məkri-zən çoxları qoyub gıryan.

[istinad1:Onların (qadınların) hiyləsi böyükdür]

MƏKRİ-ZƏNAN

Var idi bir müsənnifi-adil,
Elm dəryası, mürşüdi-kamil.
Söylər idi həmişə ol dana:
Naqisül-əqldir güruhi-nisa.
Övrətə etibar etməz idi,

Hər nə övrət desəydi, bitməz idi.
Cəm qılmışdı bir kitabı-rəvan,
Adını qoymuş idi «Məkri-zənan».
Bir neçə vəqt gəzdi dünyanı,
Eyləd-i cəm məkri-nisvani.
Səfəri-axərində ol huşyar
Eylədi bir qəbilə içrə güzar.
Çıxdı nagəh qabağə bir övrət,
Qıldı mehmanə layiqi hörmət.
Düşürüb rahət etdi mehmanın,
Qıldı asudə fazilin canın.
Gördü kim, ol cəmileyi-dövrən,
O üzü gül, o sərv-i-qönçədəhan,
Bilir adabü rəsmi-mehmani,
Mizəbanlıqda yoxdu nöqsani.
Dedi fazil ona ki, ey övrət,
Bu qədər eylədin mənə hörmət,
Sən bu mehmannəvazlıq karın
Kimdən öyrənmisən, qıl izharın.
Dedi:--Peyğəmbəri-mükərrəmdən,
Xələfi-biqərini-Adəmdən.
Müstəfa, ol rəsuli-paksirişt
Dedi:--Mehmandır dəlili-behişt.
Kim ki, mehmanə eyləsə ikram,
O mənimlə edər behiştə xuram.
Dəxi bil kim, bu söz mühəqqəqdır,
Mərđi-mehman hədiyyeyi-həqdır.
Dəxi təqrir edib ki, əhli-siyər
Hər kəs öz ruzisin tənəvül edər.
Bir evə gəlsə bir qonaq əgər,
Bil onun ruzisi qabaqca gələr.
Çün eşitdi bu sözləri fazil
Gördü əqlin o övrətin kamil.
O gecə fazili-bülənd cənab
Açıb, ahəstədən oxurdu kitab.
Sordu övrət ki, bu kitab nədir,
Çox baxırsan, bu, ey cənab, nədir?
Baxdı fazil o övrətə, güldü,
Dedi:--Bu bir kitabı-müşküldü.
Məcməyi-hiyleyi-nisadır bu,

Etmişəm cəm, ey behişt ru.
Bildim kim, cəm edibdi məkri-zənan,
Oldu xəndan o sərv-i-qönçədəhan.
Dedi kim, ey müsənnifi-aqıl,
Sən əcəb əmrə olmusan şağil.
Səni mən eylədim o şəxsə misal--
Ki, gedib hazır etdi bir qərbal,
Gəlib ölçərdi abi-dəryani,
Açmayıb kimsə bu müəmməni.
Öhdəsindən bu əmrin, ey dana,
Gəlməyib kimsə ta ki var dünya.
Bir qədər su tutum, götürdün sən,
Su görək əksilir o dəryadən?
Harda kim, zahir olsa məkri-zənan,
Orda acizdü məkrdən şeytan.
Məkri-nisvandə xudayi-əlim
Buyurub:--«İnnə keydəkünnə əzim».
Çəkmə zəhmət dəxi bu halət üçün,
Ömrünü sərf elə ibadət üçün. .
Məkri-nisvanə yoxdu həddü həsar,
Bu xəyalından eylə istiğfar.
Çün bu təqriri etdi fəzil guş
Qaldı məbhut sözdən, oldu xəmuş.
Xabdən oldu sübh çün bidar,
Gəldi ol nəzəni-gülrüxsar,
Etdi mehmaninə nəvazişlər,
Dedi:--Ey fəzili-həmidəsiyər!
İstəyirsən ki, hiyleyi-zəndən
Sənə bir qədr eyləyim rövşən?
Edəsən ta yəqin ki, məkri-zənan
Bəhrdir, leyk bəhri-bipayan.
Edəsən bu kitabüvü dərham,
Özüvü sanma fəzili-ələm.
Dedi:--Ey nəzəni-gülrüxsar,
Bildiyin məkri dur elə izhar.
Durdu nəgəh əyağə ol övrət,
Özünə getdi eylədi zinət.
Eylədi zülfi-ənbərin şanə,
Kim ki, görsə, olurdu divanə.
Gözünə sürmə çəkdi ta ol mah,

Fazilin ruzgarın etdi siyah,
Oldu pirayədən lətafəti çox,
Əyri qaşı kəmanü kipriyi ox.
Geydi ol şux cameyi-əlvan,
Qıldı tavusi-məst tək cövlan.
Fazilə gəldi verdi ta ki səlam,
Xalini qıldı danə, zülfünü dam.
Qıldı nazü girişmə, ğincü dəlal,.
Oldu tuti kimi fəsihməqal.
Ləbinin dövrə gəttdi ta camın,
Fazilin aldı səbrü aramın.
Dedi fazil ki, ey büti-ziba,
Sənə qurban olum məni-şeyda!
Hursən, ya mələk və. ya ki pəri?
Bu lətafətdə görmədim bəşəri.
Ola canım nigahına qurban,
İki çeşmi-siyahına qurban!
Bu nə çeşmi-xumardır, nə nigah?
«Vəhdəhu la şərikə illəllah»[1].
Ey vüsəlin behişt, hicrin nar,
«Vəqina rəbbəna əzabən-nar»[2].
Gördü övrət ki, şeyxi-əllamə
Zülfünü görcəyin düşüb damə,
Dedi:--Ey fazili-niku-mənzər,
Bu nə sözdür, nə üz veribdi məgər?
Sən kimi şəxsi-aqilü dana
Özünü eyləməz əbəs rüsva.
Sən kimi sahibi-kitab olan--
Ki, yazar hər zamanda məkri-zənan
Səbr edər, böylə biqərar olmaz,
Övrətə çünki etibar olmaz.
Dedi:--Ey dilbər, ey fəriştəüzar,
Dəxi yox məndə tabü səbrü qərar.
Getdi səbrim, dəxi qərarım yox,
Aşıqəm, aşiq, ixtiyarım yox!
Bu gecə fikrin ilə, ey dildar,
Sübhədək gözlərim qalıb bidar.
Çarə qıl, getdi ixtiyar əldən,
Getdi bu zarü biqərar əldən!
Duruban, fazili o gülrüxsar

Çəkdi xəlvət otağə, tutdu qərar.
Fazilə eylər idi işvəvü naz,
Nagəhan eylədi kəniz avaz,
Dedi:--Ey xanım, ey fəriştəliqə!
Ol xəbərdar kim, gəlir ağa.
İztirab ilə durdu ol dilbər,
Hər libasın çıxardı çapiktər.
Özünü çəkdi bir kənarə o dəm,
Gördü bü hali fazili-əkrəm,
Dedi:--Ey nazənin, nədir belə hal?
Kolmusan[3]. beylə müztərib-əhval?
Dedi:--Üç gündü ki, ərim, ey yar,
Gedibən eyləmişdi meyli-şikar.
Söyləyir kim, kəniz, gəldi cavan,
Bizi bir yerdə görsə, verməz aman.
Tökəcəkdir yəqin ki, qanımızı,
Dağıdar indi xanimanımızı.
Bildirdi çün halı fazili-dövrən,
Oluban bərki-bid tək lərzan.
Xövfədən çıxdı eşqi başindən,
Dedi:--Bir çarə, neyləyim bəs mən?
Dedi:--Sanduqə olgilən daxil,
Ta görüm neylirəm mən, ey aqıl!
Girdi sənduqə fazili-dana,
Eylədi qıfl dilbəri-ziba.
Şövhərin durdu, etdi istiqbal,
Bir-birin gərcək oldular xoşhal.
Əyləşib oldu Həm kişi rahət,
Etdi sənduqə təkyə həm övrət.
Etdilər növ-növ söhbətlər,
İşvələr, nazlar, zərafətlər.
Ta ki sənduqi ol pəri-rüxsar
Tərpədib, zikr əyləyib əşar:
Ey yazan geyd, şeyxi-əllamə,
Düşmüşən məkr ilə əcəb damə.
Dedi şövhər:--Nə sözdür, ey övrət,
Görürəm səndə çox əcəb halət?
Dedi:--Dün gecə bir qərrib cəvan
Gəlibən nagəhan mənə mehman,
Ol ki, məqdur idi evimdə təam,

Eylədim ol qərib üçün əncam.
Sahibül-elm, mərdi-fazil idi,
Yox idi nəqsi, şəxsi-kamil idi.
Bir də gördüm ki, bir kitabə baxur,
Belə ahəstədən onu oxuyur.
Dedim:--Ey şeyx, bu kitab nədir?
Etmisən böylə tərki-xab nədir?
Dedi:--Bu bir kitabdır ziba,
Bunu mən etmişəm özüm inşa.
Etmisəm cəm hiyleyi-nisvan,
Bu kitabındır adı «Məkr-i-zənan».
Eylə ki, bu kəlamı etdim guş,
Doğrusu, qeyrətim gətirdi cuş.
Dedim: - - Ey şeyx, hiyleyi-nisvan
Bəhrdir, leyk bəhri-bipayan.
Qissələrdir bu nəqli-tulü diraz,
Yazasan gər yüz il, təmam olmaz.
Gəlməsən öhdəsindən ol karın,
Çəkməsin rənc çeşmi-bidarın.
Mənə etdi təbəssüm ol dana,
Məni incitdi doğrusu bu əda.
Dedim:--İstərmisən, əya fazil,
Sənə bir məkr edim məni-cahil?
Görəsən ta ki məkr-i-nisvani,
Biləsən hiç yoxdu payani?
Özümə durdum eylədim zivər,
Rubəru gəldim otdum, ey şövhər,
Məni görcək bu hüsnü tələtlə,
Bu nəzakətlə, bu vəcahətlə,
Getdi aramü ixtiyarı onun,
Qalmadı səbr ilə qərarı onun.
Eylədim xəlvətin sərəncamın,
Məndən istərdi ta ala kamın.
Məndən eylərdi könlünü xürrəm,
Sən gəlib eyşin eylədin dərnhəm.
Təhi-sənduqdən o danişvər
Eşidirdi bu sözləri yeksər.
Xövfədən qaçdı rəngi-rüxsari,
Leyk çıxmırdı naləvü zari.
Dedi şövhər:--Bular zərafətdir.

Dedi:--Nə, taci-sər, sədaqətdir!
Bilmərəm göftüguyi-böhtan mən--
Ki, yalançı xudayədir düşmən.
Mən sənə hiç bir yalan demişəm?
Ya sənə bir zərafət eyləmişəm?
Dedi:--Bəs hardadır o bədbünyan--
Ki, edim qaninə onu qəltan?
Hardadır, söylə, ol nəməkbəhəram--
Ki, evimdə gəlib yeyibdi təam,
Qəsd edibdir mənim bəs övrətimə,.
Necə dəyməz bu əmr qeyrətimə?
Mən onu öldürəm gərək əlan!
Özgə evdə həm olsa bir mehman,
Mizəbanə xəyanət eyləməsin,
Hiç kəs böylə cürət eyləməsin,
Qeyz ilə tutdu çəkdi şəmşirin,
Sanki bir şir qırdı zəncirin,
Dedi övrət ki, səbr elə, ey yar,
Getməyibdir uzağə ol idbar.
Sən gələn vəqt çaşdı ol fazil,
Onu sənduqə etmişəm daxil.
Verdi övrət kilidi kim, əlan
Açıban eylə qanına qəltan.
Fazilin qorxudan qaçıb qani,
Bəlkə beş yol batırdı tumani.
İttifaqən kişiylə ol övrət
Çəkmiş idi cinaq bir müddət.,
Nə bu qalib olurdu, nə şövhər,
Ona verdi kilidi çün dilbər
Dedi:--«Yadımda» eylədin nisyan,
Sənə mən qalib olmuşam əlan!
Ərinin yadına ki, düşdü çinaq,
Atdı əldən kilidi ol sarsaq.
Dedi:--həqqa ki, çoxdu məkri-zənan,
Sənə şagird ola gərək şeytan!
Qafil idi dəxi ki, ol müztər--
Ki, bu məkrində vardı məkri-digər.
Dedi ki, ey mühileyi-dövrən,
Məni yaxşı aparmısan əlan!
Dediyin sözlərə inandım mən,

Səhvimi gör ki, doğru sandım mən.
Eylə bildi çinaq üçün övrət
Eyləyibdir bu növ ilə söhbət.
Dedi:--Bəs dur, gətir şərabü təam,
Əkl edək, ta yataq, keçir axşam.
Məhəzər etdi hazır ol dilbər,
Yedilər, yatdılar, çün oldu səhər,
Şövhəri oldu azimi-həmmam,
Açdı sənduqi, verdi şeyxə səlam.
Dedi kim, dur əyağə, ey fazil,
Özüvü sanma mürşidi-kamil!
Dəmə hərgiz kim, ey həkimi-zaman,
Naqisül-əqlidir güruhi-zənan!
Dəxi get, qıl kitabüvü dərhəm,
Qoyma bu vadiyi-bəlayə qədəm.
Sən kimi şeyxü mürşidü kamil
Özünü dəmə saldın, ey fazil.
Guş edirdin ki, macəranı təmam,
Ərimə bir-bir eylədim əlam.
Qeyrətindən itirdi tədbirin,
Qətlinə çəkdi ta ki şəmşirin.
Onu əvvəl necə inandırtdım,
Soradan başını dolandırtdım.
Səni gətdim ölüm ayağına ta,
Yenə verdim dönüb nicat sana.
Övrətin qeyri kəslə olsa işi,
Saxlaya bilməz ani hiç kişi.
Hər nə ki istəsə edər övrət,
Saxlamaq olmaz, ey fələkrüfət.
İndi get, tərək elə bu sövdani,
Dəxi cəm etmə məkri-nisvani.
Bizə şeytan deyil bu işdə hərif
Geydi-şeytanı həq buyurdu zəif.
İndi dur get, dəxi səlamət ilə,
Ömrüvü sərf qıl ibadət ilə.
Elə ki, getdi fazili-əkrəm,
Nə ki yazmışdı, çəkdi üstə qələm.

[istinad1: Allah təkdir, ondan başqa allah yoxdur.].

[istinad 2: Ey allah, bizi odun (cəhənnəmin) əzabından saxla].
[istinad 3: Ki olmusan]

BƏLX ŞƏHƏRİNİN QAZISI VƏ DÜLGƏR HEKAYƏSİ

Bir zəni-işvəsəncü mərdfirib
Qaziyi-şəhri-Bəlxə oldu nəсіб.
Sədri-darül-qərari-qazı idi,
Qazı ondan ziyadə razı idi.
Vardı bir dülgəri-giranmayə,
O şəriətpənahə həmsayə.
Qazının övrətinə aşiq idi,
Rindi-bibak idi, münafiq idi.
Nəl tək yandı könlü atəşdə,
Ərrə tək qaldı yüz kəşəkəşdə.
Tişeyi-naxun ilə məxfiyü faş
Lövh-i-cismin müdam edirdi xəraş.
Rəndeyi-ah ilə o qəmdidə
Qıldı can rüşəsin tərəşidə.
Təbəri-hicr ona qəza çalmış,
Nəxli-ömrün əyaqdən salmış.
Tiri-qəmlər ona atardı fələk,
Ciyərin çək edərdi iskanə tək.
Görməyə çeşmi-yarı leylü nahar,
Bədəni gözlər açdı pəncərəvar.
Aqibət ahü-naleyi-şəbgir
Dili-dildarə eylədi təsir.
Yetdi nəccar vəsli-cananə,
Mur tək düşdü şəkkəristanə.
Dedi nəccarə kim, zəni-qazi
Deyiləm bu vüsələ mən razi.
Nəqb vur öz evindən, eymüztər,
Ta bizim xanədən gətirsin sər.
Ta ki ol nəqbdən gəhü bigah
Teyqılaq rahi-xeyri, eydixah.
Oturaq xani-vəslə leylü nəhar,

Bu işə vaqif olmasın dəyyar.
Getdi nəccar nəqbi qıldı tamam,
Üzünə rahi-vəsli açdı müdam,
Daim eylərdilər sürürü səfa,
Qazının bağladı gözlünü qəza.
Dedi bir gün ki, övrət:-- Eyşeyda,
Bir əcəb fikr etmişəm peyda.
Get bu gün, ərz qıl ki, eyqazi,
Səndən olsun xudayi-həq razi.
Bu sözü ta ki eylədin izhar,
Ovcuna qoygilən neçə dinar.
Degilən, dur gətir bizə təşrif--
Ki, mənə üz veribdi bir təklif.
Məni qazi sənə nigah eləsin,
Bu həram əmri ol mübah eləsin.
Simü zər ver ki, qaziyi-məğrur
Simü zər görsə, gözləri olu kur.
Sanma rüşvətdə simü zərdir əbəs,
Sındırır dəstəmazi-şəri hədəs,
Çox füsunlar cavan alıb təlim,
Qaziyə gəldi eylədi təzim.
Gəldi səffün-nəəldə durdu,
İnkisar ilə boynunu burdu.
Əldə bir neçə dirhəmi dinar,
Dedi:--Eyrəhnümayi-xürdü kübar,
Zivəri-şəri zinəti-islam,
Zübdeyi-xəlqü naşiri-ehkam,
Əxzü cərr babi-fəzlüvə dərban,
İki quldur ki, tabeül-fərman,
Bəndə gəldim hüzeni-valayə,
Ehtiyacım düşübdür ağayə.
Həqqi-həmsayəlik varımdır əgər,
Leyk töhfə gətirmişəm həm zər.
Kətxuda olmağım düşübdü səlah,
Lazım olmuş bu əmrə əqdi-nikah,
Eylə təşrif xanımımıza,
Ver səfa bağü gülsitanımıza.
Belə səbz oldu çün riyazi-kəlam,
Buyi-xeyr etdi qazi istişmam.
Zövq ilə nitqə gəldi şeyxi-kərim-

Durdu nəccarə etməyə təzim:
Və əleykəssəlam, fəxrəd-din,
Eysənə lütfi-kirdigar müin,
Edə əcdaduva xuda rəhmət!
Nə gözəl fikrə etmişən niyyət!
Kəbəyi-məqsədə səfadü nigah,
Sünnəti-şəri-Müstəfadü nigah».
İzdivac ilədir bəqayi-bəşər,
Bunu təkid edibdi peyğəmbər.
Barəkəllah, eyfələkpayə!
Eygirami, nəcib həmsayə.
Sənə layiq deyil o səffi-nəal;
Mərhəbə, mərhəbə, təal, təal!
Əyləşib eylə istirahətlər,
Bizə eylə rücu xidmətlər.
Canü dil mehr ilə rəhinindir,
Qazi bir müxlisi-kəminindir.
Dedi könlündə kim, ona nəccar
Mənə müxlis deyilsən, eyqəddar;
Payi-zər gətirdi çün aralığa zur;
Atanı qəbrdən çəkib çıxarır.
Dedi nəccar:--Əyyühəl-qazi,
Səndən olsun görüm xuda razi.
Şəfqətin əylədi məni xoşdil,
Leyk əyləşməyim olur müşkil.
Müntəzirdir o mahi-zöhrəcəbin,
Müştərinini qıl Afitabə qərin.
Əqd qıl Fərqədanə Pərvini,
Mehr ilə bağla sən bu kabini--
Ki, bu dəm xeyli nik saətdir,
Nəzəri-səd üçün işarətdir.
Beyti-Əqrəb uzaqdu taledən,
Yoxla təslisi bu mətalibdən.
Zəhmət olmazsa, dur şitab eylə,
Məh gərək bürci-Afitabə gələ.
Başına qoydu qazi əmmamə,
Əyninə geydi bir gözəl camə.
Səbheyi-əxzü cərr götürdü ələ,
Gəldi nəccar evinə sürətlə.
Vird edərdi bu nüktəni o cənab,

«İftəhu ya müfəttihül-əbvab»[1].
Qazi çün nazəninə qıldı nəzər,
Gördü kim, öz həlalına bənzər.
Bir də baxdı o mahə diqqətlə,
Dedi könlündə dərdü həsrətlə--
Ki, xudaya, iş oldu çox mübhəm,
Bir-birə böylə oxşamaz adəm.
Qaldı heyrətdə qazi sərgərdan,
Dedi nəccar:--Eyədibi-zaman,
Niyə heyrətlə qalmısan dilxun?
Gedir əldən bu saəti-məymun.
Qazi başın götürdü balayə,
Bir də baxdı o mahsimayə.
Gördü kim, xeyr, bu öz övrətidir,
Nazəninini-qəmər-vəcahətidir.
Dedi:--Lahövlə, durdu qaziyi-pir,
Dedi nəccar:--Eyimami-kəbir,
Niyə durdun ayağə sürətlə?
Çox baxırsan bu halə heyrətlə.
Dedi:--Eyşəxs, nüsxei-«Miftah
Ki, onunla gəlir təmamə nigah,
Qalib evdə gətirmədim ani,
Olmasa, yoxdur əmrin imkani.
Səbr qıl, ta onu gedim gətirim,
Şahidi-məqsədə səni yetirim.
Qazi düşdü yola şitab ilən,
Nəqbdən keçdi ondan əqdəm zən
Gəlib öz xəlvətində ol dilbənd
Xürreyi-xabi-nazə oldu bülənd.
Qazi çün oldu daxili-xanə
Gördü kim, xab edibdü cananə.
Qaldı heyrətdə qaziyi-gümrah,
Dedi kim, lailahə illəllah!
Niyə töxmi-məzənnə əkdim mən,
Nə üçün bu xəyalı çəkdim mən?
Şərmsar oldu qaziyi-huşyar,
Öz xətasına qıldı istiğfar.
Övrətə rövşən oldu çün halat,
Xabdə etdi bir neçə hərəkət.
Gərnəşib qafilanə çevrildi,

Leyk qazi onu yatan bildi.
Dedi övrət ki, eybənöfşə, mana,
Yuxu gəlməz, görüm nədir bu səda?
Bu qədər qalu-qıl yəni nədir?
Dəsti-xər, payi-fil yəni nədir?
Xoş qədəm, sərhəsab olun möhkəm,
Qoymasın xəlvətimə kimsə qədəm.
Bu sözü tapşırıb yenə yatdı,
Qaziyi-sadələvhü allatdı.
Qazi nəccar evinə aldı qədəm,
Keçib əyləşmiş idi zən əqdəm.
Yenə çün gördü yar rüxsarın,
Qaldı heyrətdə, çaşdı göftarın.
Dedi:--Sübhanə rəbbiəl-əla!
Malikül-mülk, xaliqu-l-əşya!
Bir əcəb halətə giriftarəm,
Bilmirəm, yatmışam, ya bidarəm?!
Bir tərəf xar xari-iqdanə,
Bir tərəf rəşki-kari-cananə.
Şəkkim əfzun olub, yəqinim kəm,
Ürəyim qüssədən gətirdi vərəm.
Dedi nəccar:--Eyyühəl qazi,
Nə qılım kim, edim səni razı?
Qalmısan əmrədə düdil nə üçün?
Olmusan bu sifət xəcil nə üçün?
Bu nə heyrət, bu nə xəcalətdir
Səndə axır bu nə kəsalətdir
Gər fəmə-n-yəmələ təmənnadır,
Simü zər kari-xeyrə peydadır,
Məqsədi-qazi əxzü cərridü gər,
Bəndəlik eylərəm, bu sim, bu zər.
Gördü qazi dübarə sim ilə zər,
Əqli imanı kimi etdi səfər.
Qazi fikr etdi kim, bu mərdi-fəqir,
Nəyləyim, etməyibdi bir təqsir.
Pul verir bu fəqiri-niknihad,
Oxuram əqd, hərçi badabad!
Çəkdi əmri-nikahə bismillah,
Arizi-yarə bir də etdi nigah.
Gördü çun xali-ləli-canani,

Yandı narə sipənd tək canı.
Vardı ol hindu ilə sövdası--
Ki, edirdi şəkər təmənnası.
Ucalıb dudi-qəm nihadından,
Çıxdı əmri-nigah yadından.
Gördü nəccar çün müsahələsin,
Qazinin etdiyi müamələsin,
Dedi:--Eyqazi, olmusan məsru,
Yoxsa bir feldir bu naməşru?
Bu nə heyrdü, bu nədir təxir?
Oldun axırda qaziyi-təsvir.
Dedi qazi ki, olma mərdi-ləcuc,
Əmri-muşküldü çox bu əmri-füruc.
Xazini-gənci-əmri-dinik biz,
Şərin ehkamına əminik biz.
Bu nə nəccarlıqdır, eyhuşyar,
Bunda lazımdı diqqəti-büsyar--
Ki, sabah ərseyi-qiyamətdə
Qalmayaq zillətü xəcalətdə.
Sən gərəkdir ki, səbr eyləyəsən,
Cəm edim ta ki öz həvasımı mən.
Bir qəni dun gecə edibdi vəfat,
Qalıb ondan mənali-biğayat.
Varisi var əlli yeddi nəfər,
Qismət olmaq gərəkdı sim ilə zər.
Bəs gərək vazeh olmağa məchul
Mən olam zərbi-qismətə məşğul.
Bu sözü zikr eyləyib durdu,
Mərdi-nəccar boynunu burdu.
Qaziyə ərz qıldı kim, aya
Niyə durdun ayağə, eymövla?
Dedi:--Məndən olub hədəs hadis
Oldu fəvti-vüzuyə ol bais.
Gedirəm ta vüzü edim təcdid,
Bivüzü narəvadır ol təvid.
Dedi:--Eyqaziyi-bəhanəsəra,
Tapılar burda su, behəqqi-xuda.
Bu qədər zehdi-xüşk satma bizə,
Kutəh et, bu işi uzatma, bizə.
Dedi qazi:-- Deyildir ol mərğub,

Yəhtəmil ki, bu su ola məğsub.
Bunu zikr etdi, durdu oldu rəvan,
Nəqbdən keçdi həm o ruhi-rəvan.
Bir kitabə özün edib məşğul,
Onu gördükdə qazi oldu məlul.
Dedi:--Bilməm ki, bu nə halətdir,
Mənə bu mayeyi-xəcalətdir.
«Tübtü ya zülcəlal vəl ikram
Min cəmiiz-zünubi vəl-asam»[2].
Qaziyə ərz qıldı ol övrət:
Bu nə halətdir, eyqəza-hikmət?
Səni kim eyləyibdi divanə,
Danışırsan müdam əfsanə?!
Səndə vardır nişani-xəbti-dimağ,
Səni lazımdır eyləmək bəs dağ.
Gedibən qıl ilaci-azarın,
Yoxsa müşkül olur sənin karın.
Dedi qazi ki, eyxədarətkiş,
Var bu gün məndə bir əcəb təşviş.
Fikri-vəsvas çıxmayır məndən,
Olmuşam xeyli bədgüman səndən.
Etmişəm səndən ötrü özgə xəyal,
Məni, eynazənim, eylə həlal.
Gedirəm çünki beyti-nəccarə,
Görürəm gül nəsib olub xarə.
Səni nəccar evində çün görürəm,
Dururam heyਰət ilə tez gəlirəm,
Görürəm yatmısan otağında,
Əql heyrandı bu səyarında.
Dedi övrət ki, ziştə-əhli-cahan
Olur ol kəs ki, ola əhli-güman.
Var idi mərdi-qazidə bir sib,
Bölübən etdi anı iki nəsib.
Nisfini verdi övrətə qazi,
Ta özündən edə onu razi.
Dedi:--Bir sibdir ki, müxtəsəri,
Çoxdu cədvərdən bunun əsəri.
Qüvvəyi-bahi bu ziyad eylər,
Bu müfərrih qülubi şad eylər.
Sən bu sibi tənəvül eylə bu şəb,

Eylərik ləzzət ilə eyşü tərəb.
Gəldi nəccar evinə qaziyi-pir,
Gördü kim, əyləşib o mahi-münir.
Nisfi-sib əldə ol turunc-qəbqəb
Əyləşibdir başında çadırşəb.
Qazinin heyਰəti ziyad oldu,
Gözü tək könlü qan ilən doldu. .
Mütəhəyyir qalıb o sahibi-hökm,
Yerə çökdü, oturdu sümmün-bükm.
Dedi nəccar:--Eyşəriətkiş,
Nə səbəb vaqe oldu bu təşviş?
Fikrünü olmadı sənin bilmək,
Bunca axır nədir gedib-gəlmək?
Mətləbin qeyrdir bu işdə əgər,
Dərdə olmasın əya, sərver.
Get, dəxi çıxma künci-mədrəsədən,
Bizi qıldın həlak vəsvəsədən.
Sən əgər etməsən bu sevdanı,
Gətirim əqdə özgə molları.
Vəchi-əqdanəmiz kəm isə əgər,
Al, qəbul eylə ha, bu simü bu zər.
Çünki zər gördü didəyi-qazi,
Oldu əqdi-nigah üçün razi.
Sanki bir eşşək idi cov gördü, ,
Ya ki məsru mahi-nov gördü.
Simü zər alladıb o gümrahi,
Çəkdi nəgəh «əuzü billahi».
Oldu cari çü ləfzi-«ənkəhtü»,
Müttəsil həm kəlami-«zəvvəctü
Yenə tez baxdı bir o mahə tərəf,
Baxcağın tiri-dərdə oldu hədəf.
Gördü ol titəni ki, zərgərdən
Almış idi o qaziyi-püfən,
Nəsb edib başına o mahliqa,
Gözünə tar oldu bu dünya.
Yenə biçarə qıldı fəsxı-nigah,
Dedi yüz heyرət ilə:Ya fəttah!
Yoxdu karımda hiç fəthü zəfər,
Dinimi əldən aldı sim ilə zər.
Çəkibən binəva ciyərdən ah,

Ziri-çeşm ilə bir də qıldı nigah.
Dedi:--Sübhənə faliqül-əsbah,
Mənə oldu bəla bu əmri-nigah.
Dedi nəccar:--Əyyühəl-qazi,
Sözlərin cümlə oldu miqrazi.
Edəcəksən nə vəqt bəs izhar,
Qəti-göftar, eyvərəasar?
Baxmağından yəqin olur hasil
Olmusan sən bu dilbərə mail.
Qəlbini oxşayıb kəmani-nəzər,
Əyləşib tiri-arizu ta pər.
Xeyli qabil məkandır abadan,
Töxm səp, vergilən suyun asan.
Qıl təsərrüf, bu qədr eyləmə bim--
Ki, həlalındı misli-mali-yetim.
Qazi fikr etdi kim, gərək təzvir,
Dedi kim, bir əvamdır bu fəqir.
Çün işim tapmadı səlah bu gün,
Oxuram bir yalan nigah bu gün.
Dedi:--Eyzifünuni-nəccari,
Siğə əlhal eylərəm cari.
Hər nə mən zikr edəm bəvəchi-həsən
Degilə sən, qəbul etdim mən.
«Və nikahən, şələn səməlqatən,
Məhmələn, adiyən kənəl-hatən»[3].
Çün eşitdi bu sözləri nəccar,
Dedi:--Eyrəhnümayi-xürdü kübar,
Afərinlər bu siğeyi-pakə,
Xeyli müşküldü fəhmi idrakə.
Verdiyim pul ola həlal sənə!
Nə gözəl həq verib kəmal sənə!
Etmisən bu nigahi əzbər sən,
Zahirən «Bozmara» kitabindən.
Belə zənn eylədin ki, nəccarəm,
Elmdən mən dəxi xəbərdarəm.
Etmışəm bil ki, mən də elmi təmam,
Bilirəm məniyi-rümüzi-kəlam.
Nəqli-«Seyfül-müluk»ə danayəm,
Qoysam əmmamə, mən də mollayəm.
Tanıram rahi-məscidi-came,

Deyiləm leyk sən kimi tame
Ki, edəm bənd pənceyi-təqsim,
Ta ola payimal mali-yetim.
Mənə dərsi-nigahi qıyqaci
Verdi təlim Yasəmən baci.
Nə nigah idi kim, bu eylə bəyan,
Oldu ləfzi-mübarəkindən əyan?
Nə ibarətdir, eyədəb kani--
Ki, nə yunanidir, nə süryani?
Dedi qazi ki, eyyühən-nəccar,
Səndə canım, qəribə daiyə var.
Nə bilirsən təriqi-mədlulat?
Sənə vazeh deyil ki, məqulat.
Mən həmin siğəni həmin tərkib
Neçə gündür ki, etmişəm tərtib.
Hər kəsin bir təriq olur kari,
Budur əqdi-nigahi-nəccari.
Siğeyi-xanü siğeyi-üməra
Hər biri bir səyağ olur inşa.
Sən qulaq as, əzizim, olma füzul,
Hər nə ki mən desəm, sən eylə qəbul.
Bir qiraətlə çəkdi «bismillah»,
Arizi-yarə bir də qıldı nigah.
Gördü ol nisfi-sibi əldə, vəli
Binəvanın yenə tutuldu dili.
Dedi ki, eynigari-laləqəba,
Mənə ol nisfi-sibi eylə əta.
Alıb ol nisfi-sibi qazi müft,
O tbiri nisfin eylədi ona cüft.
Gördü ol sibdir gedib parə,
Nisfini vermiş idi dildarə.
Qaldı bu halə haimü heyran,
Dedi:--Sübhanə xaliqül-imkan!
Bir əcəb dərdə mən giriftarəm,
Bilmirəm məstü ya ki huşyarəm?
Dedi nəccar:--Eyhəmidəsifat,
Nədir axır bu növ ilə hərəkət?
Niyə cüft eylədin bu almanı,
Bizə məlum qıl bu mənanı.
Şər nirəngsazlıqdı məgər,

Qazilik hoqqabazlıqdı mægər?
Dedi qazi:--Tələsmə, eynəccar,
Bu işi eyləməkdə hikmət var.
Bunu bil kim, edər bu şəkli-cəmil
Ər ilə övrət ülfətin təkmil,
Eyəzizim, görüblər əhli-təmiz
Bu duanı nigah üçün təcviz.
Bu dua nüsxəsi qalıb əmma
Evdə, eymərdi-arifü dana.
Səbr elə, ta gedim onu gətirim,
Səni vəsli-nigarə tez yetirim.
Çünki gəldi evinə zarü məlul,
Gördü bir əmrə övrətin məşğul.
Dedi övrət ki, eyədibi-zaman,
Halına qalmışam bu gün heyran.
Eyləyirsən mənə nigah neçün,
Çox çəkirsən ciyərdən ah neçün?
Cümlə karın xilafi-adətdir,
De görüm səndə bu nə halətdir?
Yoxsa eyçəşmeyi-çirağı-ümid,
Gətirib çeşmin abi-mirvarid?
Yoxsa dərmanə olmusan möhtac,
Eygözüm nuri, bəs tez eylə əlac!
Dedi qazi ki, eybüti-Kəşmir,
Nə bəladır ki, düşmüşəm məni-pir.
Sən ki, bilfel əhli-hikmətsən,
Nə olub kim, bu halə düşdüm mən?
Dedi:--Bu dərd olur rütubətdən,
Mədə içrə olan kəsafətdən.
Bir də, hər kəs yedisə vəqti-təam
Loğmeyi-şübhənak, ya ki həram,
Bu rütubət olur o təğziyədən--
Ki, olur kur dideyi-rövşən.
Əvvəlin payəsində bu azar
Gözdə bir illət eyləyər izhar.
İki şəxs, eyfəzailə came,
Ona bir şəkldə olur vəqe.
Eyləməz bir dəqiqə səbrü qərar,
Seyr edər misli-günbədi-dəvvar.
Bu əlamətlər ol mərəzdəndir,

Bu ədalar xud ol qərəzdəndir.
Qazi bir ah çəkdi, ağladı zar,
Dedi:--Torpaq başıma, eyyar!
Dünən ölmüşdü mərdi-nütfəhəram,
Ramazan oğlu Məşhədi Bayram.
Qalmış idi evində neçə yetim,
Onların malın eylədim təqsim.
Yedim ol evdə bir qədər həlva,
Yəhtəmil ki, həram imiş o ğiza--
Ki, bu vəsvasə mən düşar oldum,
Gözümə dərd gəldi, xar oldum.
Bəs gedim, müntəzir qalıb nəccar,
Oxuyum əqdini onun naçar.
Hər nə pul ondan eyləsəm peyda,
Gətirim bəs alaq bu dərdə dəva.
Beyti-nəccarə qazi oldu rəvan,
Yenə gördü oturmuş ol canan.
Övrətin qövlünə inanmış idi,
Sözünü cümlə doğru sanmış idi.
Əyləşib qazi, çəkdi bismillah,
Yenə bir yarə məxfi qıldı nigah.
Dəxi sövti-qəzəblə, ol dildar,
Dedi:--Ölsün əzizin, eynəccar,
Getdi badi-fənayə nam ilə nəng,
Kimdü bu mərdi-lutiyyə-sərhəng?
Üzümə hər zaman baxır qıyqac,
Dur, bu evdən bunu elə ixrac!
Qaziyyə-bülfüzul imiş bu cənab,
Lutiyyə-sırf imiş bu xanəxərab!
Məni bu dami-qəmdən eylə rəha,
Qalmadı bəzmi-eyşimizdə səfa.
Heyvurub qaziyyə o dəm nəccar,
Dedi:--Mən oldum ömrədən bizar!
Nə qədər, eyzəmanə mümtazi,
Edəcəksən bizimlə sən bazi?
Getdi əldən dəxi o səti-xub,
Həq səni eyləsin görüm məyub!
Dedi qazi ki, hiç eyləmə bak,
İki gün xoşdu gərdişi-əflak.
Sənə, eybifərəsəti kovdən,

Saəti-nikü bəd deyil rövşən.
Sən deyilsən sitarədən hali,
Kimə sən öyrədirsən əhvali?
Sənə nəccarlıq olub pişə,
Sənə lazımdır ərrevü tişə,
Nə bilirsən ki, sən nədir təslis,
Ya ki tərbi, eysəfi hü xəbis.
Mənə sən eyləmə bunu təlim,
Bilirəm mən, əlimdə var təqvim.
Çünki mən olmuşam bu gün möhtac,
Məni-kəhhalə müncər olmuş əlac.
Gətirib çeşmim abi-mirvarid,
Olmamış gözlərim gərəkdi səfid
Gedibən mən tapım bu işdə fəlah,
Oxuram sonra, qorxma, əqdi-nikah.
Ta ki durdu ayağə ol qəddar,
Yaxasın tutdular zənü nəccar.
Dedilər:--Eysəfi hü layələm,
Həq-təala edibdir əqlüvü kəm.
Olmaya əqdimiz əgər cari,
Sənə yox zindəganlıq asari.
Gördü qazi özün həlakətdə,
Bir zaman qaldı fikrə heyrətdə.
Dedi ol qaziyi-qəzavü qədər,
Sən bilirsən ki, qalmışam müztər.
Əqlimi fikrə apardı, huşumu bad,
Oxuram əqdi, hərçi badabad!
Əlqərəz, çarə tapmayıb qazi,
Oldu əqdi-nigah üçün razi.
Oxudu siğə, cari etdi nigah,
Dedi:--Oldu sizə cima mübah.
O zaman var idi belə adət--
Ki, öpə qazinin əlin övrət.
Gəldi öpsün əlin o zibarəxt,
Əlini qazi vurdu burnuna səxt.
Qanadı burnu, qan rəvan oldu,
Daməni-yar qan ilə doldu.
Gəlibən evdə gördü övrətini--
Ki, edib parə-parə surətini.
Bürüyüb cümleyi-libasını qan,

Eyləyir ahü naləvü əfğan,
Dəmbədəm başına tökür torpaq,
Dilinin zikri «əttəlaq təlaq»!
Belə ərdən gərək olam bizar--
Ki, olub aşiqi-zəni-nəccar!
Qazi heyran qalıb çəkib ahi,
Qüssədən çöhrəsi olub kahi.
Yerə düşdü başından əmmamə,
Parə qıldı o, qüssədən camə.
Dad çəkdi ki, ah, yüz bidad,
Qəlbdən qıldı naləvü fəryad.
Bangi-qazi yetişdi nəccarə--
Ki, çəkir nalələr o biçarə.
Qazinin gəldi yanına nəccar,
Gördü candan dəxi olub bizar.
Yerə duşmuş başındakı dəstar,
Yox ayağında kəfş ilə şalvar,
Başına qoydu öz əmaməsini,
Pak qıldı ridavü caməsini.
Dedi:--Aya, nədir bu dadə səbəb,
Halətin görsənir nəzərdə əcəb?
Bu nə fikrü xəyaldır vəsvas,
Tutmusan hansı bir əzizinə yas?
Bu işin rəncdir, həmaqətdir,
Övrətə baş qoşan kəs övrətdir.
Naqisül-əql olur hamı övrət,
Eyləsən bəhs, görməsən ləzzət.
Eyləmə öz-özün belə rüsva,
Bu deyil feli-mazi, eymolla.
Övrətin zəmminə xudayi-rəhim
Buyurub:--«İnnə geydəkunnə əzim»[4].
Oların əsli-zatı kəcdir, kəc,
Hər qüsurluna açma göz, qoykeç,
İstəsən səndən ola zən razı,
Halü müstəqbəlini qıl mazi.
Fitneyi-ələmə səbəbdir zən,
Müxtəsər, əsli-zatı çəpdir zən.
Səhldir inciyib xanım səndən,
Bir nəsihət edim, eşit məndən.
Məhkəmə içrə tütgilən aram,

O dilaram ta sənə ola ram.
Saralır firqətində gülnari,
Ağ üzə əşki-al edər cari.
Ta peşiman ola səyağından,
Sülh edər şövqi-iştiağından.
Yalvarır, barışır səninlə o şux,
Mehri artıq olur sənə söz yox.
Yalvarıb sülh edər səninlə müdam,
O qəzali-hərəm olur sənə ram.
Qaziyə biriya göründü bu pənd,
Pəndi-nəccari qıldı xeyli pəsənd.
Çəkdi əl etdiyi fəzihətdən,
Getdi vəsvası ol nəsihətdən,
İstədi övrətə edə tənbeh,
Məhkəmə içrə tutdu yer o səfeh. .
Övrətə mücdə aparıb nəccar .
Dedi:--Əl məkrdən çək, eydildar.
Qaziyi-əhməqin işi bitdi,
Oldu xürrəm, muradına yetdi.
Dur ayağə büsatı qıl çidə,
Elə bəzmi-nişatı bərçidə.
Məhkəmə içrə eylədi mənzil
Ki, fəraqı sənə ola müşkil.
O sənəm qıldı çidə bəzmi-sürur,
Oldu nəccarə yar, eylədi sur.
Düzdülər hər nə var, mayəhtac,
Verdilər mayeyi-cimayə rəvac.

[İstinad1: Ey qapıları açan [allah], [üzümüzə] qapı aç!]

[İstinad2:Ey cəlal və kəramət sahibi olan [allah], bütün günah və xətalarımın tövbə etdim.]

[İstinad3: Mənasız sözlərdir.—S. R.]

[İstinad4:Onların hiylələri böyükdür.]

OĞLUMA NƏSİHƏT

Ey oğul, olma çox da sadəzəmir,
Ta sənə mərdüm eyləyə təzvır.
Xəlv olub məkrü hiylədə kamil,
Sadələvh olma sən də, ey qafil.
Zirək ol, yaxşıya yaman olma,
Xəlvdən çox da bədgüman olma.
Hər sözü yoxla, eyləmə bəvər,
Dari-dünyadə azdı doğru xəbər.
Çoxdu dünyadə mərdi-hiyləşüar,
Zahiri sadədil, özü əyyar.
Məsti-layəqil olma, huşyar ol,
Xəlvin övzainə xəbərdar ol.
Necə kim, bu hekayəti-ziba
Sənə bu macərani eylər əda:

SADƏLƏVH BƏRMƏKİNİN ƏHVALATI

Bir nəfər şəxsi-sadəyi-Bərmək
Şəhrdən gəldi aldı bir eşşək.
Çəkdi əfsarin, oldu rahə rəvan,
İki əyyar nəgəh oldu əyan.
Birisi tutdu söhbətə ani,
Açdı yol üstə nəqli-tulani.
Biri eşşəkdən aldı əfsari,
Başına ta ki saldı əfsari.
Düşdü dalınca anın oldu rəvan,
Bu elə bildi kim, gəlir heyvan.
Gəldi ol eşşəyi apardı rəvan,
Eylədi bir təvilədə pünhan.

Bir qədər rah getdi ol sadə,
Dalına baxdı bir o əsnadə,
Gördü kim, eşşəyi olub insan.
Bir zaman qaldı valehü heyran.
Düşdü əyyar onun əyağınə,
Soluna keçdi, gah sağınə.
Ərz qıldı ki, ey fəriştəliqa,
Canım olsun qədəmlərüvə fəda!
Sən nə xoşyümni-şəxsi-valasən!
Xızrsan, yoxsa kim, Məsihasən?
Dedi:--Mən əvvəli bir adəm idim,
Mən də sən kimi bir mükərrəm idim.
Var idi məndə bir himari-xidam,
İşlədərdim onu qapımda müdam.
Gəlsə sudən, gedərdi tez oduna,
Gündə nöqərlərim döyüb buduna,
Gündə yüz yol vurardılar dəyəmək,
Sağrısı sərbəsər olub döyəmək.
Nə tumari, çulu, nə arpası,
Görməyib arpa hiç torbası.
Gecə gər görsə göydə kahkəşan,
Özünə binəva bilərdi saman.
Görməyib axurunda hərgiz cov,
Dalı yağır, dəxi ayağı cidov.
Bəs ki zəhmətlə dərdnak oldu,
O himar aqibət həlak oldu.
Bu mükafat üçün cahanda xuda
Məni etmişdi eşşək, ey ağa.
Neçə illərdi kim, bu halətlə
Eşşək idim həzar zəhmətlə.
Sən ki, oldun mənim xəridarım,
Səndən iqbalə döndü idbarım.
Sən ki, aldın məni-günəhkari,
Əfv edibdir günahımı tari.
Yenə lütf etdi surəti-insan,
Oldum insan, ey fəriştənişan.
Sənə mən indi zərxərid, qulam,
Qul desən qul, oğul desən oğulam.
Dedi ol sadədil ki, ey heyvan,
Çün səni əfv edib xudayi-cahan,

Yenə verdi əzəlki surətüvü,
Lütf qıldı haman fərasətüvü.
Get, səni mən də eylədim azad,
Etmə bir eşşəyə dəxi bidad.
Aldı əfsarını, rəha qıldı;
Ona əyyar çox dua qıldı.
Dedi:--Yarəb, əziz hörmətinə,
Xəri-ehyasının kəramətinə,
Get, görüm həqqi-həzrəti-İsa
Səni eşşəksiz etməsin mövla!
Ol biri gün ki, sübh oldu əyan,
Dolub eşşəklə çarsuyi-cahan.
Yenə həngami-sübh ol dehqan
Eşşək almağa oldu şəhrə rəvan.
Yenə şəhr içrə gördü ol minval,
Satır əvvəlki eşşəyi dəllal.
Gedib ol eşşəyin qabağınə,
Dedi ağzın qoyub qulağınə:
Adəm idin dünən ki, sən bişək,
Yenə oldun bu gün neçün eşşək?

XORUZ VƏ ÇAQQAL HEKAYƏSİ

Sübh vəqtində bir qoca çaqqal
Aclıq etmişdi çox onu bihal.
Gördü kim, bir xoruzi-rənginmu
Eyləyir bir ağacda «quqqulu-qu».
Sordu çaqqal:--Ey xoruz, nə var?
Dedi:--Vəqti-nəmazdır əzkar.
Bu minar üstə mən əzan verirəm,
Xəlpə sübh olduğun nişan verirəm.
Dedi kim, ey xoruzi-xoşavaz,
Düş əşəğə, qılaq xudayə namaz.
Dedi:--Bəs qoy imamız gəlsin,
Vacibül-əhtiramımız gəlsin.

Dedi:--Kimdir imamın, ey zirək?
Dedi:--Kənd içrə zorba, qıllı köpək,
Dedi bəs mən gedim bulağə tərəf,
Dəstəmazım mənim olubdu tələf.
Köpək adın eşitcəyin çaqqal
Xövfədən durmadı, qaçıb filhal.

HƏMƏDAN KƏNDİNİN HEKAYƏSİ

(Allaha rüşvət)
Həmədan ölkəsində xud əlan
Vardı bir qəryə, xəlqi çox nadan.
Necə var bizdə qəryeyi-Lahic,
«La» bəmənayi-hiç, «hiç» də hiç.
Bir il ol qövmə qəht olur baran--
Ki, qalırlar səfilü sərgərdan.
Edir ol qövmi-zar cəmiyyət--
Ki, gərək tanrıya verək rüşvət,
Ta bizə göydən endirə baran.
Bir qədər simü zər qılıb saman,
Bağlayıb dəstmalə simü zəri,
Verdilər kətxudayə simü zəri.
Kətxuda azim oldu mövlayə,
Düşdü biçarə guhü səhrayə.
Gəzdi səhrani zarü sərgərdan,
Əldə rüşvət, özü xuda-cuyan.
«Rəbbi ərni»[1] deyib gəzirdi rəvan.
Nagəhan bir səvarə oldu əyan.
Demə kim, bir əmiri-şahsəvar
Eyləyibmiş o gündə əzmi-şikar.
Əldə şahini-ahənin mixləb,
İki tazi yanında tövqi zəhəb.
Görcəyin ol əmiri-zişani,
Tutdu heyvət o mərđi-nadani.
Belə fikr etdi kim, xudadır bu,
Dedk kim, dərdimə dəvadır bu.

Yüyürüb səcdə qıldı ol gövdən,
Dedi:--Ey xalığı-zəminü zəməni!
Məni göndərdi bir bölük füqəra,
Ərz edirlər ki, ey şəhi-vala,
Bu qədər simü zərdi rüşvətimiz,
Yoxdu bundan füzunə qüdrətimiz.
Bizə barani-rəhmət eylə əta,
Nari-qəht ilə yanmasın füqəra.
Ol əlin üstə Cəbrəilə qəsəm,
Bu iki şux Əzrəilə qəsəm.
Bizi rəhmətdən eyləmə növmid,
Qifli-məqsudə şəfqətindü kilid.
Bildirdi kim, əqli yoxdu, müxtəsəri,
Aldı, etdi qəbul simü zəri.
Dedi:--Oldu qəbul rüşvətüvüz,
Yaxşı niyyətdü, qorxma, niyyətdüvüz.
Bu gələni cümə biqüsuru güman
Sizə inzal edərlərəm baran.
Şad olub gəldi ol fəqir, səhər,
Verdi bu macəranı xəlqə xəbər.
Dedi:--Gördüm xudayi-ərşi-bərin,
Əlinin üstə Cəbrəili-əmin,
İki Əzraili yanında əyan,
Tizçəngalü ahənindəndan.
Görcəyin səcdə etdim bünyad,
Eylədim rüşvətimi pişnəhad.
Gərçi bir töhfeyi-mühəqqər idi,
Leyk ikram ilə qəbul elədi.
Ruzi-cümə o mənbəyi-ehsan
Bizlərə vədə edib baran.
Əzqəza, ruzi-cümə yağdı yağış,
Mürtəfə oldu seyl yeddi qarış.
Qəryə heyvanları həlak oldu,
Xəlq tufanla zəhrəçək oldu.
Dedilər:--Ol xudayi-biminnət
Harda görmüşdü min tümən rüşvət?
Pulu çox gördü, etdi ifrat,
Deyəsən ki, atıbdı həbbi-nişat.

[İstinad1: Allahım, görün.]

BİR AXMAĞIN HEKAYƏSİ

Var idi Baxərəzdə bir əhməq,
Vəh, nə əhməq ki, əbləhi-mütləq.
Bir zaman Bəlxdən gəlirdi bəri,
Yıxılıb ta ki yolda öldü xəri.
Çığırıp hərçi eylədi fəryad,
Gördü fəryad eyləməz imdad.
Növhədən eşşək olmadı zində,
Dərisin soydu ol pərakəndə.
Pustin saldı düşə, oldu rəvan,
Hər kimi yolda gördü ol heyvan
Dedi ki, gördüz eşşəyimi gedən?
Yetişibdirmi şəhrə indiyəcən?
Dedilər;--Xeyr, görmədik eşşək,
O deyərdi, yalan deyir bişək.
Bir neçə aşınayə oldu düçar--
Ki, tanırlardı anı hər necə var,
Dedi;--Gördüzmü yolda bir eşşək,
Rəngi qarə, uzun qulaqları şək?
Cilddən eşşəyim çıxıbdır haman,
Məndən əqdəm evə olubdu rəvan.
Dedilər;--Bu hekayə böhtandır,
Eşşəyin şəhrdə numayandır.
Səndən, ey bülhəvəs, küsübdür eşək,
Yetişib şəhrə bil ki, indiyədək.
Bilirik, biz küsüb gedib o əlil,
Özünü qaziyə salıbdı dəxil.
Şəhrə varid olan kimi dərhal,
Qaziyə get bəyan elə əhval.
Eşşəyinlə səni o əhli-fələh
Sulh edib ta ki eyləsin islah.
Varidi-şəhr olub gecə o cənab,
Öz evin gəldi qıldı dəqqülbab.
Pəsi-dərdən xitab eylədi zən,
Dedi;--Ey qapını döyən, kimsən?

Dedi -- Ey övrət, Əhmədəm, cüllah,
Şövhərin, sahibi-himari-siyah.
Fəthi-bab oldu çün ona hasil,
Evinə Əhməd olmadı daxil.
Dedi övrət ki, gəlsənə, a kişi!
Dedi:--Çoxdur hələ kişinin işi.
Hələ mən doğrudan ki, gəlməmişəm,
Bir xəbərçün bu əzmi eyləmişəm.
Dərisindən çıxıb himari-siyah,
Yıxılıb yolda verdi can nagh.
Leyk yolda neçə rəfiqi-kühən
Dedilər:--Eşşəyin küsüb səndən.
Gedibən qaziyə düşubdu daxil--
Ki, onu saxlasın yanında bir il.
Dedi övrət ki, doğrudur bu xəbər,
Bilirəm, çünki ölməyibdir xər.
Budur, evdə durubdur əfsarı,
Düşmənin öldürə onun tarı.
Olma divanə, elməyib mərkəb,
Get elə qazidən himarı tələb.
Yanına saldı oğlun ol əbləh,
Oldular kam üçün rəvaneyi-rəh.
Dedi:--Ey nuri-didə, eyləmə şək,
İnşaallah ki, sağdır eşşək.
Bəlxdən ta ki gəlmişəm vətənə,
Eşşək öldü, deyən yox idi mənə.
Etmişəm hər kimi görəndə soraq,
Dedilər hamı eşşəyindir sağ.

SƏFEH QAZI

Vardı bir qaziyi-bülənd-cənab,
Əzqəza bir gecə oxurdu kitab.
Gördüqazı yazıbdılar hikmət--
Kim, ola kimsədə bu iki sifət:
Başı kiçik ola, uzun rişi,
Olur əhməq zəmanədə o kişi.
Dedi, ey vay kim, bu iki sifət
Tapılır məndə, bəs zəhi xiclət!

O gecə pərt oldu əhvalı,
Sübh şagirdin eylədi hali.
Dedi şagird:--Ey imami-mübin,
Olma bu fikrdən əbəs qəmgin.
Lilləhul-həmd kim, kəmalın var,
Gözəl adabü yaxşı halın var,
Bu deyil şəru fiqh məsələsi,
Gəlib əhli-qiyafənin həvəsi,
Çox yazıblar bu növ əhvalat,
Etibarı nədir onun, heyhat!
Dəfeyi-sani, ol rəfi-cənab
Oxuyurdu gecə evində kitab.
Yenə ol sərgüzəştə oldu düçar.
Dedi kim, xeyr, məndə var asar.
Etdi şagird vəsfimi zahir,
Mənə verdi təsəlli-yi-xatir.
Məndə əhməqliyin əlaməti var,
Bəs gərək çarəsin tapam naçar.
Başa əmmaməni böyük qoyaram,
Olu başım böyük, tutar aram.
Kəsərəm nisfini çü saqqalın,
Rəf olur qüssəsi bu əhvalın.
Olmasam mən əgər uzunsaqqal,
Məni əhməq deməzlər əhli-kəmal.
Bir vəcəb tutdu rişin ol mürtaz,
Axtarıb evdə tapmadı miqraz.
Tutdu rişin çirağa, odlandı,
Yandı saqqalı, həm əli yandı.
Qoydu əldən təmam saqqalı,
Sərbəsər yandı həm rüxi-alı.
Həmi yandırdı saqqalın, həm üzün,
Alov az qaldı kim, çıxarda gözün.
Yerbəyerdən üzü tuluqlandı,
Özünün axmaq olduğun qandı.

TACİRİN AXMAQLIĞI

Bardı bir mərdi-sahibi-rövnəq,
Tacir idi və leyk çox əhməq.

Açmış idi fəruş üçün dükkən,
Vardı bir cüft oida ənfiyədən
Ki, haman zərflər tiladən idi,
Nə tila, zərri-pürbəhadən idi.
Bir yəhudi ki, düzd idi, əyyar,
Rubəhi-nər misalı hiylətkar.
Gəldi dükkən-ara o pürhiylət,
Sordu kim, bunlara nədir qiymət?
Dedi kim, qiymətin deyim sənə düz,
Bu biri yüz manatdır, ol iki yüz.
O yəhudi bu qiymətə bitdi,
Yüz manatlıq qabı alıb getdi.
Keçdi bu qissədən neçə saət,
O yəhudi yenə qılıb ricət,
İstədi ondan ol qalan qabı.
Gör nə təzvir edir o qüllabı?
Dedi ki, yüz manat çatıb sənə düz,
Bu da öz qabın, oldu bu iki yüz.
Çatdı çün iki yüz manat bu dəm,
Ol biri qabı bəs dur eylə kərəm.
Sandı yoxdur bu əmrdə nöqsan,
Verdi ol qabı taciri-nadan.
Aldı ondan yəhudi zərfi-zəri,
Elə getdi ki, yox hələ xəbəri.

SADƏLÖVH NÖKƏR

Seyyida, olma əhməq ilə yar,
Ta səni əhməq etməsi zinhar.
Belə təqrir edibdir əhli-bəyan--
Ki, müəssirdir ülfəti-insan.
Elə təsdiq kim, bu söz həqdir,
Əhməqin yoldaşı həm əhməqdir.
Əhməqin yoxdur əql ilə karı,
Bilməz əhməq səyaqi-göftarı,
Sən deyərsən ki, asimandır bu,
O deyər, ari, risimandır bu.
Guş qıl kim, bu xoş rəvayətdir,

Gərçi bir müxtəsər hekayətdir:
Var idi bir əmiri-sahibzər,
Muzd ilə saxlamışdı bir çakər.
Leyk ol çakər əhməq idi, zəbun,
Fəhmdən dur, huşdən məğbun.
Dedi bir gün əmir o gümrahə--
Ki, filan kimsə gəlsə dərgahə,
Məni səndən sual qılsa əgər,
Degilən evdə yoxdu, getdi səhər.
Başa düşdünmü mən deyən hali,
Yaxşı oldunmu bu sözə hali?
Dedi:--Düşdüm başa bunu, amma
Nə deyim gəlməsə bəs, ey mövla?

OĞLUMA NƏSİHƏT

Ey oğul, olma xəlq-ara nəmmam,
Oldu nəmmam kimsə zati həram.
Olma nəmmam, ey ətayi-əzim,
Dedi nəmmamı həq: «ütillü zənim»..
Mərdi-nəmmamə həmnişin olma,
Əhli-hal ol, müzəbzəbin olma.
Nəhy qılmış cənab peyğəmbər,
Dedi:--Bundan ona aparma xəbər.
Xəlq edərsə yanında göftari,
Qədri-məqdur saxla əsrari.
Fitnəyə bais oldu doğru xəbər,
Yalan o doğrudan düşər behtər.
Kizbü böhtanə eyləmə adət,
İftiradən həmişə qıl nifrət.
Tabe ol əmrə, əhli-iman ol,
Olma şeytani-ins, insan ol!

HEKAYƏT

Gördü bir mərd kim, mägər şeytan
Bir ucuq бүqədən baxır pünhan.
Uzadır başını, çəkir hər dәм,
Dedi:--Ey düşməni-bәni-Adәм,
Nәyә mәşğulsән, bu yerdә nә var?
Dedi:--Ahәstә eylә kim, göftar,
Neçә günlәrdi çәkmişәм zәhmәt,
Tapmışam bir kişilә bir övrәt,.
Etmişәм onları bu gün iğva--
Ki, bu viranәdә edillә zina.
Az qalıb işlәri tәmәm olsun,
Dedi:--Bu ad sәnә hәram olsun!
Aduvi qoymusan әbәs şeytan,
Tutduğun әmri-şeytәnәtdән utan!
Neçә gün zәhmәtindән, ey rüsva,
Edәcәk axır iki şәxs zina?
Nә hünәrdir bu, nә rәşadәtdir,
Sәnә bu mayeyi-xәcalәtdir.
Gör mән indi nә iş tәmәm edәрәм,
Sәnә şeytanlığı hәram edәрәм.
Dedi:--Get qoççağıм, görüm bari.
Getdi ol şum bir oba sari.
Dedi:--Ey xançobanlı taifәsi,
Görmәyirsiz gәlir tufәng sәsi?
Sizi öldürmәyә Bağırbәyli
Atlanıb әl-ayağı çirmәkli.
Onlara çox yaman iş eylәmisiz,
Bir dana quyruğı siyirlәmisiz.
Bunlar amadә oldu etmәyә cәng,
Kimi xәncәр götүrdü, kimi tufәng.
Bunları hazır eylәyib yeksәр,
O biri qövmә getdi verdi xәbәр. --
Ey Bağırbәyli! Xançobanlı gәlür.
Bu yavuq dәmdә qanuvuz tökülür.
And içiblәр tәmәm Quranә,
Boyasınlar sizi qızıl qanә.
Sözümә etmәsәz әgәр bavәр,
Göndәrin bir nәfәр xәbәrdән etәр.

Həm bular cəngə oldu amadə,
Durdular müntəzir o səhradə.
Düşdü ol gün arayə çərxəçilər,
Aqibət şölə çəkdi atəşi-şər.
Çəkdilər tiğ, tökdülər çox qan,
Yüz nəfər qanə oldular qəltan.
Getdi ol mərd gördü kim, şeytan
Hələ viranəyə baxır əlan.
Dedi şeytanə:--Uff, ey bədnam!
Bir zina olmayıb hənuz təmam?
Gör ki, mən tutmuşam nə əfsanə,
Boyadım aləmi bu dəm qanə.
Dedi şeytan ki, ey səfihü dəğə,
Mən gərək bunları edəm iğva,
Ta ki gəlsin vücudə, ey bədnam,
Sən kimi bir şəriri-nütfəhəram--
Ki, belə məsdəri-fəsad olsun,
Fitnəəngizü bədnihad olsun.
Necə sabiqdə valideynüvü mən
Etdim iğva, vücudə gəldin sən.

OĞLUMA NƏSİHƏT

Ey oğul, xəlqə söyləmə böhtan,
Yaxşıya yaxşı ol, yamanə, yaman
Əsldə yaxşı olsa bir dana,
Sən «yamandır»—demək deyil zibə.
Tutalım, sən gülü dedin «bədbu»,
Xəlq söylər ki, əqlsizdir bu.
Sənə bir yaxşı kimsə olsa yaman,
Xəlq onu söyləməz yaman, ey can.
Yaxşıdır ol ki, əsli, bünyani,
Sən «yamandır»--desən nə nöqsani?
Sən dedin ki, deyil xəlifə Ömər,
Ömərə bu kəlamdən nə zərər?
Sən dedin ki, deyil imam Əli,
Olmadı zayə ehtirami-Əli.
Dedilər Müstəfani sahirdir,

Var cünuni, səfihü şairdir.
Tapmadı şəni-Müstəfa nöqsan,
Yaxşını eyləmək olurmu yaman?!

İRƏVAN TACİRİ

Bir nəfər irəvanlı bazərgan,
Hacitərxanə pənbə etdi rəvan.
Oldu bazari-pənbə xeyli rəvac,
Onu həllaclər edib tarac.
Birə beş nəf edib o bazərgan,
Dedi:--Ey pənbə, ey mətai-giran,
Töxmüvi gətədi Həzrəti-Adəm
Bağı-cənnətdən, ey fəriştəxidəm!
Məryəmə səndən oldu pirahən,
Zindəyə caməsən, şəhidə kəfən.
Eyolan Yusifi-əzizə qəba,
Çeşmi-Yəqubə səndən oldu ziya.
O biri il yenə o bazərgan
İki ol qədr pənbə etdi rəvan.
Əzqəza, nırxı-pənbə oldu kəsad,
Pənbə eyşin o eylədi bərbad.
Getdi xüsrənə sudü sərmayə,
Düşdü sövdagər özgə sövdayə.
Dedi:--Eypənbeyi-pəlidşəmər,
Səndə olsaydı bir şərəfət əgər,
Səni qoymazdılar ölü
Çulğamazlardı mürdə hacətinə.

OĞLUMA NƏSİHƏT

Cəfər, eyxəstə cismimin canı,
Səd ya nəhs olan günü tani.
Səd o gündür ki, kam ola hasil,
Olasan öz muraduva vasil.

Nəhs o gündür ki, qismətin qəmdir,
Sənə ol aşiri-məhərrəmdir.
Birinə nəhs olan gün, eydana,
Birinə səd olur, deyil bu həba.
Belədir karü bari-cümlə cahan,
Birinə sud olur, birinə ziyan.
Birinə bir zaman olur xürrəm,
Birinə ol zaman olur matəm.
Kim ki, bir qəmdə əhli-matəmdir,
Eydi-novruz ona məhərrəmdir.

MİSAL

Çarşənbə günüydü, bir tacir
Pul itirmişdi, tapdı bir facir.
Dedi tacir ki, nəhs gündür bu.
Dedi facir:--Bu gündü ruzi-niku.
Nəhslik görmürəm bu gündə hələ,
Hər günüm kaş ki olaydı belə!
Bəxtimin kövkəbində var rüfət,
Əlimə gəldi bir belə dövlət.
Bu günü nəhs kim deyib, həzryan!
Bu günə canü dil ola qurban.
Hiç aləmdə olmayıb belə gün,
Həll olub müşkülüm, açıldı düyün.
Eydi-novruzdən bu behtərdir--
Ki, bu gün mətləbim müyəssərdir.

MİSAL

Bir nəfər əhli-hal edibdi sual
Mürtəzadən ki, ey sipehri-kəmal,
Nədir elmi-nücumdə rəyin,
Varmı təsiri Zöhrəvü Ayın?
Dedi:--Ol afitabi-çərxi-ülüm--

Ki, əsərsiz deyil cəhanə nücum,
Nəfsiz elm yoxdur aləmdə,
Nurdir elm qəlbi-adəmdə.
Dedi iyzəd səmani zati-büruc,
Bircə kövkəb qılır nüzulu üruc,
Şərh edibdir mənazili-qəməri,
Vardı bu cümlə kövkəbin əsəri.
Ulduza and içibdi bari-xuda,
Gör ki, «Vənnəcmdə» nədir mənə.\

NƏSİHƏT

Ey oğul, sanma əhli-elmi zəif,
Bil bu elmi-nücumu elmi-şərif.
Bunu quran ki, eyləməz inkar,
Neçə ayatdən olur izhar.
Vardı bir gün ki, ey düri-yekta,
Söyləyib nəhs müstəmirr xuda.
Nəql edirlər ki, şahi-ərşcənab
Dedi:--«Güllü münəccimün kəzzab»[1].
Bir xəbərdir ki, ey fəqirü zəbun,
Sidqü kizbə var ehtimalı bunun.
Xud tutaq kim, səhihdir bu xəbər,
Ona var leyk məniyi-digər.
Dürri-təvilə olgilən qəvvas,
Çünki hər amə vardı məniyi-xas.
Zənnidir çünki hökmi-elmi-nücum,
Bəs deyildir həqiqəti məlum.
Bəzi işdə münəccim etsə xəta,
Bu deyildir həqiqət eyb ona.
Leyk var bəzi hökmünün əsəri,
Mehrü mahın tutulmağı xəbəri,
Dəxi bir parə əmrü ehkami,
Rastdır yazdırı sərəncami.
Var Sədü Ütaridin şərəfi,
Bil Hübuti-Zühəldə nəhsü xəfi.
Müştəri baisi-səadətdir,
Zühəlin hər işi nuhusətdir.

hər nə kim, xubü bəd olur hadis,
Ona Mərrix olur həmin bais.
Müxtəsər, hər nə vardı kövkəblər
Vardır hər birində türfə əsər.
Hamısı izni-kirdigar ilə
Nə ki təsiri-ixtiyar ilə.
Bular əsbabi-qüdrəti-həqdir,
Şər ilə həm bu sez mühəqqəqdir.
Bu şərif elmi Həzrəti-İdris Xəlqə
hikmətlə eyləyib tədris.
Bil ki, mirasi-ənbiyadır bu,
Ey oğul, elmi-övliyadır bu.
Necə kim, bu hekayət, ey zifənn,
Sənə bu mətləbi edər rövşən.
Olma qövli-münəccimə gümrah,
Bil ki, kimdir nücumdən agah.
Bil ki, sərxeili-əsfiya kimdir,
Vaqifi-sirri-masiva kimdir.

[İstinad1: Bütün münəccimlər yalançıdır.].

MÜNƏCCİM HAQQINDA HEKAYƏ

Bir gün oldu səvar şiri-xuda,
Bir qəzavətçün ol şəhi-vala.
Bir münəccim düçar oldu səhər,
Dedi:--Ey şəmsi-çərxi-pürəxtər,
Lilləhil-həmd mərdi-danasən,
Elm çərkində şəmsi-beyzasən.
Qütbsən, ləşkərin kəvakibdir,
Xeyli-əncüm sipehrə rakibdir.
Sənə əklili-çərx taci-vüqar,
Astanündə kəlbi-bəstəcəbar.
Sailin kim, cahanda yüz mindir,
həm biri qissətül-məsakindir.
Ey olan kainatdən əfzəl,
Cümlə ramehləri qılan əzəl.
Sən Süleymansən, pəri bu sipah,

Nəsri-tairdü hüdhüdün, ey şah.
Səndədir zövqi-kevkəbi-Şira--
Ki, yetər qətlə səndən ali-zina.
Mehrru, müştərisəadətsən,
Kövkəbi-çərxi-övcü-rüfətsən.
Etmisən ey əmiri-cinnü bəşər,
Nə yaman nəhs gündə əzmi-səfər?
Nəcmi-nəhseyn eyləyibdi qiran,
Biri Mərrixdir, biri Keyvan.
Dedi heydər rəsulə, bəs Dəbran
Hansı kövkəblə eyləyibdi qiran?
Şərh qıl bəs ki, kövkəbi-Şira
Hansı mənzildə eyləyib məva?
Eylə izhar kim, filan kövkəb
Hansı kövkəblə müqtərindi bu şəb?
Bu qəbil ol sipehri-fəzlü kəmal
Ol münəccimdən etdi xeyli sual.
Qaldı heyran münəccimi-dana,
Söylədi bilmirəm mən, ey mövla.
Sən özün vazei-kəvakibsən,
Sahibi-midhətü münaqibsən.
Bəs o xurşidi-çərxi-fəthü zəfər
Verdi öz fəthini o şəxsə xəbər.
Dedi:--Əfvaci-zümreyi-taği--
Ki, bizimlə olar olub yaği
Mərdümi-Kufədir, xəvaricdir,
Xilqəti-zati nari-maricdir.
Ədədi onlarındı doqquz min,
Cümləsi bədnihaddır, bidin.
Onların cümləsi həlak olacaq,
Tiği-qəhrimlə sinəçək olacaq.
Hər minə bir nəfər olur bizdən.
Qaldı ol mərd mat bu sözdən.
Necə ki, söyləmişdi şiri-xuda
O sifət macəra olub peyda.

MÜNƏCÇİMİN HEKAYƏSİ

Var idi bir münəccimi-əyyam,
Ona Pərviz edərdi çox ikram.
Bir gün ərz etdi:--Key şəhi-dövrən,
Görmüşəm mən nücum ilə ki, həman
Mənə bu həftə bir bəla gələcək,
Məni bir şəxsi-şum öldürəcək.
Yazığam, ta tökülməsin qanım,
Ola lütfün mənim nigəhbənim.
Məni bir həftə saxla pünhani,
Ta edim dəfi-məkri-üdvani.
Şəh onu hifz edibdi yanında,
Yatdı, şəh yatdığı məkanında.
İttifaqən, gör, ol sütudəsüxən
Var idi şahə bir neçə düşmən.
Bir gecə ziri-qəsrədən əda
Urdular nəqb, etməyib pərva.
Səri-nəqb evdən olcağın naşi,
Ələ düşdü münəccimin başı.
Sandılar kim, budur səri-Pərviz,
Etdilər paymalı-xəncəri-tiz.
Kəsib ol başı etdilər çü fərar,
Oldu Pərviz xabdən bidar,
Eylədi çox təəssüf ol pirə,
Bildirdi kim, çarə yoxdu təqdirə

RİYAKAR ABİD

Abidi dəvət etdi bir soltan,
Ta ola xani-lütfünə mehman.
Dedi abid ki, bir dəva yeyərəm,
Özümü mən zəif gestərəm.
Çün görər zəfimi şəhi-dövrən
Mənə eylər ibadət ilə güman.
Deyəcək kəsrəti-ibadətdən,
Abid olmuş zəif taətdən.
Etqadi ziyad olur şahın,
Rəhməti izdiyad olur şahın.
Yedi ol bir dəva ki, qatil idi,
Dərzəman abidi həlak etdi.

Rəsmi-mərufdir ki, əhli-riya
Özünü dəhrdə edər rüsva.

ÇOBANIN HEKAYƏSİ

Yay günü şəhrə gəldi bir çoban,
Dəyənək əldə, seyr edib hər yan.
Nagahan gördü bir nəfər baqqal,
Doldurub buz təbaqə malamal,
Səslənir hər zaman ki, «ay yəxəsər!»
Bu kəlam eylədi çobanə əsər.
Buzu ol ehtiramdə görcək,
Yüyrüb vurdu bir neçə dəyənək,
Dedi:--Bax, bax, bizi bilir qanmaz!
Elə bildi çoban bunu tanımaz.
Qışda qırdı qoyun-quzum yeksər,
Burada adını qoyub «yəxəsər».

OĞLUMA NƏSİHƏT

Əgər olsaydı əql ilə dövlət,
Olan əqli tapardı bəs izzət.
Dövlət olsaydı gər fərasətlə,
Niyə nadan olurdu dövlətlə?
Bitəimizin əgərçi dövləti var,
Qəm yemə, həq yanında hikməti var.
Bəxtü dövlət deyil kəmal ilə,
Tapmaq olmaz onu xəyal ilə.
Belə cari olub qəzavü qədər,
Hər kəsin layiqincədir işlər.
Bil ki, təqdiri-əmrdir mazi,
Ol qəzayi-xudayə sən razi.
Dövlət olsaydı halüvə layiq,
Etməz idi müzayiqə xaliq.
Yoxdu xaliqdə zərrə büxlu həsəd,

Bu xəyalı edən olur mürtədd.
Sən çalış dövlət etməyə hasil,
Gər müqəddər olub, olur vasil.
Leyk çox ciddü cəhd bər verməz--
Ki, kötüksüz ağac səmər verməz.
Çox həris olma, ey mələik xu,
Cəhd yırtar çarığ, məsəldir bu.
Danə səp, qıl təvəkkül allahə,
İşüvü qıl mühəvvəl allahə.
Gəlməmiş sən cahanə, ey dana,
Ruzüvü qismət eyləyibdi xuda.
Həq ki, müftə sənə veribdir can,
Dış verən kimsənə verər həm nan..

ÇOBAN ƏHVALATI

Nagahan şəhrə gəldi bir çoban,
Gəzdi bazari haimü heyran.
Gördü bir xoştəranə, beynən-nas
Söyləyir:--Əssəbil, ya Abbas!
Verdi bir pul, içdi bir kasə,
Dedi:--Layiq deyil bu Abbasə.
Nagahan gördü ol əcibəsifat
Ucadan səslənir biri:--Sələvat!
Verdi üç pul, içdi sələbdən,
Dedi:--Bu yaxşıdır o məşrəbdən.
Şəhrdən çıxdı tışra, oldu rəvan,
Gördü şəhrə gedir bir özgə çoban.
Necə kim, rəsmi-rəhrəvandı bu hal,
Bir-birindən soruşdular əhval.
Dedi ol şəhrdən gələn çoban--
Ki, məbada səbilə allanasan!
Bil ki, Abbasəli deyil bir zad,
Yenə səlvatdən gəlir bir dad.

OĞLUMA NƏSİHƏT

Ey oğul, bil ki, ol əta kani
Xəlq edib səndən ötrü dünyanı.
Sənə etmiş müsəxxər əflaki,
Başına qoydu taci-lovlaki,
Məhü xurşidü çərxü əbr ilə bad
Səndən ötrü olubdular icad.
Səndən ötrü bular nümayandır,
Əmrüvə cümlə bəndəfərmandır.
Ey oğul, ərzü asimandü sənin,
Əsldə kövn ilə məkandü sənin.
Aşınadır bular sənə yeksər,
Çeşmi-biganə ilə etmə nəzər.
O çoban kimi olma, ey xoşxu,
Nagahan tapdı yolda bir güzgu.
Əlinə şadiman aldı çoban,
Baxıböz əksin onda gördü əyan.
Dedi:--Əfv eylə, ey mələik xu,
Elə bildim ki, səngü gildir bu.
Əksini özgə kəs xəyal etdi,
Qoyub ayinəni yerə, getdi

KƏNDLİ ƏHVALATI

Şəhrə varid olur bir əhli-dehat,
Qalır övzai-xəlqi görcək mat.
Görür ol binəva ki, bir baqqal
Buzdan eylüb təbaqi malamal.
Səslənir hər zaman ki, ay yəxəsər,
Saf, dürdanə, ay haray, yəxəsər.
Buz qoyubdur kişi qabağında,
Yəxəsər yox bunun tabağında.
Müttələ olmağa bu əhvalə,
Bir manat pul verir o baqqalə--
Ki, hanı bəs, gətir mənə «yəxəsər»,
Adı var, leyk yox özündən əsər.
Bir-iki parça sındırıb baqqal,
Dedi:--Qardaş, çağır gələ həmmal. ,

Dedi:--Səndən mən istərəm yəxəsər,
Buza pul verməyimdə yoxdur əsər. ,
Dedi baqqal o mərdə:--Key sadə,
«Yəxəsər» buz deməkdü mənədə.
Bildı mənə, oyandı qəflətdən,
Qoydu qaçdı pulunu xiclətdən.

MÜNACAT

Barılaha, behəqqi-həştü çahar,
Xabi-qəflətdən et bizi bidar.
Bu qədər bilmişəm ki, ey mövla,
Birdü mənada müxtəlif əsma.
Əhədü Əhmədü Bəşirü Nəzir
Bir kəsin adıdır ələttəqdır.
Adəmə Nuhü Salehü Musa,
Zəkəriyyavü Həzrəti-İsa
Hamısı bir vücud sari imiş,
Məzhəri-feyzi-güllü-bari imiş.
Səmədə, xaliqa, xudavənda!
Ey edən süni-ələmi peyda.
Arif etdin bizi bu əsmayə,
Elə vasil dəxi müsəmmayə.
Ləfzi-hüsnün nə isə mənasi,
Əhli-əşqin odur təmənnasi.
Arifü kamil etdi nəfyi-sifat,
Ta ki zati-həqi edə isbat.
Seyyida, faş qılma əsrari,
Yoxdu bu gövhərin xəridari.

OĞLUMA MÜRACİƏT

Cəfəra, bəvər eylə kim, Quran
Vəhydir, nazil eyləyib sübhan.
Vardı peyğəmbər əsri çox şüəra,

Etdilər çox qəsidələr inşa.
Onların mayəsi fəsaḥət idi,
Hamısı mənbəyi-bəlağət idi.
Neçə qərra qəsidə mülhəq idi,
Xaneyi-Kəbədən müəlləq idi.
Yazıb əshablər neçə ayə,
Ta ki versin şikəst o inşa.
Asdılar bami-Kəbədən ani,
Şairin zahir oldu bütlanı.
Oldu «ya ərzü iblə»i[1] peyda,
Ol «qifa nəbkə» vurdu nəbki-qifa.
Məhv edib səbəyi-müəlləqəni,
Zail etdi cidalü ləqləqəni.
İnsü cinn olsa cəm, ey dana,
Edə bilməz bir ayəsin inşa.
Həq kəlami hara, kəlami-bəşər?
Onu inkar edən bəlayə düşər.
Xoş deyibdir Nizamiyi-ustad,
Həqq onun qəbrini qıla abad!
Gəncə yanında qəbri virandır,
Günbədi torpaq ilə yeksandır.
«Süxən əz aləmi-kəbud aməd,
Süxən əz asiman fürud aməd.
Gər budi gövhəri vərəyi-süxən
An fürud amədi becayi-süxən»[2]
Bəhri-vəhdətdən ayrılıb ol dürr,
İbtidada kəlami-nəfsidür. .
Lövhə bir vücuddur gətbi,
Cümlə ayati-yabisü rətbi.
Ey oğul, həzrəti-rəsulə ani, .
Gətirib Cəbrəil hər ani.
Surə bər surə, ayə bər ayə
Nazil olmuş rəsuli-Bəthayə.
Həq kəlami, o möhkəmi tənzil--
Ki, çəkib müddəti iyirmi üç il. [...]
Bu sifət cövhəri-nəfis kəlam,
Bil, iyirmi üç ildə oldu təmam.
Odur isbatə möcüzü-baqi--
Ki, qoyub zarü aciz afaqi.
Var idi əvvəli pərakəndə,

Onu bir növ oxurdu hər bəndə.
Bu səbəbdən ki, tapmasın təhrif,
Misli-butə nə kim, olubdu xəfif,
Onu cəm etdi Həzrəti-Osman,
Bu haman çəmdir ki, var əlan.
Gərçi mənası qeyri-asandır,
Kağızı, xətti, cildi Qurandır.
Harda görsən kəlami-sübhani,
Öpübən qoy göz üstünə ani. ,
Möcüzi-həqdü batinü zahir, ,
Məss etməz məgər onu tahir?
Ey gözüüm nuri, ey ətayi-xuda,
Vermə təfsirsiz ona mənə:
Çəkibən rəncü zəhməti-bişmə[r3],
Onu təfsir edib müfəssirlər.
Bilməsən hər birin o ayətdən,
Gedibən örgən əhli-xibrətdən. :
Olma sən ol çoban kimi nadan,
Nagəhan yolda tapdı bir Quran,
Dedi kim, yaxşı oldu bu halət,
Mənə tarix yetirdi həmsöhbət.
Açdı Qurani-paki ol əhməq,
Çevirib eylədi vərəqbəvərəq.
Görmüşəm səndə vardı xoş avaz,
Bir zaman həm çobanə ol dəmsaz.
Gördü kim, xeyr, laldır Quran,
Yerə qoydu əlindən ol heyvan.
Vurdu Quranə bir neçə dəyənək,
Dedi:--Gördü çobanı oldu kənək.
Mollanı görsə mırt-mırt danışar,
Lal olur bizdə, bildiyin də çaşar. [...];

[İstinad1: Ey yer, onu(Qarunu) ud! (ayə).]

[İstinad 2: Bax: səh. 180.]

[İstinad 3: Bişümar: saysız, hesabsız.]

PADŞAHIN MƏCLİS ƏHLİNƏ SUALI

Etdi bir padşahməclisi-xas,
Cəm idi bəzmdə əvamü xəvas.
Dedi ol padşahi-sahibhal,
Övrətindən o kim, deyil xoşhal,
Dursun ol kəs ayağə sürətlə!
Hamısı durdular icabətlə.
Bir nəfər durmayıb ayağə rəvan,
Dedi ol padşahi-mülki-cahan: --
Durmadin tez ayağə, səd əhsən!
Razısan yoxsa övrətindən sən?
Dedi:--heyhat, ey xədivi-cahan,
Durmağa yox bədəndətabü təvan.
Deyiləm razi, ey fələk şövkət,
Qıçımı sındırıb bu gün övrət. [...].

PƏRVİZİN ƏHVALATI

Dedi Pərvizə kim, bir əhli-xidəm;
Sənə çox oxşayır filan adəm.
Başına qoysa tac, vursa kəmər,
Ona Pərviz söylər əhli-nəzər.
Şəhtələb qıldı ani dərgahə,
Gördü kim, həqti, oxşayır şahə.
Dedi ol şəxsə kim, anan gəhü gah
Bizə dəllallikdə tapmış rah.
Çox süxənsənc şəxs idi o fəta.
Yer öpüb, söylədi ki, ey ağa,
Basmayıbdır anam hərime qədəm,
Hərəməvar imiş atam məhrəm.
Hərəmi-şahın abiyarı idi,
Gənci-pünhan xəzinədarı idi.
Şahə xoş gəldi ol cəvabi-dilir,
Verdi ənam, etməyib təzir.

XƏSİS ƏHVALATI

Bir bəxilədeyib bir əhli-füsün
Bir yuxu görmüşəm, de xeyr olsun.
Dedi ki, xeyr ola yuxun, de görək.
Dedi:--«Gördüm yuxuda sizdə çörək».
Düşübən iztirabə ol sərsaq,
Gedib öz övrətinə verdi təlaq.
Olmağa qazi əmrədən agah
Dedi:--Bu övrətə nəidi günah?
Deyib ol şəxs:--Əyyühəl-qazi,
Necə bu əmrə mən olum razı?
Yuxuda bir kişi görüb çörəyim,
Durmur üstümdə indi də ürəyim.
Mənə lazımdı bir özüm tək can,
Çörəyi eylə saxlaya pünhan,
Yuxuda görmək olmaya məqdur,
Övrəti-müsrifin cəzası budur.

XORASAN XƏSİSİ VƏ QULAMI

Şaiq, ol hadiyi-bədikəlam,
Güli-xoşətri-gülşəni-əyyam,
O kühən dürdnuşi-meyxanə,
Gəzdirib sözdə böylə peymanə--
Ki, Xorasanda var imiş bir pir,
Büxldə şəhreyi-səğirü kəbir.
İttifaqən, məgər qəzadən o il.
O bəxil aldı bir qulami-bəxil.
Büxlü ol xacədən ziyadə idi,
Əsli büxlü bəxilzadə idi.
Bir gecə xacə bang. urdu; qulam
Dedi:--Ləbbeyk, ey əmiri-hümam.
Süfrə aç, hazır eylə mahəzəri,
Sonra get bağla, ey qulam, dəri.
Dedi:--Ey xacə, sən zəmani-təam
Xeyli biehtiyatsən, həm xam,
Bəlkə biz süfrə fərş edəndə həman
Qapıdan girdi bir nəfər mehman.

Deginən, əvvəl eyləbəstə dəri,
Sonradan hazır eylə mahəzəri.
Bu cavabı ki, xacəeylədi guş,
Zövqdən oldu valehü mədhuş.
Edibən ol qulamə təhsinlər,
Eylə xacə belə qulam istər.
Qapısın baqlayar həmişə ləim,
Oturar rugüşadə mərdi-kərim.

PADŞAH VƏ BARBAN

Sübh bir padşah oldu səvar,
Edibən sürət ilə əzmi-şikar.
Şəhrdən çıxdı ol fələkmiqdar,
Oldu bir mərdi-bağbanə düçar.
Rəm qılıb bağbandan ol heyvan,
Yerə atdan yıxıldı şahi-cahan.
Şəh qəzəblə çağırırdı fərtaşın,
Dedi:--Al tiği, kəs bunun başın!
Ağlayıb söylədi o zarü fəqir:
Nədir ey şah, bəndəyə təqsir?
Buyurub:--Çünkn şum adəmsən,
Səni görcək yıxıldım atdan mən.
Dedi:--Ey şah, mən dəxi bu səhər
Görmədim səndən özgə bircə nəfər.
Məni görcək yıxıldı şahi-cahan,
Leyk bir üzvü tapmadı nöqsan.
Sən ,nə gör şumsən, özündən utan,
Qətlimə qıldın axırı fərman.
Görməsəydim əgər bu didarı,
Olmaz idim əcəl giriftarı.
Xoş gəlib şahə ol zərif kəlam,
Ona şəmşirin eylədi ənam.
Deyib əhsəntü bu kəlamə ki, sən
Gənci-göftari-nəqzə məhrəmsən.
Ey zəban, ey kilidi-gənci-süxən,
Sən gəhi gənc, gahi əcdərsən.
Gah sən zəhrü gah şəkkərsən,
Gahi mərhəm, gəhi çü neştərsən.

Mənə hər nə bəla olur hadis,
Ona sənsən zəmanədə bais.

LOĞMANIN VƏQƏSİ

Dörd min il ömr eylədi Loğman,
Oldu ol vəqt ömrü kim, payan,
Lifi-xurmaydı səqfü bamı onun,
Keçib ol evdə sübhü şamı onun.
Onda hər dəm ki, yatmağa uzanır,
Bədəni nisfdən eşikdə qalır.
Mələkül-mövt gəldi verdi salam,
Gördü bir evdə eyləyibdi məqam,
Əyləşibdir o evdə pirü əlil,
Rizq təhsilinə toxur zənbil.
Dedi Əzrail:--Ey hünərzadə,
Bu qədər etdin ömr dünyadə,
Niyə bir xanə etmədin təmir?
Dedi:--haza li mən yəmutü kəsir[1].

[İstinad1: Ölən adama bu da çoxdur.].

NUHUN VƏQƏSİ

Dörd min ildən yüz əksik oldu ki, Nuh
Getdi dünyadən ol cahan-fütuh.
Dəmi-mərgində eylədilə sual:
— Necə gördün cahani, keyfəl-hal?
Dedi:--Gördüm cahani qüllabi,
Sanki bir evdü var iki babi.
Ta ki oldum bu babdən daxil,
Çıxdım ol babdən mən, ey sail.
Gedirəm həsrət ilə dünyadən,
Olmadım vaqif ol müəmmadən.

HACI VƏ MOLLA ƏHVALATI

(Köpəyə ehsan)

Var idi Şahsevəndə bir hacı,
Şahsevənlər təmam möhtaci.
Sahibi-dövlət idi çox ol kəs,
Naqəvü kufəndü çoxlu fərəs.
Vardı Bozlar adında bir köpəyi,
Qoyunun pasıbanı, at köməyi.
Əzqəza, bir gün öldü Bozlari,
Oldu hacı onun əzadarı.
Edibən qüsl, hazır etdi kəfən,
İzzət ilə götürdü çox yerdən.
Qazıb əhli-qübur içində məzar,
Oldu mədfun qəbr-ara Bozlar.
Verdi Bozlara yeddi gün xeyrat,
İstədi həqqdən ona həsənat.
Hali olmuş bu halə bir molla,
Çəkdi fəryad, qıldı vaveyla.
Dedi:--Va millətə! Nədir bu xəta,
Zayə oldu şəriəti-qərra.
Dindən çıxdı bu güruhi-əvam,
Bərtərəf oldu hörməti-islam.
İt nədir, dəfnü kəfnü qəbristan,
Getdi əldən şəriətü Quran.
Mindi bir at molla, düşdü yola,
Ta gedir məhşər eyləsin bərpa.
Çatmamışdı hənuz o hiylətgər,
Verdilər hacıya bu halı xəbər--
Ki, filan molla qilü qalə gəlir.
Dedi:--Yox, özgə bir xəyalə gəlir.
Sürüdən tez ayırdı əlli qoyun,
Dedi:--Siz bunları yol üstə qoyun.
Özü çıxdı onun qabağınə,
Mollanın keçdi solü sağınə.
Dedi:--Ey naibi-imami-zəman,
Sənə olsun atam-anam qurban!
Öldü Bozlar, ah, sındı belim,
Kaş gözündən bataydı cümlə elim.

Necə Bozlar, o çapükü huşyar,
Pəncədən şirü yelgədən kaftar.
Canavar ondan eylə qorxardı--
Ki, sədasın eşitcək ağlardı.
Hafizi-xeylü pasibani-rəmə,
Gecə-gündüz olan şəbani-rəmə.
Sahibi-dövlət ilə malım idi,
Baisi-sərvətü cəlahım idi.
Çox idi gərdənimdə həqqi mənim,
Dedi:--Olsun hərirdən kəfənim,
Hər vəsiyyəti ki, etdi qıldım əməl,
Bir vəsiyyəti sizinçün etmiş əzəl.
Söyləyib siz cənabə əlli qoyun,
Demişəm onları yol üstə qoyun.
Qoyun adın eşitdi çün molla,
Dedi:--Əhsən bu halə, nami-xuda!
İt demə, ol dəxi bizim birimiz,
Belə ölmüşlərə fəda dirimiz.
Rəhməti-həqqə ol düçar olsun
Səki-Əshabi-kəhfə yar olsun!
Oxuyub sidq ilə ona yasin,
Özü də saxladı onun yasin.

BAĞDADLININ VƏQƏSİ

Bir kişi şəkvə qıldı Məmunə--
Key çatan hökmi rübi-məskunə,
Yüz qızıl, ey şəhi-zəminü zəməni,
Vermişəm bir kəsə əmanət mən.
İndi getdim tələb qılam dinar,
Etdi inkar qıldı həm məni xar.
Dedi Məmun:--Yat evində bu şəb,
Sübh get qazidən zər eylə tələb.
Qorxma, dinarüvü əda eylər,
Könlüvün mətləbin rəva eylər.
Gər o verməzsə, mən əda edərəm,
Mətləbü məqsədin rəva edərəm.
Şəh gecə qazini qılıb mehman,
Gəldi yüz günə neməti-əlvan.

Gəlibən məclisə o hurnəcad,
Dedi ol padşahi-niknəhad--
Key, vücudün təfaxüri-islam,
Məşriqü məğribə imami-ənam,,
Ey əmamən misali-qübbeyi-nur,
Vey sözüün vəhy, bəzmi-xasın Tur.
Qaziyi-çərx əmamənə bişək
Kəhkəşanın gətirdi təhtül-hənək.
Daneyi-səbhən, ey imami-zəməən,
Hər biri bir sitareyi-rövşən.
Puri-İmran kimi əlündə əsa,
«Mübtilüs-sehr»[1] əcdəhayi-xuda.
Xaki-nəleynin, ey nəbirəftar,
Sürmeyi-dideyi-ülül-əbsar.
Sən ki hər əmrə eylədin fitva,
Qaziyi-çərx həm edər imza.
Hökmüvün tabeyi qəzavü qədər,
Bəndeyi-dərgəhin çi xüşkü çi tər.
Özgə yerlərdə var dəxi qazi,
Bir kəs ondan vəli deyil razi.
Sən bu gün düşmüşən zəmanədə taq,
Əql ilə cüftü şöhreyi-afaq.
Nə ki tənha fərasətin vardır,
Həm əmanət-dəyanətin vardır.
Nə qədər xəlqi eylədim təxmin,
Tapmadım bir sənə bərabər əmin.
Nayibi-şəri-Müstəfasən sən,
Varisi-elmi-övliyasən sən.
Bu səbəbdən mən, ey fələk-rüfət,
Bu gecə vermişəm sənə zəhmət--
Ki, əgər eyləsən qəbul, səhər
Sənə yüz kisə göndərim mən zər.
Bir özün bildiyin yerə ani
Qoyasan qala səndə pünhani.
Gərdişi-çərxdə əgər naghah
Ali-Abbasın olsa halı təbah,
Gedə bu xəttü cahü şövkətimiz,
Çıxa əldən bu malü dövlətimiz,
Ali-Abbasi et soraq, əgər
Tapıla bir fəqirü biyavər,

Ver o zərdən ona beqədri-kifaf,
Olmasınlar zəmanədə əclaf.
Çün bu göftarı qazi eylədi guş,
Şövqdən oldu valehü mədhuş.
Dedi könlündə kim, bu əhməqdir,
Bunun əhməqliyi mühəqqəqdir.
Nəqdi allam, onu mən alladaram,
Nisyə sözdür, balıq təki udaram.
Dedi qazi ki, şahə səd əhsən!
Nə gözəl fikri-bikr eyləmişən.
Maşaallah bu fikrə, nami-xuda!
Sanki nazil olub kəlami-xuda.
Belə də fikr olur, belə əncam,
Sənə bu qeybdən olub ilham.
Şah olan böylə fikri-bikr eylər,
Eybi yox, saxlaram, səhər göndər.
Durdu qazi şəhi vida etdi,
Evinə xeyli şadman getdi.
O gecə yatmadı sürurindən,
İncinirdi sitarə nurindən.
Hər nəfəs verdi xaliqül-əsbah, .
Oxuyub sübhədək duayi-«Sabah»,
Bəs ki eylərdi sübh üçün təcil,
Hər dəqiqə ona gəlirdi bir il.
Sübh kim, afitabi-zərrintar,
Çıxıban zərrin eylədi izhar,
Gəldi qazi oturdu məstanə,
Müntəzir çeşmi gənci-pünhanə.
Yenə ol şəxs gəldi, verdi səlam
Və əleykəssəlam, vəl-ikram.
Hara getdin dünən çıxıb, a kişi?
Dəxi minbəd tutma böylə işi.
Bizdə qaldı dünən əmanətüvüz,
Bəlkə vardır o nəqdə hacətüvüz.
Ey mübarək, gətir o həmyani,
Müntəzir qoyma bu müsəlmani.
Gedib ol kisəni gətirdi qulam,
Verdi ol şəxsə qaziyi-islam.
Qorxdı kim, verməyə o simü zəri,
Çatacaqdır xəlifəyə xəbəri.

Onu bilsə xəlifə ər[2] xain,
Ona olmaz bu işdə arxayın.
Gözünü dikdi şah dövlətinə,
Müntəzir qaldı malü sərvətinə.
Şahı ol mərd eyləyib agah--
Ki, vüsul oldu qazidən tənəxah.
Şah göndərdi qaziyə peyğam--
Ki, əya qaziyi-rəfi məqam,
Ey vücudi cahanda mayeyi-az,
Çox ümidiylə çıxdı əldən az.
Vədə yüz kisə çün olub təqrir,
Çıxdı bir kisə səndən, ey bipir!
Sonra min kisə zər gərəkdir düz,
Alasan ta çıxsa əlindən yüz.
Afərin, ey yeganeyi-əxyar,
Sən tək olmaq gərək əmanətdar.
Bildi öz səhvini o dəm qazi,
Verməyib sud kərdeyi-mazi.

[İstinad1: Sehri batil edən.]

[İstinad 2: Əgər]

MİR CƏFƏRƏ XİTAB

Cəfəra, rahi-batilə getmə,
Xişü əqvamə etibar etmə.
Buləhəb Əhmədin əmisiydi,
Bildin aya nə eylədi, nə dedi?
Qıldı azarlər o xanəxərab,
Dedi ol şahə sahirü kəzzab.
Oldu əhli-cəhim o bimayə,
Gəldi şənində bir neçə ayə.
Qurusun əlləri Əbu-Ləhəbin!
Kəsilir əlləri o biədəbin.
Dövlətü kəsbi etmədi çarə,
Onu həq daxil eylədi narə.
Övrəti gərdənində həbli-məsəd
Oldu həmmali-hiyzüm ol mürtəd.

Ola bir əqrəba əgər kovdan
Bil ki, biganə yaxşıdır ondan.

ƏZUDÜDDÖVLƏNİN OĞLUNUN Xəstələnməsi

Əzudun oğlu oldu çün bimar,
Atasından tükəndi səbrü qərar.
Dedi bir abidi-fəriştənihad:
Quşları eylə bənddən azad,
Ta xuda oğluva şəfa versin,
Lütf ilə dərdinə dəva versin.
Ol xudavəndi-ədlü bəxşişü dad,
Etdi bülbulləri o dəm azad.
Leyk bir əndəlibi-nəğməsəra
Nəğməsindən müzəyyən oldu səra,
Qaldı künci-qəfəsdə zarü əsir,
Biqərarü həzinü bəs dilgir.
Əzudun oğlu ta ki tapdı şəfa,
Bilib əhvalı ol güli-rəna.
Dedi:--Ey bülbuli-Məsihnəfəs,
Səni sövtün qoyub əsiri-qəfəs.
Olmasaydı əgər bu göftarın,
Olmaz idi bu gunə azarın.
Necə ki, Seyyidi-bədikəlam
Dil bəlasın çəkər cahanda müdam.
Nitqdəndir bəlalər insanə,
Nitq elə hər sözü həkimanə.
Demirəm ki, həmişə xamuş ol,
Nitq həngamı sahibi-huş ol.
Necə kim, Sədi eyləmiş israr;
«Əvvəl əndişə, vongəhi göftar»[1]
Fikr qılmaq binadü, söz divar:
«Paybəst amədəst, pəs divar» »[2]

[İstinad1: Əvvəl düşün, sonra danış.]

[İstinad 2: Əvvəl bünövrə, sonra divar.]

QAZ VƏ DURNA

Bir göl içrə üzürdü bir yekə qaz,
Özünə fəxr edib uzatdı boğaz.
Dedi:--Mən bir əcibə cür quşam,
Üç hünər var məndə, xeyli xoşam.
Uçaram göydə, həm suda üzərəm,
Quru yerdə boyun çəkib gəzərəm.
Bəs mənəm quşların şəhənşahi.
Durna oldu bu nəqlin agahi.
Dedi:--Axmaqlığında yoxdur şəkk,
Qamətindir diraz, əql gödək.
Göydə tərlən tək uçmağın varmı,
Ya maral kimi qaçmağın varmı?
Bir balıq tək üzərmisən sudə,
Nədi bu göftguyi-bihudə?
Qaz utandı o göldə durnadən.
Vəqif ol, ey oğul, bu mənadən.
Yəni bir elmə daim ol talib,
Zifən ol zifünunədir qalib.
Kişi bir sənəti bilər xalis,
Çoxuna meyl edən qalar naqis.

ZƏNGANLININ VƏQƏSİ

Mərdi-xoşrişi-şəhri-Zəngani,
Yuxuda, yatdı, gördü şeytani.
Saqqalından tutur deyir, ey dun,
Zatı adəmfirib olan məlun!
Uzadıbsan firib üçün saqqal,
Alladırsan cahanı, ey həyyal!
Bir neçə sillə vurdu çün təkrar,
Yuxudan oldu na gahan bidar.

Görüb öz saqqalın əlində tutub,
Bir neçə sillli öz üzünə vurub.
Xəndələr eylədi xəcalətdən,
Şərmsar oldu böylə halətdən.

O ĞLUMA NƏSİHƏT

Vaqif ol, ey nəcibü fərzanə,
Lən edirsən həmişə şeytanə.
Gərçi şeytanə ləndir şayə,
Kimə gör lənətin olur race,
Hər işi eylədin özün xəlvət,
Bircə şeytanə vermədin fürsət.
Sonra şeytanə lənət eylərsən,
Maşaallah, qiyamət eylərsən.
Dəyməsin göz, qəribə zirəksən,
Bu fərasətdə dəhrdə təksən.
Bir bəyan eylə ki, haçan şeytan
Sənə bir məsiyətdə oldu əyan?
Sən ki oldun bu gunə məstü xərab
Sənə şeytan nə vəqt verdi şərab?
Sənə şeytan haçan olub saqi,
Sənə kim verdi bəngü tiryaki?
Sənə şeytan nə vəqt, ey dana,
Dedi ki, gəl gedək sən eylə zina?
Övn edərkən sənə o rəbbi- ğəfur
Niyə şeytanə olmusan məcur?
Səni həq qıldı faili-muxtar,
Hər əməl qılsan, ixtiyarın var.
Xeyrü şər rahıdır sənə məlum,
Getmə sən rahi-şərrə, ey məxdum.
Səni həq şərrə etməyib məcbur,
Bu xəyalat əqldəndir dur.
Eyləməz cəbr kirdigar sənə,
Verməyib sırf ixtiyar sənə.
Ol xəbərdar kim, həkimü ğəni
Etməyib nəfsə va güzar səni.
Sən rəha eylə cəbrü təfvizi,

Eyləmə pak dinə tərizi.
Qalma xeyrü şərin gümanında,
Seyr qıl xeyrü şər miyanında.
İşlədən şərri nəfsi-insandır,
Xaliqi-xeyrü şərr yəzdandır.
Şərrə bais demə xudanı, utan,
Yaxşıdan zahir olmayıbdı yaman.
Ol həkimü əlimü danadır,
Özü zibavü feli zibadır.

LOĞMANIN VƏQƏSİ

Dedi bir kəs cənabi-Loğmanə:
Ey hünərvər, həkimi-fərzanə,
Hikməti kimdən iktisab etdin--
Ki, belə feyzi-əzəmə yetdin?
Dedi ki, hikməti mən, ey sail,
Kur olanlardan etmişəm hasil.
Bir yeri kur görməsə, möhkəm
Qoymaz ol mövzeü məhəllə qədəm.

BİR KİŞİNİN MƏCNUNA İRADI

Dedi Məcnuna bir nəfər cahil:
Ey qılan eşqi əqlini zail!
O qədər ki, gözəl deyil Leyli--
Ki, ona çoxdu könlünün meyli.
Leylinin bir lətafəti yoxdur,
Ondan əla gözəl sənəm çoxdur.
Çəkdi Məcnun sinədən bir ah,
Dedi:--Ey halə olmayan agah,
Rüxi-Leylayə, ey niku-mənzər,
Çəşmi-Məcnun ilə sən eylə nəzər.
Görəsən ta cəməli-Leylanı,
Turi-kuyindəki təcəllanı.

Olasan məhv ol təcəlladə,
Görəsən hüsni-həqqi Leyladə.
Gərçi var könlümün ona meyli
Əhli-hüsnün o güldü sərxeyli.
Mətləbim Leyliyi-həqiqətdir,
Məşrəbim şiveyi-məhəbbətdir.
Bilsə idin həqiqət, ey cahil,
Hiç bilməzdin əqlimi zail.
Eşqdir hər nə var aləmdə,
Sən də ol eşqə yar aləmdə.
Seyyida, eşqə iqtida eylə,
Eşqi tut, tərki-masiva eylə.
Mətləbin gər nəimi-sərməddir,
Sənə məşuqə bil, Mühəmməddir.
Afitabi-səma, məhi-Bətha,
Şahi-ümmi, müəllimi-əsma.
Zübdeyi-cümleyi-bəni-Adəm,
Ona olsun səlamlər hər dəm!
Canü dildən o şahə ol talib,
Eşqi-ali-Mühəmmədə rağib.

SÜNNÜ İLƏ ŞİƏ

Bir nəfər mərdi-şieyi-xülləs,
Şiəlik zati-pakına müxtəs--
Ki, aparmışdı dən dəyirmanə,
Çatmış idi ulağə mərdanə.
Palçığa batdı yolda ol eşşək,
Tayları düşdü palçığa bişək.
Bir tayın zor ilə çıxartdı özü,
Bir tayının qalır dalınca gözü.
Nə qədər «ya Əli» deyib çəkdi,
Çıxmadı tay, palçığa çökdü.
Ta ki bir sünniyyi-qəviəza
Oldu bu macəra-ara peyda.
«Ya Ömər» sövtünü bülənd etdi,
Zor edib tayı laydən götdi.
Necə gördün, dedi, kişi, Öməri,

O imami-hümamü rahbəri?
Şiənin oldu rəngi gülnari,
Üzünə vurdu qəlbinin nari.
Cünbüşə gəldi cisminin qanı,
Açıban layə tökdü buğdanı.
Dedi:--Olsun mənə həram o çörək
Ki, Ömərdən ola bu çöldə kömək.

XƏNDƏYİ GEN QAZIBLAR

Bir nəfər sünnü ilə bir şiə
Hədəf olmuşdu tiri-təşniə.
Yol gedirdilər ol iki əhməq,
Nagəhan çıxdı bir böyük xəndək.
Xəndəyin ərzi çox ziyadə idi,
Bu iki mərd həm piyadə idi.
Dedi sünnü:--De «ya Əli», tullan,
Ta görüm lütf edər şəhi-mərdan?
Şiə bir «ya Əli» çəkib o zaman,
Xəndəyi keçdi bərq tək pərran.
Dedi:--Keç, sən də bəs çağır
Öməri,İstə imdadüvə o rahbəri.
Sünnü də «ya Ömər» qılıb ünvan,
Arxı tullanmaq istədi, o zaman
Düşdü ortasına o sünnürəvan.
Sünnüyə şiə oldu tənəzənan.
Dedi ki, ey fəqiri-üftadə,
Gəlmədi Həzrəti-Ömər dadə?
Dedi sünnü:--Deyil müqəssir Ömər
Xəndəyi gen qazıbdı bu kafər.

SÜNNÜ, ŞİƏ VƏ ƏLİALLAHİ

Bir nəfər şiə ilə bir sünni

Bir-birindən acıqlı, həm kinni,
Bir yol ilə gedirdilər, o zaman
Nərdban qoydular yola xəndan.
Göftguyə çün etdilər rəğbət,
Çəkdi nazik yerə o dəm söhbət.
Dedi sünnü ki, bəs Ömər həqdir,
Ona töhmət qılan kəs əhməqdir.
Odu sərxeqli-əfzəli-əshab,
Adili-əsr, zadeyi-Xəttab.
Dedi şia ki, bəd peyğəmbər
Hamının əfzəli olub Heydər.
Elm şəhri rəsuli-Bəthadır,
Babı ol şəhrin ol səfaradır.
Xüləfa tutmayıbdır hörmətini,
Qəsb ediblər onun xilafətini.
Dedi sünnü ki, olmasaydı Ömər,
Aça bilməzdi dini peyğəmbər.
Çün Ömər dini-həqqə yar oldu,
Dini-islam aşkar oldu.
Fatehi-din Ömərdü nuri-cəli,
Ola bilməz o şahə misl Əli.
Ömər in tayı dəhrdə yoxdur,
O əzizin fəziləti çoxdur.
Həq Ömər ləndü, həm Ömər həqdir,
Aləm içrə bu söz mühəqqəqdir.
Gərm idi bəhsdə bular, əmma
Nagəhan bir nəfər olub peyda.
Dedilər, gəl tutaq həkəm bu kəsi,
Ta görək kimdi din dadrəsi.
Dedilər ey rəşidi-danişvər,
Əli əfzəldi, söylə, yoxsa Ömər?
Çəkibən ah ol bülənd cənab,
Onlara verdi ta bu növ cəvab--
Ki, müqəssir Əlidir, ol mövla
O yədulla hi-xaliqi-əşya
Neyçün axır yaratdı kim, Öməri
Özünə dəydi aqibət zərəri.
Oldu onlara teyyibu tahir,
Əli allahi olduğu zahir.

MƏCNUNDAN SORĞU

Dedi Məcnuna kim, bir əhli-məzaq:
Ey olan eşqə cüft, taqəti taq,
Bu qədər kim, Müaviyəylə Əli
Tökdülər qan, etdilər cədəli,
İddəasında kim mühəqqəq idi,
Hansı nahəqqü hankısı həq idi?
Dedi:--Əlbəttə, həqqdır Leyli--
Ki, həqin var Leyliyə meyli.

MƏCNUNUN CAVABI

Dedi Məcnuna bir nəfər huşyar:
Leyl əfzəldi, söylə, ya ki nəhar?
Dedi:--Məşhurdur bu, ey əhvəl,
Leyl olubdur nəhardən əfzəl.
Leyldə nami-Leyli oldu əyan,
Bu səbəbdən olub əzizi-cahan,
Dedi kim, ey əzizlər canı,
Etmisən xətm söylə Qurani?
Dedi:--«Vəlleyl»də məni-gümnam
Etmişəm məktəb içrə xətm-i-kəlam.
Dedi:--Bir surədə varındı hünər?
Dedi:--«Vəlleyl»i etmişəm əzbər.
Oldu «Vəlleyl», ey ədəb kani,
Behtəri-surəhayı-Qurani.

YERDƏKİLƏRİN GÖYƏ ŞİKAYƏTİ

Bir zaman tutdu zülm dünyanı,
Ucalır xəlqin ərşə əfğanı.
Hərcü mərc oldu dari-mülki-cahan,

Dəhrdə qətlü qarət oldu əyan.
Yığışıb xəlq etdilər şura,
Göyə getsin gərək neçə dana,
Eyləsinlər şikayət allahə,
Çarə qılsın bu qövmi-gümrahə.
İntixab etdilər neçə zahid,
Pakdamanü mürşüdü abid.
Çıxıb ərşə şikayət etsinlər,
Bir sərəncam alıb qayıtsınlar.
On nəfər mərdi-feyzi-əkrəm ilə,
Çıxıban ərşə «İsmi-əzəm» ilə,
Gördülər ki, xudayi-ərşi-sərir
Ağarıb saqqalı, olubdur pir.
Edibən təkyə istirahətlə,
Uzanıb ərş üstə rahətlə.
Etdilər ərz, key xudayi-cahan,
Qətlü qarət olub cahanda əyan.
Dedilər yoxdu istirahətimiz,
Qalmayıb şövkət ilə izzətimiz.
İzzətin həqqi eylə bir çarə,
Olmuşuq cümləmiz günüqarə.
Dedi:--Mən xeyli çəkmişəm zəhmət,,
Etmişəm sizləri hamı xilqət.
Qocalıb indi olmuşam mən pir,
Dəxi aləmdə bilmirəm tədbir.
Yatmışam burda istirahət ilə,,
Bir neçə vaxtlərdü rahət ilə.
Vermişəm bu cahanı İsayə,
Oğlum, ol ruhbəxşi-valayə.
Gedin, İsayə ərzi-hal qılın,
Bu qəmin çarəsin sual qılın.
Gəlibən ol güruhi-ruhani,
Çərxi-çarümdə tapdı İsani.
Etdilər cümlə macəranı bəyan,
Dərdi-pünhanə istəyib dərman.
Dedi İsa ki, ey güruhi-dəğa,
Yoxdu sizlərdə zərrə qədri həya.
Gəlmiş idim nicat üçün dəhrə,
Kainatə, həyat üçün dəhrə.
Gəh mənə Misrə qıldız avarə,

Gah çəkdiz tutub məni darə.
Gözünü qoyduz annəmin gıryan,
Oldu rüxsarə əşki danəfəşan.
Xalam oğlu, o pak Yəhyanı,
Öldürüb təştə tökdüz al qanı.
Zəkəriyyəni etdiz avarə,
Ərrə ilə vücudini parə.
Qoymadız beş gün istirahət edək,
Rahi-həqqə sizi hidayət edək.
Qoymadız həq yetişsin isbatə,
Aqibət qaçmışam səmavatə.
İstəyirsiz kələm o dünyayə--
Ki, düşəm tazədən qəmi vayə?
Yaxasız möhnət ilə narə məni,
Çəkəsiz ta dübarə darə məni?
Bu xəyalatdan düşün, heyhat!
Zatüvüz çün mənə olub isbat.
Yəni mən bir də xakdanə gələm,
Qoyuban göyləri, cahanə gələm?
Canuvuz çıxsın, ey üzü qarə,
Başuvuzçun gedin qılın çarə.

FƏQİHİN OĞLUNA CAVABI

Bir fəqihə öz oğlu etdi xitab,
Dedi, key fazili-büləndcənab,
Bircə vaizlərin sözündən əsər
Görmürəm mən özümdə zərrə qədər.
Bu səbəbdən ki, görmüşəm səd bar
Yoxdu girdarı tabiqi-göftar.
Tərki-dünyanı eyləyir təlim,
Özləri cəm eyləyir zərü sim.
Əhli-dünyayə virdi lənətdir,
Gecə-gündüz xəyalı dövlətdir.
Alimin ki, özündə yoxdu hünər,
Eyləməz bir kəsə kəlamı əsər.
Hər bir alim ki, olsa tənərvər
Ola bilməz o bir kəsə rəhbər.

Xəlqə söylər ki, eyləyin ehsan,
Özünün nəfsini edər nisyan.
İtiribdir özün ki, ol fazil
Ola bilməz o rəhbəri-cahil.
Verdi alim cəvab, key cahil,
Etdiyin bir xəyaldir batil.
Gər tələb etsən alimi-məsum,
Qalısan feyzi-elmdən məhrum.
Baxma alimdə felü girdarə,
Əməl et, olsa nik göftarə.
Yaxşı söz kimdən olsa zibadır,
Demə bu möminü o tərsadır.

OĞLUMA XİTAB

Ey oğul, olma talibi-badə,
Getməsin ta ki izzətin badə.
Badənin zuri əqli zail edər,
Adəmi hər fəsadə mail edər.
Əqldəndir şərəfəti-insan,
Olmasa əql, mərd olur nadan.
Badə tabı olur şüura hicab,
Əqli məstur eyləyib meyi-nab.
Veribən simü zər şərab alma,
Ey oğul əqlüvə hicab alma.
Nəssi-Quran ilə behökmi-qədər
Badəni nəhy edibdi peyğəmbər.
Badə nəhyində gəldi «fəctənibu»[1]
Ey oğul, hökmi-kibriyadır bu.
Nəcisül-eyndir, nəcasətdir,
Mayeyi-nikbətü xəsarətdir.
Bil ki, ümmül-fəsaddır badə,
Verdi çox xanimanları badə.
Bir zaman gərçi mən üzüqarə
Var idim badənuşü meyxarə;
Mənə mənzil şərabxanə idi,
Həmdənim çəng ilə çəğanə idi;
Məclisimdə həmişə hal əhli,

Mərifət məcməyi, kəmal əhli;
Həmdənim hər büti-pərivəş idi,
Mənə məşrəb şərabi-biğəş idi;
Arü namusü qeyrəti atdım,
Baş qoyub xüm ayağına yatdım;
Gecələr məst, ta səhər bəngi,
Həmbüsatım müğənniyü çəngi;
Çəkməmiş başıma səhərlər əyaq,
Olmaz idim durub yerimdən oyağ;
Gərçi elmü fərasətim çox idi,
Əhli-fəzl içrə hörmətim yox idi;
Məst olub xəlq ilə cidal etdim,
Əqlimi cəhlə payimal etdim;
Məstlikdən olan zaman huşyar,
Gördüm əldən gedibdü qeyrəti ar;
İncinib cümlə yarü ənsarım,
Qalmayıb kimsənə havadarım;
Çıxmışam ta ki məst bazarə,
Gəlmişəm rast hər dilazarə;
Əli daşlı uşaqlar hər yan
Məni-bədməstə oldu səngzənan;
Batmışam gül kimi qızıl qanə,,
Dönmüşəm sərbəsər gülüstanə;
Ta ki tofıq oldu həmrəhim,
Lütfələr eylədi mənə şahım;
Ta hidayət çirağı saldı ziya,
Qəlbimi rövşən etdi nuri-xuda;
Eylədim pak camdən tövbə,
Dəxi şürbi-müdamdən tövbə.
Xəlqə verdim cavab tövbə ilə,
Şüstüşü etdim abi-tövbə ilə.
Tərk qıldım şərab övsafın,
Tarü çəngü rübab övsafın;
Eylədim mədh şahı-mərdanı,
Vəsf qıldım Əliyyi-İmranı;
Eylədim zikri-məqtəli-şühəda,
Vəsfü övsafi-şahi-Kərbübəla;
Özümü ta dəxili-şah etdim,
Çareyi-xirməni-günah etdim;
Pak oldum cahanda yekbarə,

Sanki it düşdü bir nәмәkzarә.
Barilaha, behәqqi-ali-әba,
Әfv qıl cürmümü, bağısla xәta.
Sәнә bir әbdi-rusiyahәм mән,
Bәndeyi-asitani-şahәм mән.
Şahım ol Mürtәzadı, nuri-cәli,
Heydәri-şirdil, Әliyyü vәli.
Barilaha, behәqqi-ali-Bәtul
Tövbәvü üzrümü sән eylә qәbul.

[İstinad1: İctinab edin, çәkinii (şәrabdan) [ayә]]

OĞLUMA NӘSİHӘT

Ey oğul, alim olsa xoştinәt
Mali-dünyayә eylәмәz rәğbәt.
Deyib ol padşahi-әrzü sәma
Hübbi-dünyadü rәsi-güllü-xәta.
Çün hәlali hesabdır malın,
Hәм hәrami әzabdır malın.
Nә gәrәkdir sәнә bu dövlәtү mal,
Yüküvü yungül eylә, ey hәmmal.
Ey oğul, var cahanda çox molla,
Güzәranı üçün edәр qovğa.
Qeyrәti-millәti bәhanә qılar,
Gündә xәlq içrә yüz fәsanә qılar.
Әhli-dünyayә eylәyәр lәnәt,
Özü dünyayә eylәyәр rәğbәt.
Daima әğniyayәdir meyli,
Әhli-fәzlin olubdu sәрxeyli.
Füqәranı görәndә nifrәt edәр,
Ona bıkarlıqda töhmәt edәр.
Әğniya gәlsә bәzminә, o zaman
Güli-hәмra kimi olur xәndan.
Bir qәni eylәsә әgәр üsyan,
Saz edәр söhbәtindә yüz bürhan.
Filmәsәl bir qәni gәр içsә şәrab,
Ona tәcviz üçün açar min bab.

Görsə kim, bir fəqir edir üsyan,
Lən edər ol fəqir üçün hər an.
Özünün həddən ötdü üsyanı,
Məhv edibdir füsunu şeytanı.
Deyəsən ol səfiyə, ey xənnas.
Oxudunmu «ətəmirunən-nas»[1].
Eyləyirsən məzəmməti-hər kəs,
Niyə öz nəfsüvü unuttun bəs?
Alim öz elminə edəydi əməl,
Düşməz idi bu qədr dinə xələl.
Rəsmidir alim olsa əhli-fəsad,
Aləmi ol fəsad edər bərbad.
Uyma mollayə, olma çox da avam,
Sanma təhtülhənək, qurubdur dam.
Baxma təsbiyə, olma divanə,
Xam olan quşlara gərək danə.
Sanma alnında səcdədəndir əsər,
Gecə qoymuş həcamət ol kafər.
Xatəmindən demə Süleymandır,
Divdır ol ləin, şeytandır.
Ah, ah, ey cənab peyğəmbər!
Dinüvü zayə etdi bu kafər.
Eyləyib şərüvi vəsileyi-nan,
Bu şərirü ləinü biyman!
Vəqtdir, eylə çarə islamə,
Tazədən sal işi sərəncamə.
Cövrü zülm ilə doldu mülki-cahan,
Ədlü qist ilə eylə bir saman.
Qıl hidayətlə aləmi abad,
Hanı bəs ol «likulli qövmün had» [2]..[...]

XAN VƏ DEHQAN

Bir əkinçi gedirdi məstanə,
Yolda ol rast gəldi bir xanə.
Xanı görcək yazıq baş endirdi,
Gör onu xan nə günə dindirdi,
Dedi:--Ey it, kənarə çıx yoldan!

Nə çıxırsan donuz kimi koldan?
Gördü bu iltifatı çün xandan,
Zövqdən oldu gül kimi xəndan.
Evinə daxil oldu xürrəmi şad,
Övrəti ondan gördü vəcdi-ziyad.
Dedi:--Ey qaşı bir hilali-mübin,
Xirmənin üstə xuşəçin Pərvin,
Məzrəi-imtizacə danəfəşan,
Sünbülə şəkli sünbülündən əyan.
Nədi bu behcətü sürurə səbəb,
Tez bəyan et görüm nədir mətləb?
Dedi bəylər yanında xani-kübar
Yoldan ikram ilə edirdi güzar.
Dayanıb xanə eylədim gürnüş,
Məni dindirdi xani-sahibhuş.
Dedi:--Bu olmaz ey büləndəxtər
Səni xan dindirə, edim bavər?
Nə deyib xan sənə, bəyan eylə,
Dür-ci-ləl aç, gühər fəşan eylə.
Atılıb düşdü bir zaman dehqan,
Həvəsi sakit oldu, qıldı bəyan,
Dedi ki, xan dedi:--Çıx it yoldan!
Nə baxırsan donuz kimi koldan?
Bizə xan iltifatı peydadır,
Bir səadətdü, feyzi-üzmadır.
Bizə bu vəch iftixar olsun,
Nəsl-binnəsl yadigar olsun.

[İstinad1: Xalqı yaxşılığa dəvət edib, özünü unudursunuz (ayə.

[İstinad2: Allah bütün qövmlərə (tayfalara) yol göstərəndir]

AYI VƏ SIÇAN HEKAYƏSİ

Bir ayı yatmış idi rahatla,
Uzanıb xeyli istirahətlə.
Bir siçan ayı üstən etdi güzar,
Oldu ol ayı xabdən bidar.
Əl atıb muşi eylədi nəxcir,

Durdu yalvarmağa ona o fəqir.
Dedi xi, sən məni gəl eylə rəha,
Yer düşər eylərəm əvəz peyda.
Ayı güldü, onu rəha qıldı,
Siçanın mətləbin rəva qıldı.
Bir zaman ovçu qurmuş idi dam,
Düşdü dam içrə ol qəvi-əndam.
Nə qədər zur qıldı ol məğrur
Damı qırmaqlıt olmadı məqdur.
Bağırıb naləvü fəğan etdi,
Göz yaşın seyl tək rəvan etdi.
Ayının naləsin eşitdi siçan,
Bildirdi kim, dami-dərdədir piçan.
Gəldi kəsdi dişilə ol damı,
Ayıya eylədi sərəncamı.
Dedi ayı ki, qalmadım qəmdə,
Yaxşılıq itməz imiş aləmdə. [...]

ASLAN VƏ QARIŞQA ƏHVALATI

Yay günü isti idi, bir aslan
Bir mağara içində oldu nihan;
Ta ki rahat ola hərərətdən,
Dincələ zəhmətü mərərdən.
Üstünə bir qarışqa çıxdı rəvan,
Gəzibən seyr eylədi hər yan.
Diksinib şir durdu vəhşətdən,
Tülkü güldü ona o halətdən.
Dedi:--Ey canəvərlərin şahı,
Ucalan ərşə xeyli xərgahı,
Səndə kim, bu hünər, bu qüdrət var,
Zati-pakında kim, şücaət var,
Mur kim, bir zəif xilqətdir,
Bəs nedirsən, bular isə vəhşətdir?
Dedi:--Ey tülkü, vəhşətim yoxdur,
Murdən hiç zəhmətim yoxdur.
Leyk bu ardır mənə peyda--
Ki, çıxsa padşahın üstə gəda.

Seyyida, vermə üz gədalərə sən,
Düşmə bu möhnətü bəlalərə sən.
Çün güli-gülşəni-vəfasən sən.
Niyə hər xarə aşinasən sən?
Bülbüli-gülşəni-həqiqətsən,
Mu-məcaz ilə qılma ülfət sən.
Qəfəsi-cismi sal bu viranə,
Eylə pərvaz bağı-rizvanə.

ABİD VƏ QURU KƏLLƏ

Çay kənarında bir nəfər abid
Həqqə olmuşdu şövq ilə sacid.
Gördü bir kəllə su üzündə əyan,
Aparır çay aşağı seyli-rəvan.
Durub abid o kəlləyə yetdi,
Kəllənin halını sual etdi.
O quru kəllə nitqə gəldi rəvan,
Dedi:--Ey abidi-fəriştənişan,
Şah idim mən cahanda izzət ilə,
Ruzgarım keçirdi şövkət ilə.
Tac ilə təxtü dövlətim var idi,
Gəncü zərrü rəiyyətim var idi.
Hər tərəf işlər idi fərmanım,
Xoş keçərdi həmişə dövrənim.
Məclisimdə müdam cami-şərab,
Saqivü badə, çəngü tarü rübab.
Neçə zərrinkəmər qulamlərim,
Hasil idi cahanda kamlərim.
Məclisim xüld, badə kövsər idi,
Hər murad istəyəm--müyəssər idi.
Eylədi dəhr eyşimi bərbad,
Mürği-ruhə əcəl olub səyyad,
Mənzilim ta ki bir mərak oldu,
Bədənim döndü tirə xak oldu.
Qəbrimi seyl həm fəna qıldı,
Məni bu halə mübtəla qıldı.
Seyyida, bir diyardır bu fəna--

Ki, bərabərdir onda şahü gəda.
Ömrü dünyayə etibar etmə,
Özüvü çox da xarü zar etmə,
Nəqşi-nikü bəd ilə olma qəmin,
Nəqsdən pak olur bu lövhi-mübin.
Sənə bəsdir bu əmrdə bürhan:
Nükteyi-«güllü-mən əleyha fan»[1].

[İstinad1: Dünyada olan hər şey fani olacaqdır.].

QARI VƏ OĞLU

Var idi şəhri-Reyde bir qarı,
Du z yerində satardı ol qarı.
Ümmi-təlbisü mədəri-təzvır,
Hiyləsindən dolub bu aləmi-pir.
Bir cavan oğlu var idi zibə,
Bağı-izzətdə bir güli-rəna.
Qonşudan bir gün ol rəsidedcavan.
Bir yumurta oğurladı pünhan.
Sirqətə gərçi ol deyildi həris,
Nənəsi eylədi onu təhris.
Əvvəl olmuşdu gər nihan oğru,
Aqibət oldu bir yaman oğru.
Rahzən, düzd, şəbrövü əyyar,
Oldu axır həramilər ilə yar.
Əhli-divan etdilər tədbir,
Ta ki ol novcəvan oldu əsir.
Şah hökm etdi ki, çəkin darə!
Şahə yalvardı kim, o biçarə
İzn ver bir zaman anam gəlsin,
Ölürəm, ta ki halımı bilsin.
Anasın gördü ol günüqarə,
Çəkdi ağuşa, yetdi didarə.
Dedi:--Ey mədəri-həmidəxisal,
Dilüvü lütf eylə, ağzıma sal.
Ölürəm çünki iştiağından,
Ta öpüm bir o dil-dodağından.

Dilini verdi ağzına madər,
Onu üzdü dişiylə ol sərvər.
O qarı etdi naləvü fəryad--
Key haramzadə, de nədir bu fəsad?
Şəh sual etdi surəti-hali,
O cavan şahı eylədi hali,
Dedi:--Ey şah, ibtidadə əgər
Mənə olsaydı bu nəsihətger,
Oğru olmazdım, ey şəhi-vala,
Mənə yetməzdı hiç böylə bəla.
Bəs anamdır bu möhnətə bais,
Bu qəmü dərdü zillətə bais.
Bu səbəbdən mən, ey şəhi-dövrən,
Eylədim ol ləini qəti-lisan.
Bir lisan xeyrə olmasa guya,
Ona lazım gəlir bu gunə cəza.
Nahə xoş gəldi bu lətif kəlam,
Eylədi ol cəvanə çox ikram.
Oldu qəmdən xilas o biçarə,
Ədli-şəh çəkdi qarını darə.

QONAĞIN MACƏRASI

Bir fəqir oldu bir fəqirə qonaq,
Bir evi var idi neçə çardağ.
Çox zəif idi pərdisi, dirəyi,
Qonağın düşdü qorxuya ürəyi.
Bərk şaqqıldaırdı damü dirək,
Dedi bu ev yəqin uçar bişək.
Dedi ev sahibinə ol bidil: --
Mənə bir ayrı yerdə ver mənzil.
Qorxuram ki, bu ev ola viran,
Məni torpaqə eyləyə yeksan.
Dedi ev sahibi ki, ey dərviş,
Qorxudan olma beylə sən dilriş.
Sənə mən eyləyim bunu təsrih,
Həqqə bu xanə eyləyir təsbih.
Dedi:--Bəs qorxuram olam nabud,

Həqqə bu xanə eyləyəndə sücud.

SUALIN CAVABI

Ey büti-gülürxü sənubərqəd,
Yarın olsun sənın xudayı-əhəd.
Verməsin qəm sənə xudayı-cahan,
Olasan şadı xürrəmi xəndan.
Dün sual eylədin ki, ey novrəs,
Olumu heç dərdsiz bir kəs?
Ey rəfiqi-şəfiqi-ruhani,
Sənə qürban bu Seyyidin canı!
Dərdsiz kimsənə deyil insan,
Nə bilir dərdü möhnəti heyvan.
Hər kimin fəhmi çoxdu--möhnəti çox,
Hər kimin əqli yoxdu--xiffəti yox.
Dəhri-dun möhnəti nümayandır,
Qönçələr bağı növbənöv qandır.
Gah geyər səbzələr libas əlvən,
Gah olur novbahar, gah xəzan.
Gah verir səbzəyə baharı bahar,
Gahi üryan qılır o zarı bahar.
Xah heyvan, cəmadü xah nəbat
Hərə bir mehnəti qılır isbat.
Yoxdu bir kəs ki, dərdü qəm çəkməz,
Hanı ol kimsə kim, ələm çəkməz.
Ənbiyələr çəkiblə möhnəti qəm,
Birin könlü olmayıb xürrəm.
Hükəmalər olub əsiri-bəla,
Filosufani-əsr çəkdi cəfa.
Verdilər zəhri-nab Sokratə,
Nə cəfalər olubdu Buqratə,
Nari-Nəmrudu gördü İbrahim,
Zəkəriyyə ağacda oldu dünim.
Yusif çərx saldı zindanə,
Düşdü dərdü bəlayi-ixvanə.
Nə bəlayə düçar olub Əyyub,
Nə cəfalər çəkib dili-Yəqub.

Çəkdi yüz gunə qəm şahi-Bətha,
Mahi-rəxşan, leylətül-əsra.
Bu qəbil, ey nigari-məhpeykər,
Övliyalər çəkib bəla yeksər.
Sənə zahirdü nəqli-Kərbübəla--
Ki, çəkib şahi-Kərbəla nə bəla.
O vəsiyyət ki, qıldı İskəndər
Sənə eylər kifayət, ey dilbər.

İSKƏNDƏRİN VƏSİYYƏTİ

Dəmi-nəzi-rəvanda İskəndər
Eylədi bir vəsiyyət ol sərvər--
Ki, anama deyın bu göftari,
Xəlqə ehsanım eyləsin cari.
Leyk hər kəs çəkibdi dərdü bəla
Yeməsin ol təamdən qəta.
Çünki saz oldu neməti-əlvan,
Qıldı anın vəsiyyətini bəyan--
Ki, gərək əkl etsin ol adəm
Çəkməyibdir cahanda möhnətü qəm.
Mütənəbbih olub kəlamından,
Hamı çəkdi əlin təamından.
Çünki çəkmişdi hamı möhnətü qəm,
Çıxmadı hiç bir nəfər xürrəm.
Madəri-əşkbari-İskəndər
Gərçi olmuşdu zari-İskəndər,
Bildı ki, mərəkə yoxdu bir çarə,
Hamının qəlbinə dəyib yarə.
Dilbərə, çox da çəkmə möhnətü qəm,
Könlüvü eylə qəm günü xürrəm.
Gərdişi-çərxi-kəcmədar keçər,
Bu qəmi dərdi-ruzgar keçər.

İSKƏNDƏRİN VƏQƏSİ

Seyrə çıxmışdı bir gün İskəndər,
Rast bir novcəvanə gəldi səhər.
Sərbürəhnə, cününü divanə,
Mənzili bir fəzayi-viranə.
Etdi divanəyə o şah xitab,
Oldu divanə müstəidi-cəvab.
Dedi mən padşahi-dövrənəm,
Rübi-məskunə, bil ki, sultanəm.
Zati-pakımda çün nəcabət var,
Məndə dərya kimi səxavət var.
Hər nə sən istəsən olur hasil,
İstə bir şey ki, ta ola vasil.
Dedi divanə:--Ey şahi-məğrur,
Məndən eylə bu dəm məkəsləri dur.
Mənə milçəklər eyləyir azar,
Məndən olsun buyur, bu ləhzə kənar
Dedi sultan ona ki, divanə,
Bir şey istə ki, qadirəm anə.
Güldü divanə, söylədi:--Ey şah,
Qüdrətin xeyli var imiş kutah.
Qüdrətin çünki yoxdu bir məkəsə,
Edəcəksən nə lütf hiç kəsə.
Mən təki çünki sən də acizsən,
Özüvə görmə fəxri caiz sən.
Seyyida, gör ki, sərvəri-mərdan
Eyləyib xütbədə bu rəmzi bəyan.
Xeyli acizdü bu bəni-adəm,
Bir məkəsdən çəkir bəlavü ələm.
Məkəsə hökm qılsa ol qəyyum,
Fil xortumuna salar xortum.

LOĞMANIN SATILMASI

Belə derlər ki, Həzrəti-Loğman
Həbəş əhliydi, ya ki ol Sudan.
Ona dəydi həvadisın xələri,
Satdılar qul kimi o pürhünəri.
Yusif-asa o mahi-ürfani

Keyd ilə satdı fəvci-ixvani.
Qul xəyal eylədi ələzzahir,
Aldı Loğmanı bir nəfər tacir..
Bir siyəhfam idi sitəbri-ləban
Leyk təlimbəxşi-biədəban.
Fəhmini gördü çünki ağası,
Oldu onun yeganə mövlası.
İmtəhan ilə bir gün ol mövla
Dedi:--Lazımdı bir lətif ğiza--
Ki, ola həm lətif, həm şirin,
Ta tənəvül qılam məni-qəmgin.
Etdi Loğman hikmət ilə əməl,
Hikmətin kanı ol əmiri-əcəll.
Bir quzu zibh eylədi Loğman,
Dilini eylədi onun büryan,
Hazır etdi hüzüri-mövlayə,
Yedi zövq ilə ol fələkpayə.
Yenə bir ayrı gündə ol mövla
İstədi bir acı, kəsif ğiza.
Yenə Loğman gətirdi büryan dil,
Açma bu rəmzi, od tutub yan, dil!
Leyk sərbəstə qalsa bu mənə,
Xoş deyil, eyləmək gərək ifşa.
Bədgüman oldu sahibi-Loğman,
Gördü ziddini bir ğizadə əyan.
İki dəfə gətirdi büryan dil,
Dedi:--hikmətdə bu deyil kamil.
Bu qulun gərçi çox fərasəti var,
Leyk bu işdə səhvü qəfləti var.
Səhvkarın özündən etdi sual--
Ki, nədir böylə müxtəlif əhval?
Bir ğiza mümkün olmayıbdır həmin
Həmi acı ola, həmi şirin.
Dedi:--Ey bu sual möhtacı,
Dildü kim, zəhrdən olur acı.
Gah şəkərdən olur bu dil şirin,
Qandı mövlası, eylədi təhsin.
Qıldı təhsin kəməli-Loğmanə,
Fikri-bikrü xəyali-Loğmanə.

OĞLUMA NƏSİHƏT

Cəfər, ey sərv-i-sərfərazi-pədər,
Məhrəmi-sirri-eşqi-razi-pədər.
Hər bəla olsa dəhrdə hadis,
Bil ki, dildir olan ona bais.
Fariğ ol kəsəti-məşəgildən,
Sövmi-sümt ilə qövli-batildən.
Pakdamansən gər, ey dana,
Olur İsayi-halətin guya.
Lal ol gərçi əmrə arifsən,
Məryəmi-nükteyi-məarifsən.
Gərçi ruhül-qüdüsdür ustadın,
Hər həvaridən olmaz imdadın.
Meyl qılma xəbis dünyayə,
Sən üruc et məkani-əlayə.
Ruhsən, dəhrdə mücərrəd ol,
Sən də sultani-mülki-sərməd ol.
Dilüvü saxla gizbü qeybətdən.
İstəsən gər nicat möhnətdən.
Seyyida, hər bəla ola hadis,
Bil ki, dildir ona olan bais.

QARINQULU ABİD

Var idi bir qarinqulu abid,
Əhli-təqva, müqəddəsü zahid.
Hər gecə nan yeyirdi on batman,
Sübhəcən xətm edirdi bir Quran.
Onu da sübhədək namaz üstə,
Əsl məbuduna niyaz üstə.
Bir nəfər şəxs eşitdi ani, dedi:
--Nim nan gər yesəydi, yatsa idi,
Bu ibadətə çox əfzəl idi,
Hiç şək yox ki, mərdi-əkməl idi.

Qarnuvu qıl təamdən xali,
Olasan ta ki hikmətə hali.
Qıl tənəvül təami sən kəm-kəm,
İbi-Adəmsən, olma ibn-şikəm.

dilənçi və xəsis
Var idi bir bəxili-sahibmal,
Bir fəqir gəldi ondan etdi sual,
Dedi ki, müstəhəqqəm, ey mövla,
Mənə vəchi-kifaf eylə əta.
Dedi:--Bir söz deyim, gər etsən əməl
Sənə ehsan olur «fəməni-yəməl».
Eyləsən gər mənim sözümlə rəva,
Edərəm hər nə xahiş etsən əta.
Şad olub ol fəqirü bisəri pa,
Dedi:--Etdim qəbul, ey ağa,
O nə sözdür, onu bəyan eylə,
Dürri-ləl aç, gühər fəşan eylə.
Sözüvü vəhy tək hesab edərəm,
Ta ki təhsilinə şitab edərəm.
Dedi:--Ol söz budur, ey əhli-təəb,
Hiç bir zad məndən etmə tələb.
Bundan özgə muradın, ey sail,
Hər nə müşkül ola olur hasil.
Seyyida, olma sən vəbali-bəxil,
Özünün vizri oldu mali-bəxil.
Tutma göz dövləti mənalından,
Yemə loğma bəxil malından.
Tələbi-teyyibati-təhsindir,
«Əl xəbisati lil-xəbisin»[1] dir.

[İstinad1: Xəbis xəbis üçündür (yəni xəbis adama xəbis rast gələr).]

EŞŞƏYİNİ İTİRMİŞ KİŞİ

Öz ulağın itirdi bir nadan,

Qaldı səhrada haimü heyran.
Nagəhan gördü ol bir özgə ulağ ,.
Yüklədi öz yükün ona sərsaq.
Öz ulağı bilib olurdu rəvan,
Ta ki sahibulaq oldu əyan.
Yükü açdı ulaqdən dərhal,
Ulağın sürdü oldu fariğ bal.
Bu kişi etdi naləvü fəryad,
Elədi çərxi-dun əlindən dad.
Çünki öz eşşəyi xəyal etdi,
Yaxasın tutdu qilü-qal etdi--
Ki, alırsan ulağımı əldən,
Vermərəm ta ki düşməsəm dildən.
Gəldilər xəlq bu təməşayə,
Güldülər ol səfihü şeydayə.
Dedilər:--Qıl bəyan sən, a kişi,
Ulağ ın erkək idi, ya ki dişi?
Dedi kim, hiç yoxdu şübhəvü şəkk--
Ki, ulağım mənimdü bəs erkək.
Dedilər:--Bu ulaq kim, dişidir!
Dedi ki, məsk olub, qəza işidir.
Bir də siz etməyin bu barədə şəkk,
Çox da erkək deyildi ol eşşək.
Seyyida, var cahanda çox nadan,
Özünü aqıl eyləyibdi güman.
Biri də onların yəqin sənsən,
Yenə sən qanmısan, sənə əhsən!
Belə fikr eyləyir ki, hər nadan
Özünüdür təmam kövnü məkan.
Xəlq olub ondan ötrü ərzü səma,
Ümməhati-çaharü həft aba.
Bilməyir ki, tüfeyli-Əhməddir,
Xilqətin baysi Mühəmməddir.
Bil ki, olmuşdur, ey güli-Ələvi,
Cümlə aləm sənayei-nəbəvi.
O şahənşah ki, mehrdir lame,
Həqqə məsnudur, bizə sane.
İki münşəqq olub o nuri-cəli,
Biri Məhmuddur, birisi Əli.

OĞRUNUN VƏQƏSİ

Vardı bir düzdi-şəbrəvü əyyar,
Eylədi bir oğurluq ol məkkar.
Getdi bazara satmağa xəlvət.
Bir libası ki, eylədi sirqət.
Onu ondan apardı düzdi-digər,
Əliboş gəldi acizü müztər.
Dedi yoldaşları ki, ey əyyar,
Neçəyə satmısan, elə izhar.
Dedi:--Ol qiymətə ki, almışdım,
Ələ ol növ ilə ki, salmışdım.

XƏLİFƏ VƏ BƏHLUL

Etdi Harun bir gün əzmi-şikar,
Gəldi dərya kənarın etdi qərar.
Gördü bir əl çıxıbdı deryadən,
Düşdülər heyrətə təməşadən.
Beş ədəd barmaq olmuş onda əyan,
Bu müəmmayə qaldılar heyran.
Atdılar gərçi xeyli tupü tufəng
Leyk barmaqlar olmadı münfək.
Kimsənə bilmədi bu əsrarı,
Qaldılar şah-mat elcarı.
Dedilər kim, bunu bilər Bəhlul,
Bunu eylər tila kimi məhlul.
Şah Bəhlulə qasid etdi rəvan,
Ta gəlib eyləsin bu rəmzi bəyan.
Oldu Bəhlul qarğı atə süvar,
Səyrədə-səyrədə gəlib rəhvar.
Etdilər ta ki macəranı bəyan,
İki barmağını bu etdi əyan.
Görcək ol əl çəkildi deryayə,
Qaldılar mat bu müəmmayə.
Dedi Bəhlulə şəh ki, ey dana,

Bu nə işdir, buna nədir mənə?
Nə əl idi o kim, əyan oldu,
Sən ki əl tutdun ol nihan oldu?
Bu rümuzun nə idi mənası,
Nə idi ol işarə iyması.
Dedi Bəhlul:--Ey şəhi-dövrən,
O ki beş barmaq olmuş idi əyan,
O işarə edirdi, ey sərvər,
Nə qədər ki, çətin ola işlər,
Beş könül olsa cəm, asandır,
Cəmlikdən ədu pərişandır.
İki barmağımı mən etdim əyan,
Eylədim mən ona bu rəmzi bəyan,
Yəni ki, bu cahanda iki könül
Cəm ola, xeyli əmrdir müşkül.
Bildirdi mənəni, batdı dəryayə.
Seyyida, afərin bu inşayə!

MUSA PEYĞƏMBƏR VƏ YOXSUL

Bir zaman Turə Həzrəti-Musa
Azim olmuşdu, ol kəlimi-xuda.
Nagəhan gördü bir nəfər üryan,
Özünü xak-ara qılıbdı nihan.
Möhnəti-fəqrə mübtəla idi səxt,
Bərgsiz bir xəzanrəsidə dirəxt.
Baş götürdü ki, ey kəlimi-xuda,
Turdə qıl mənə-fəqirə dua.
Verə həq mən fəqirə sərmayə,
Ta qılam çarə hərrü sərmayə.
Atəşi-fəqrə hiç tabım yox,
Yanıram narə, xürdü xabım yox.
Turdə ta ki Həzrəti-Musa
Dövlət üçün o zarə qıldı dua.
Həqq ona lütf qıldı sərmayə,
Başına saldı feyzi-həq sayə.
Gördü bir gün ki, Həzrəti-Musa
Xəlq olub cəm, var bir qovğa.

Ol süxəndani-iyzədü mütəal
Səbəbi-qilü qalı etdi sual.
Dedilər ol cəmət:--Ey Musa,
Budur ol tirəbəxtü bisərüpa.
Sən dua eylədin tapıb zəfəri,
Məst olub öldürübdü bir nəfəri.
Yekdilü yekcəhət səğirü kəbir
Bir nəfər şəxsi eyləyiblər əsir,
İndi biz şərə göstərib ixlas,
Tutmuşuq eyləyək o qanə qisas.
Şərmnak oldu Həzrəti-Musa,
O səbəbdən ki, etmiş idi dua.
Qıldı iqrar həqq hikmətinə,
Tövbələr etdi öz cəsarətinə.
Dedi:--Gümrahlıq edər peyda,
Çox kəsə ruzi etsə həqq əta.
Atanın gərçi malı var büsyar,
Zərər eylər oğuldu gər meydar.
Seyyida, mülkü malı bari-xuda
Hər kəsə layiqincə etmiş əta.
Çün deyilsən qədrdə sən qazi,
Hökmi-təqdirə olgilən razi.

SÜLEYMAN VƏ QARĞA

Belə nəql etdi raviyani-kəlam--
Ki, Süleyman nəbi əleyhi-səlam.
Dedi kim, bir kəlağə eylə güzər,
Cümlə nəsl-i-tüyurə eylə nəzər,
Hansı ki, hüsndə ola ziba,
Götürüb gəl hüzuruma hala.
Bişəyə ol gəlar qıldı güzər,
Etdi nəsl-i-tüyurə cümlə nəzər.
Nəzərində göründü pəstü bülənd,
Etmədi hiç bir güruhu pəsənd.
Öz balasına gəldi qıldı nəzər,
Eylədi batini məhəbbət əsər.
Dedi ki, cümlədən bu zibadır,

Bəs bunu töhfə etmək uladır.
Götürüb düşdü əzmi-cövlanə,
Gətirib xidməti-Süleymanə.
Çün Süleyman o ziştə qıldı nəzər,
Dedi kim, ey kəlaği-bədmənzər,
Yoxdu quşlar içində bundan zişt,
Çox kərihül-cəmalü şümü dürişt.
İnkisar ilə ərz qıldı kəlağ,
Dedi ki, hər tərəfə çaldım ayaq,
Eylədim cümleyi-tüyurə nəzər,
Öz balamdan biri deyil behtər.
Bunda şək yoxdur, ey rəsuli-xuda,
Hər kəsə öz balasıdır ziba.
Seyyida, oğlun olsa kurü keçəl,
Görünür hamıdan gözündə gözəl.
«Güllü-hizbin bima lədeyhi»[1] oxu-
Ki, bu mənayədir işarə çoxu.

[İstinad1: Hər firqə (tayfa) özününkünə öz əməlinə) fərəhlənər]

MƏMUN VƏ KƏNİZİ

Aldı Məmun bir kənizi-lətif,
Bərgi-gül tək lətif-xülqü zərif.
Şəbi-xəlvət o sərvə-xoşqamət
Durdu Məmundan eylədi nifrət.
Xişmənak oldu padşahi-qəyur,
Çün özündən görüb kənizi nəfur.
Nə qədər bənd oldu miri-əcəl,
Padşahə kəniz vermədi əl.
Dedi Məmun, key fəriştəcəmal,
Xatirində nədəndi rəncü məlal?
Ərz qıldı kəniz, key mövla,
İstər öldür və ya ki eylə rəha--
Ki, gəlir buyi-bəd dəhanından,
Qaçıram, vəchi var ki, yanından.
O gecə hiç yatmayıb Məmun,
Qüssədən oldu sübhədək dilxun.

Sübh qıldı təbiblər ehzar,
Dərdi-pünhanın eylədi izhar.
Qıldılar dəfinə əlaci-niku,
Dəhəni oldu gül kimi xoşbu.
Dust tutdu kənizi şahi-əcəm,
Oldu hər sübhü şam ona həmdəm.
Mənə çox dustdur bu siməndam--
Ki, mənim eybim eylədi elam.
Eybi örtən rəfiq kövdəndir.
Onu sən dost sanma, düşməndir.
Seyyida, sanma dustdur, zinhar
Kim, sənə eybin eyləməz izhar.

GƏNC SƏRXOŞ VƏ ABİD

Bir gecə bir cəvani-məstü xumar
Bir nəfər parsayə oldu düçar.
Oxuyurdu əlində həm bir saz,
Nəğmeyi-Şur edirdi, gah Şəhnaz,
Görcəyin parsanı ol sərməst
Başını sazı ilə qıldı şikəst.
Dinməyib parsa keçib getdi,
Gəlibən sübh ona əta etdi.
Dedi ki, məst idin gecə, ey oğul,
Bir qədər mən sənə gətirdim pul-- .
Ki, sının sazüvü dürüst eylə,
Xoş deyil ki, şikəst ola böylə.
Sağalıbdır mənim başımda yara,
Sən də qıl sazüvü dürüst-nəva.
Çün cavan onda gördü xülqi-həsən
Eylədi tövbə öz ədasindən.
SƏDİ VƏ XƏSİS

Sədi, ol köhnə bülbüli-Şiraz
Bu sifət eyləyib bu nəqli tərəz--
Ki, neçə əhli-hal ilə həmdəm
Eyləyirdim səyahəti-aləm.
Eylər idik həmişə seyrü səfər,

Şəhrdən şəhrə mah kimi güzər.
Kəsb edirdik təcərübü-büsyar,
Bir gün əqsayi-Ruma düşdü güzər.
Dedilər var bu mülkdə bir kəs
Sahibi-küsfəndü xeyli-fərəs.
Var onun dövləti-firavanı,
Gecə olmaq gərəkdi mehmanı.
Bu gecə ta ki istirahət edək,
Sübh olanda yenə səyahət edək.
Cümlə bu fikrə tövəman oldu,
Kəbeyi-kuyinə rəvan oldu.
Görcəyin bizləri o sahibmal
Çıxıban tışra, etdi istiqbal.
Açdı mehrab tək bizə ağuş,
Qıldı xəm qəddin, eylədi gürnuş.
Baş əyib eylədik rükuü sücud,
Halətindən könül olur xoşnud.
Hamının öpdü əl-ayağından,
Gəh üzündən, gəhi dodağından.
Tutduq ol vəqt kim, hamı aram,
Durdu ol eylədi nəmazə qiyam.
Sübhü-sadiq olunca ol kəzzab
Söylədi:--«Ya müfəttihül-əbvab»[1].
Yatmadı sübh olunca mərdr.-bəxil,
Gah təsbih qıldı, gah təhlil.
Qılmadı hiç mahəzər tərtib,
O gecə ac qaldı qövmi-qərib.
Oldu çün karivani-sübh əyan,
Mehr olub xani-sübhə qürseyi-nan,
Aşkar oldu çün rəğif şüa,
Sufilər mizbanı qıldı vida.
Yenə bir-bir öpüb bizi o bəxil
Qıldı təzim, eylədi təbcil.
Dedi bir sufi:--Ey fələkşövkət,
Fövci-dərvişə bu deyil hörmət.
Busə təshif ilə sən eylə əta,
Busədən acə tuşədir ula.
Xidmətimə çevirmə kəfşə mana,
Başa başmağı vur, zər eylə əta.
Nan ilə mehmanı qıl ezaz,

Təbli-bihudətək nədir avaz.
Hər kəramət ki, var səxavətdir--
Ki, səxa əfzəli-ibadətdir.

[İstinad1: Ey (bağlı) qapıları açan, [bizim üçün bir yol aç]

DƏVƏ VƏ BALASI

Azim olmuşdu karivani-ərəb,
Bir şütürbeççə çəkdi rəncü təəb.
Çün yoruldu o nazənin-rəftar,
Öz anasına eylədi izhar,
Dedi:--Ey mədəri-qəviəndam,
Bir zaman yatgilən, tutaq aram.
Bu nə seyrü bu nə səyahətdir,
Nə məşəqqət, bu nə mərarətdir?
Gəlmisən dağlar üstə cövlanə,
Düşmüşən Qeys tək biyabanə.
Dedi:--Ey tifli-şirxarə, məgər
İxtiyarımladır mənim bu səfər?
Olsa idim bir ixtiyar içrə,
Çəkməz idim yükü qatar içrə.
Sarbanın əlində oldu mahar,
Hər tərəf çəksə, eyləmə rəftar.
Gərçi məndən tapır bu fel südur,
Mənəm aləmdə faili-məcbur.
Gedirəm, əldə bir maharım yox,
Öz əlimdə bir ixtiyarım yox.
Gəştini sanma naxuda aparır,
Hər tərəf istəsə, xuda aparır.
Seyyida, həqdi faili-mütləq,
Etmə ləq-ləq kimi əbəs ləq-ləq.
Kimsə olmaz sənə cahanda dayaq,
Həq-təaladü qasimi-rəzzaq,
Gəlməmiş sən cahanə, ey mədum,
Ruziyi-qismətin olub məqsum.
Çəkmə ruzidən ötrü zərreyi-qəm,
Çatacaqdır sənə nə bişü də kəm.
Leyk təhsilə eylə sən tədbir,

Şayəd olsun müvafiqi-tədbir.

BİR ƏRƏBİN ƏLİDƏN SUALI

Bir ərəb Mürtəzadən etdi sual--
Key sipehri-ülümü bəhri-kəmal,
Əyləşə bir fəqir xəlvətdə,
Gecə-gündüz ola ibadətdə,
Xəlqdən qət eyləyə ülfət,
Bir kəsə zahir etməyə hacət,
Nə onun kəsbi var, nə dükkanı,
Bəs nə yerdən gəlir onun nanı?
Ona verdi cavab miri-əcəl,
Dedi:--Ordan gəlir ki, gəldi əcəl

OĞRU VƏ FƏQİR

Tutdu bir düzdi-nabəkarı əsəs,
Bağladı bir sütuna möhkəmi bəs.
Ol gecə var idi pərişanhal,
Sübhədək eyləyirdi fikri xəyal.
Gördü ki, bir fəqir edir nalə,
Fəqrdən ol düşüb yaman halə.
Dedi oğru ona ki, ey əhməq,
Ol xəmuş, eylə şükri-neməti-həq.
Fəqr ilə gərçi binəvasən sən,
Nə mənim kimi mübtəlasən sən.
Möhtəsib çəkməyib sütunə səni,
Salmayıb haləti-zəbunə səni.
Şükr elə, sən olan zaman bimar,
Səndən əhvalı bəd olanlar var.
Tapmasan saf, dürdə ol qane--
Ki, sənə kimsənə deyil mane.
Nə birincin, əgər nə yağın var,
Şükr qıl sağ əlin, ayağın var.

Şükrələr qıl xudayi-mənnanə--
Ki, səni qərq edibdir ehsanə.

MUSA VƏ ÇOBAN ƏHVALATI

Bir gün olmuşdu Həzrəti-Musa
Canibi-Turi-pakə rəhpeyma.
Nagəhan gördü bir nəfər çuban
Söyləyir:--Ya qəfurü, ya sübhan,
Hardasan, ey xudayi-ərzü səma!
Sənə qurban qoyun-quzum yekca.
Bircə gəl bu həqirü zarə qonaq,
Sənə süd-doğrama verim, qursaq.
Eyləyim zülfü kakilin şanə.
Yamayım çarığın zərifanə,
Sirkədən, bitdən eyləyim səni pak,
Başuvü qırxmağa olum dəllak.
Dedi Musa çobanə, ey əbtər,
Bu nə sözlərdü, olmusan kafər.
Məgər insandır xudayi-cahan--
Ki, gəlib ta ola sənə mehman?
Əklən, şürbdən mübərradır, .
Zatı məxfi, sifəti peydadır.
Sözlərindən sənə cahan titrər,
Nöh fələk, ərzü asiman titrər.
Ol xamuş, ey şəqavətin kanı,
Cismə mənsub qılma sübhanı.
O şəbanı Gəlim eylədi lal,
Verdi üz ol fəqirə dərdü mələl.
Gəldi çün Turə Həzrəti-Musa,
Açdı razü niyazə dəsti-dua.
Gəldi nagəh xitab Musayə--
Key kəlimülləhi-fələkpayə,
Fövci-peyğəmbərə deyildi rəva,
Sahibindən qulun edəydi cüda.
Bəndəmi eylədin cüda məndən,
Çox uzaqdır bu macərə səndən.
Arif ol, hər lisanə ol dana,

Halə bax, qalə baxma, ya Musa!
Seyyida, gərçi əbdsən şakir,
Hər lisan ilə həqqə ol zakir.
Hər lisan həq yanında zibadır,
Həqq özü hər lisanə danadır.

HEKAYƏ

Yoxdu bir kəsdə ki, sücud ilə cud,
Yaxşıdır ki, ədəm ola o vücud.
Şərəfi-mərd cudü taətdir,
Mayeyi-fəzl bil itaətdir.
Sədi, ol köhnə bülbüli-bustan,
Öz kitabında beylə etdi bəyan--
Ki, mənə bir cavan düçar oldu,
Bir əcəb halət aşikar oldu.
O cavan sürət ilə idi rəvan,
Bir quzuydu dalınca səxt dəvan.
Mən dedim:--Ey rüunətə Haris,
Rismandır bu halətə bais.
Tövqini açdı ol niku adab,
Yüyürüb sağü sola qıldı şitab.
Bəs olurdu quzu dalınca rəvan,
Dedi kim, ey səramədi-dövrən,
Sanma bu meyli-risiman ilədir,
Bəlkə ehsani-bigiran ilədir.
Bəs ki məndən görübdü ehsanlar,
Lütfü bəxşayişi-firavanlar.
Gah cov, gah xəvid, gahi ab,
Etmişəm hər zaman onu sirab.
Var mənə bəs ki meyli-pünhani,
Məndən ayrılsa, san çıxar canı.
Seyyida, nəqslər təmam oldu,
Vəhşi ehsanı gördü ram oldu.
Olma heyvani-bizəbandan kəm,
Sənə lütf etdi rəbb lövhü qələm.
Səni qıldı zəmanə sultanı,
Bəxş edib neməti-firavanı.
Sənə qıldı müsəxxər əflakı,

Başuva qoydu taci-lövlakı.
Çar madərlə qıldı həft pədər,
İzdivac oldu üç yeganə pəsər.
Oldu ey rəmzi-əlləməl-Quran,
Üç məvalidin əşrəfi insan.
Səndən ötrü yarandı ərzü səma,
Şənüvə nazil oldu «Kərrəmna»[1].
Qədrüvü bil ki, gör nə valasən,
Əsli-məqsudi-həq-təalasən.

[İstinad1: Kəramətli etdik (Adəmi) [ayə].].

HİKMƏT

İki aqıl kəs eyləməz dəva,
Eyləməz bir-birinə büğz əsla.
Cəng. əhməqlə eyləməz aqıl, .
Əqli başında olsa gər kamil.
Onu nadan söysə vəhşətlə,
Bu onu ram edər fərasətlə.
Dostluq bil ki, tari-mu kimidir,
Büğz bir səng, ol səbu kimidir.
Gər iki dost olsa sahibdil,
Onu hifz eyləmək deyil müşkil.
Saxlayar bir tükü iki aqıl,
Hər ikisi əgər deyil cahil.
Hər ikisi ki, olsa tirəzəmir,
Onlara tab eyləməz zəncir.

İTLƏ PİŞİYİN SÖHBƏTİ

Bir pişiyə it dedi--Ey bihəya,
Evdə edirsən gecə-gündüz səfa.
Süfrə kənarında yeyirsən təam,
Kürsülər üstündə tutursan məqam.

Eylə yeyirsən gecələr aş sən,
Sübh yeyirsən yenə bozbaş sən.
Sən nə səbəb böylə əziz olmusan,
Kim eləyib hökm təmiz olmusan?
Söylə, ağayə nə olub xidmətin,
Vacib olubdur bu qədər hörmətin?
Eyləyirəm sübhə kimi mən fəğan,
Dövlətü malə oluram pasiban.
Mən çəkirəm sübh olunca keşik,
Hərgiz itə tay deyildir pişik.
Çox gecə var ki, yatıram ac mən,
Dərd ilə bir löqməyə möhtac mən.
Getməyirəm özgə yerə nan üçün,
Səbr edirəm möhnəti-pünhan üçün.
Gərçi ağa döysə məni, qaçmaram,
Hər yetənə dərdi-dilim açmaram.
Muşqura hərgah, bularam quyruğu,
Ta ki ağanın nə ola buyruğu.
Cümlə cahan mərdümü, ey bədəməl,
Etdi vəfadə məni zərbül-məsəl.
İndi bəyan eylə mənə halını,
Ta ki bilim surəti-əhvalını,
Gör pişiyi kim, itə verdi cavab,
Söylədi:--həqdir bu itabü xitab.
Hər nə dedin həqqdü, yoxdur xilaf,
Sözlərüvün biri deyildir kəzaf.
Leyk sənə qoy eləyim mən bəyan,
Surəti-əhvalını, ey bağırı qan.
Halüvə ol indi xəbərdar sən,
Bil nə səbəbdən belə mürdarsən.
Xeyr işə mənnasən, ey bülhəvəs,
İstəməsən xeyr apara hiç kəs.
Gər gəlibən sail edə nan tələb,
Sən eləyirsən ona qəhrü qəzəb.
Dəməninə parə qılırsan onun,
Sən gününü qarə qılırsan onun.
Versə xanım sailə bir parça nan
Qeyzlə canın çıxar, ey bədgüman.
Cümlə bu aləm başına dar olur,
Rövşən olan dəhr sənə tar olur.

Maneyi-xeyr olma dəxi, Seyyida,
Qoy qapıdan xeyr aparsın gəda.
İt kimi tutma dəxi damanını,
Rahət elə əhli-tələb canını.
Mane olan xeyr işə bədzatdır,
Ayə ilə bicliyi isbatdır.
Həqq ona mötəl buyurub, həm zənim,
Şahidi-göftar «ütüll ün zənim».
Kimsə ki, bir xeyr işə mənna ola,
Dəyməz onun varlığı bir pula.
Çoxdu hədis ilə bu əmrə dəlil, :
Abid ola cənnətə getməz bəxil.

QARININ PİŞİYİ

Bir qarının bir pişiyi var idi,
Lağər idi, surəti-divar idi.
Çün yox idi qari evində təam,
Dərd çəkirdi o pişik sübhü şam.
Çünki yox idi o səra içrə nan,
Hiç tapılmazdı o evdə siçan,
Dolandıra muş ilə ta başını,
Tökməyə gözdən yerə qan yaşını.
Çıxmış idi damə qəzadən pişik,
Ruzi üçün çəkirdi hər yan keşik.
Bəlkə düşə bircə qaranquc ələ,
Ta yeyibən löqməni canə gələ.
Həsərət ilə pişik çəkirdi keşik,
Gördü gəlir neçə qəvi, kök pişik.
Yalvarıb ərz eylədi ol binəva
Ey sizə olsun bu bəlakeş fəda,
Siz nə səbəb böylə kökü çağsız,
Başdan ayaq quyruqsuz, yağsız,
Dişlərivüzdür necə dürri-səmin,
Yoxsa yeyirsiz gecə icli-səmin?
Mən gecələr tapmayıram bir siçan,
Həm yuxuda görməyirəm buyi-nan.
Söylədilər:--Biz gedib, ey bədniyət,

Mətbəxi-xanda yeyirik aşü ət.
Bizim ilə gəl gedək ziyafətə,
Sən də yeyib aşü pulov gəl ətə.
Qarət edək yağlı qovurmaları,
Başa çəkək firnivü dolmaları.
Qoz ləpəsi, yağlı fisincanı gör,
Süfrəyə bax, neməti-əlvanı gör.
Vəqtüvə, get ol dəxi amadə sən,
Bir kef ilə ömrədə dünyadə sən.
Gəldi evə, ol gecə yatdı pişik,
Sübhün açılmağına çəkdi keşik.
Qarı pişik sarıya etdi nigah,
Gördü çəkir həsrət ilə dudi-ah.
Gördü pişikdə görünür bir xəyal,
Qarı bunun vəchini etdi sual.
Açdı zəban, dedi pişik:--Ey qarı,
Kökdü pişiklər hamısı elcarı,
Bircə olan dəhrdə lağər mənəm,
Rəgləri bir rışteyi-mistər mənəm.
Damə dünən çıxmış idim seyd üçün
Müntəzir oldum bu sifət eyd üçün.
Düşmədi bir danə qaranquc ələ,
Sərçə üçün qurmuş idim bir tələ.
Olmadı əsla mənə bir quş şikar,
Ta eləyim seyd onu mən aşikar.
Həsrət ilə damda çəkirdim keşik,
Gördüm o əsnadə neçə kök pişik,
Yağ salıb cümlə bağlayıb göbək,
Hər biri yağ ilə dolan bəsti tək.
Seyqəl olub tükləri şəffaf idi,
Ayinə tək çeşmləri saf idi.
Hər biri sövlətdə necə nərrəşir,
Bıqlarının hər birisi bir nəfir.
Pəncələri zurdə aslan kimi,
Hər biri bir əcdəri-qəzban kimi.
Hər birisi rəzm günü bir pələng,
Filbədən, bəbrliqa, şircəng.
Yalvarıban onları etdim səda,
Key sizə olsun dilü canım fəda!
Mən də sizin cinsinizəm aşikar,

Bəs əlimə düşməyir axır şikar.
Bir qarının xanəsidir mənzilim,
Olmayır ol xanədə həl müşkülüm.
Xaneyi-qaridə tapılmır siçan,
Gəlməyir ol evdə mənə buyi-nan.
Söylədilər lütf ilə:--Ey binəva,
Qarı evində hanı bərgü nəva?
Biz gedirik mətbəxi-xanə səhər,
Eyləyirik xanə-ara kərrü fər.
Aşü plovdan oluruq kamyab,
Yağlı fətirlər yeyirik, həm qutab.
Sən də bizimlə səhər eylə səfər,
Ta olasan biz təki sən bəxtəvər.
Fikrim odur mən də olarla səhər.
Mətbəxi-xanə eləyim ta güzər.
Bəlkə ki, ağzım çata bir ləzzətə,
Mən də gələm aşü plovdan ətə.
Bircə görüm təmi-fisincan nədir,
Mahi nədir, bərreyi-büryan nədir.
Qarı pişikdən ki, eşitdi cavab, .
Açdı nəsihət dilin ol nüktəyab,
Söylədi:--Ey munisi-canım pişik,
Cismim-ara ruhi-rəvanım pişik,
Cim ki, təkəkar olur--xar olur
Möhnəti-üzmayə giriftar olur.
Künci-qənaətdədi gənci-rəvan
OlGilən öz gəncüvə sən pasiban.
Rəsmdə kim, gənc olu viranədə
Dürr səlamətədi bu kaşanədə.
Qane olan aləmə sultan olur,
Tame olan xak ilə yeksan olur.
Eyləmə sən mətbəxi-xanə güzər
Qorxum odur vəqə ola bir xətər
Tarı nə qədr etdi nəsihət ona,
Etmədi təsir bu hikmət ona. .
Yatdı gecə, çıxdı səhər afitab,
Xani-fələkdə görünüb ol qutab.
Mətbəxi-sübhün dəri oldu fəraz,
Eylədi təbbəxi-qəza təbx saz.
Yatmamış idi pişiyi qarının,

Fikri var idi dili-əfkarının.
Gəldi pişiklər, onu etdi səda,
Gəldi qulağınə səda aşına.
Sıçrayıban çıxdı pişik xanədən,
Şəst ilə ol xaneyi-viranədən.
Etdi hamı mətbəxi-xanə şitab,
Düşdü yola bir neçə tiri-şəhab.
Mətbəxi-xanə var idi bir deşik,
Girdi deşikdən hamı fəvci-pişik.
Girdi bacadan içəri elcarı,
Mırr ha mırro salıban hər sarı.
Çəngələrin açdı hamı qarətə,
Düşdü xələl yağə, pənirə, ətə.
Karını görmüşdü çü hökmi-qəza,
Var idi zahir xələli-ma məza.
Gəlmiş idi təngə o mətbəxnəvaz,
Etmiş idi saz neçə tir-saz,
Mətbəxə ta etsə pişiklər güzər,,
Eyləyələr tir ilə zirü zəbər.
Keşikçilər qoydu kəmanə oxu,
Pişiklərin qaçdı bacadan çoxu.
Tullana bilməz pişiyi qarının,
Lağər idi canı o bimarının.
Küncə sıxıldı, dedi ki, ey xuda!
Olsam əgər bu oxatandan rəha,
Tışraya çıxsam dəxi viranədən
Bəsdi mənə mahəzəri-pirəzən.

HİKMƏT

Kurlər hifz edəllə Quranı,
Leyk bilməzlər onda mənanı.
Oxuyur ləfzini ibarətlə,
Məddü işba ilə, qiraətlə,
Bilməyir hiç əmrü ehkamin,
Xaliqin etdiyi sərəncamin.
Adını xəlq ara qoyub arif,
Sirri-Quranə olmayıb vaqif.

Bunu Quranda həq deyibdü: himar
Məsəl üzrə ki, «yəhmilül-əsfar»[1].
Oxuyur çox kəs ayeyi-Quran--
Ki, ona lənət eyləyir firqan.
Bizə lazımdı bəs bilək mənə,
Ta olaq mərdi-alimü dana.
Biz gərək kəşf edək rümuzatn,
Fəhm edək ğamizati-ayati.
Hökmi-həq ləfzdən deyil müştəqq,
Hacıleylək də eyləyir ləq-ləq.
Ləfzinə qane olma, ey dana,
Bizə lazımdı ləfzdən mənə.
Əcri var, sən oxu ibaratın,
Leyk idrak qıl.ışaratın.
Dediyin ləfzə bilgilən mənə,
Olma nəsnas kimi, ey dana!
Bənd ibaratə olma, ey aqıl,
Səni mənadan etməsin qafil.
Tap səadət müqəddəmatından,
Möhkəmatü müşəbbəhatından.
Hər quşun vardı bir səyaq səsi,
Bülbülün xoş tərənədir nəfəsi.
Qümriyü əndəlibü səlsəlü sar
Kəbkü teyhuvü sərçə, zağü həzar;
Cümləsi öz dililə zikr eylər,
Xaliqi-kirdigarə şükr eylər.
Cüğd hər ləhzə söyləyir həq-həq,
İstəyir həq liqasını ləqləq.
Hüdhüd eylər hədiyyə sübhanə,
Mələxi bəxş edər Süleymanə.
Budur, ey xoştəranə, zikri-xürus
«Üzkürullah» ey guruhi-nəfus.
Dür-ci-mənədü naleyi-dürrac,
Şərhi qamusədir onun möhtac.
Faxtə sübhü şam edər: ku, ku
«Huvə movcud leysə illa hu»[2].
Tutiyi-xoşsüxəndü ramişkər,
Hər zamaı məclisə tökər şəkkər.
Hindi-mənədə zikr edər tavus,
Söyləyər:--Ya qəfurü ya qüddus!

Ucalır hər zamanda naleyi-zağ,
Eyləyir yari-binişanı sorağ.
Cümlə olmuş həqiqətə şağil,
Seyyida, olma zikrdən qafil.

[İstinad1: Kəl-himarin yəhmilül-əsfar»--
Dalına odun yüklənmiş eşşək kimi].

[İstinad 2: O (allah) həmişə mövcuddur, ondan başqası yoxdur.].

HİNDLİ SƏLİMİN HEKAYƏSİ

Bir nəfər əhli-kənd olan hindu
Qonşusundan dilədi tən baku.
Cibinə əl salıb o bahimmət
Bir ovuc eylədi ona şəfqət.
Tənbəki icrə olmuş idi bərat,
Səhv ilə, bir ədəd səfid manat
O biri sübh gəldi hindi səlim[1]
Sahibinə pulu edə təslim.
Dedi ki, səhv olubdur, ej ağa,
Sən mənə pulu etməmişdin əta.
Dedi ki, tənbəki qılan ehsan
Pulu da bəxş edibdi, etmə güman.
Bu xitabı o etcəjin təqrir,
Əlini qojdu köksünə o fəqir,
Dedi:--Bu evdə vardır iki nəfər,
Birisi xejr sahibi, biri şər.
Sahibi-xejr etdi hökmi-qəvim--
Ki, pulu sahibinə qıl təslim.
Sahibi-şərr söjlədi:--Ej jar,
Etmə təslim əhlinə zinhar!
Bu sənə ruziji-müqəddərdir,
Lütfi-jəzdan sənə müqərrərdir.
Aparıb ver şərabə, nuş ejlə,
Məst olub, kef çəkib, xüruş ejlə.
Sübhədək qıldılar bu növ kəlam,
Qojmadılar məni tutam aram.
Qüvvəji-xejr olub şərə qalib,

Rəddinə ejlədi məni rəğib.
Xoşu gəldi bu sözdən, ol ağa
O pulu ol fəqirə qıldı əta.
Sejjida, doğruluq elə pişə,
Doğruja joxdu bimü əndişə.
Könlüvü pak qıl xəjanətdən,
İstə rizqin xudaji-qismətdən.

[İstinad1:Pak, təmiz adam mənasındadır]

FƏQİR VƏ ZALIM

Bir fəqirin papağını bir kəs
Qapıban qaçdı getdi karına bəs.
Gəldi o vadiji-xəmuşanə[1],
Ejlədi şəkvnə həjji-sübhanə.
Dedilər:--Ej fəqiri-dilsadə,
Papağın getdi zülm ilə badə,
Burda joxdur əsər güləhından,
Faidə joxdu dudi-ahından.
Eləmə ahu nalələr, ej zar,
Otuma, get papağını axtar.
Dedi:--hər janə qaçsa ol əbtər,
Bilirəm, aqibət buraja gələr.
Bil ki, caji-hesabdır bu məqam,
Jetəcək dadə qadiri-əllam.
Bil bunu, qəbrdir dəri-məhşər,
Jazılıb xubü zişt üçün dəftər.
Ruzi-məhşərdü cəlvəgahi-cəlal,
Kəşf olur onda nameji-əmal.
Sejjida, qorx feli-mümkərdən,
həzər et intiqami-məhşərdən.
Özüvə zülmü ejləmə pişə,
Elə ruzi-cəzadən əndişə [...]

[İstinad1: Qəbristan]

MƏCNUNUN ƏHVALATI

Bir nəfər şəxs gördü Məcnunu
Ol əsiri-bəlavü dilxunu.
Bir qotur it alıb qucağınə,
Dəmbədəm baş qojur ajağınə,
Gah öpür ol itin ajağından,
Gah öiür şövq ilə dodağından,
Dejir:--Ej pasibani-kuji-həbib,
Dərdi-pünhanıma bu gündə təbib.
Ej olum bu ajağıva qurban--
Ki, dəjib kuji-jarıma hər an!
Ej olum gözlərin nigəhbani--
Ki, görübdür cəməli-Lejlanı!
Bir nola, ej nəcibi-dövrü zaman,
Sövti-çanbəxşüvə olum qurban!
Tüklərin misli-udü ənbərdir,
Dişlərin iqdı-dürrü gevhərdir.
Sən tək ahusu joxdu rizvanın,
Səki-Əshabi-Kəhf qurbanın.
Dedilər: -- Ej səfihü lajələm,
İtə bu qədr jalvarar adəm?
Çəkdi Məcnun bir cijərdən ah,
Övci-ərşə ucaldı dudi-sijah.
Dedi:--Çox kimsədən bu əladır-
Ki, səki-asitani-Lejladır.
Gör ki, bir bu nə etibardədir,
Gecələr asitani-yardədir.
Belə it mən özüm olaydım kaş,
Nəqşimi it çəkəydi ol nəqqaş.
Fərqi vardır mənimplə, ey şeyda,
Mən buna səg, budur səgi-Leyla.

MÜNƏCCİM ƏHVALATI

Var idi bir münəccimi-dana,
Nəzərində əyan nücumi-səma.
Sirri-təsiri-İöhrəyə vaqif,
Əsəri-zu zəvanibə arif.
Nəql edirlər ki, ol hünər kanı,
Bilir idi hər əmri-pünhanı.
Bu münəccim evinə gəldi səhər,
Övrətin gördü qeyrə həmbəstər.
Çox səqət verdi, söylədi düşnam,
Qiyli-qalə yığıldı fəvci-ənam.
Bildilər xəlq çün bu əhvali,
Oldular ta ki haldən hali,
Dedilər:--Ey münəccimi-rüsva,
Sən ki əsrari-çərxəsən dana,
Bəs nədən olmadın işə hali,
Bilmədin öz evində əhvali?
Öz evindən ki, səndə yoxdu xəbər
Dəxi göydən danışma, ey əbtər.
Oldu məlum ya ülül-əlbab,
Rəmzi-«güllü münəccimin kəzzab»[1]
Seyyida, yoxdu etibari-nücum,
Bizə əsrari-həq deyil məlum.

[İstinad1: Bütün münəccimlər yalançıdır [hədis.]

OĞLUMA NƏSİHƏT

Bilmiş ol, ey nəcib fərzanə,
Ulular bəzmidir ədəbxanə.
Bilmək adabıdır sənə vacib,
Rəsmi-adabə olgilən rağib.
Biədəb olsa məclisə daxil,
Olu məlum kim, odur cahil.
Ədəbin rəsmidir cavabü xitab,
Bəlkə rəyi-mətinü qövli-səvab.

Hərəkətdən olur ədəb məlum,
Qövlü göftərdən olur məfhum.
Bu rümuzi bilir ülül-əbsar,
Fikrsiz aqıl eyləməz göftar.
Eyləməz, ey yeganeyi-dü sərə,
Ehtiyat etməmiş əməl dana.
Bir sualə olursa ol şaiq,
Ver onun sən cavabını layiq. .
Mətləbindən ziyadə vermə cavab,
Xahiş etsə deyil bu nəqsi-xitab.
Məclisə daxil olsan, ey dana,
Yuxarı başda eyləmə məva.
Sahibi-məclis eyləsə ikram,
Sənə versə yuxarı başda məqam,
Mizəbanın çox eyləsə ilhah,
Keç yuxarı, əgər varındı səlah.
Gər qolundan tutub edə ikram,
Qıl təvazələ sədri-bəzmi məqam.
Soluva, sağuva elə gürnuş,
Etmə bihudə söhbət ilə xüruş.
Sakit ol qeyri eyləsə göftar,
Danışan şəxsə eyləmə azar.
Özgə kəs gördün eyləyir
Sakit ol, eyləmə ona diqqət.
Diqqət etsən sənə ədavət edər,
Cəhldən ol sənə şəmatət edər.
Çünki ol kəs ki, başlayıbdı xitab,
Özünü aqıl eyləyibdi hesab.
Seyyida, əql əgər ola mədum,
Kimsə öz cəhlin eyləməz məlum.

ÖYÜD

Ey oğul, həzrəti-rəsulullah
Dedi:--«Əlkasibü həbibullah»[1].
Ənbiyalər həm əhli-sənət idi;
Adəmin sənəti ziraət idi.
Oldu xəyyat Həzrəti-İdris,

Xəlqə ol elmi eylədi tədris.
Həzrəti-Nuhdur, oğul, nəccar,
Kəşti elmin o eylədi izhar.
Dəxi bəzzaz idi Xəlili-xuda,
Tikməbənd idi Yunisi-ziba.
Sibti-İmran olub Şüeybə çoban,
Oldu Davud zərgəri-dövrən.
İbni-Davud sənəti zənbil,
Zəkəriyyə kilimbaf idi bil.
Həzrətin pişəsi ticarət idi,
Dəxi ol şah əhli-sənət idi.
Çox zamanlar o sərverə-kövneyn
Öz əliylə tikib, satıb nəleyn,
Ey oğul, bil ki, adəmi-bikar
Xüşk olan bir odundu, layiqi-nar.
Bunu bizdən deyibdilər əqdəm:
Sənəti olmayan deyil adəm.
Puç olub getsə dövlətin vayə,
Yenə sənətdir əldə sərmayə.
Gər ticarətçün olmasa dövlət,
Səy qıl, hasil eylə bir sənət.
Elmdir əhli-sənətin hünəri,
Elmsiz sənətin nədir səməri?
Elmsiz sənətin nə miqdari,
«Kari-buzinə nist nəccari[2]

[İstinad 1: Allah zəhmətkeşi sevir.].

[İstinad 2: Dülğərlik meymunun işi deyil.].

MİSİR ŞAHZADƏLƏRİ

Misr mülkündə var idi peyda
İki şəhzadəyi-sütudə əda.
Birisi elmə oldu bəs talib,
Birisi dövlətə olub rağib.
Birinə elmü fəzl olub hasil,
O biri dövlətə olub vasil.
Birisi əsrə oldu əllamə,
Birisi yetdi dövlətü kamə.

Biri asudə idi rahat ilə,
Birisi var idi məşəqqət ilə.
Bir gün ol əhli sərvətü dövlət
Dedi qardaşına tapıb xəlvət;
Ey bəradər, bu nə məşəqqətdir,
Bu nə elmü bu nə riyazətdir?
Sən gedib elm eylədin təhsil,
Zahir oldu həzar cərrü səqil.
Nədir axır bu elmdən məqsud?
Atəşi-fəqrdən çəkirsən dud.
Olmuşam gör nə dövlətə vasil,
Elmdən səndə yoxdu bir hasil.
Açdı dürci-dəhanın ol fazil,
Bəhri-zəxxarü alimi-kamil.
Dedi kim, ey bəradəri-əhməq,
Mənə vacibdi şükri-neməti-həq.
Ənbiya irsinə mənəm varis,
Məndən afaqə elm olur hadis.
Mülki-Fironə sən də varissən,
Qəmü azari-xəlqə baissən.
Mən ki bir payimal olan murəm,
Şükrələr kim, nə nişi-zənburəm.

HAMMALIN VƏQƏSİ

Bir səbət şişə bir nəfər həmmal
Aparırdı dalında malamal.
Nagəhan rast gəldi bir əşşar.
Bir dəmiri əlində əbsüvar.
Səbətə vurdu mili ol sərməst,
Şişənin əksərini qıldı şikəst.
Dedi ondan:--Nədir bu, ey həmmal?
Dedi ki, vurmamış gərəkdi sual.
Bir də vursan, dedi, deyil bir şey,
Hər nə var idi, oldu cümləsi teyy.

PADŞAH VƏ ƏDİB

Var idi bir ədibi-danışmənd,
Bəhri-elmü kəmalü mədəni-pənd.
Eyləyib elmü fəzl icadın,
Elmə təhris edərdi övladın.
Ona şah oğlun eylədi təslim,
Ta ona elmü fəzl edə təlim.
Dedi kim, ey ədibi-fərzanə,
Sənə təslimdir bu dürdanə.
Necə ki, oğluva edirsən cəhd,
Ona da eylə elmi-hikməti əhd.
Ta ədib etdi hökmi-şahı qəbul,
Oldu, insanı gör, zəlumü çəhul.
Necə il çəkdi zəhmət ol dana,
Olmadı bir fərasəti peyda.
Leyk övladi-bakəmali-ədib hər
Biri fəzldən apardı nəsib.
Şah bir gün ədibə qıldı xitab,
Eylədi qeyz ilə itabə şitab--
Key müəllim, bu nə xəyanətdir?
Bu nə ixlasü nə iradətdir?
Əhdüvə hiç səndə yoxdu vəfa,
«Fə iza xaləfəl-kərimü cəfa»[1].
Ərz qıldı ədib, key sultan,
Tərbiyətdir zəmanədə yeksan.
Müxtəlifdir və leyk istedad--
Ki, müqəssir deyil yəqin ustad.
Daş-ara simü zərdü gər müzmər,
Leyk hər daşda yoxdu sim ilə zər.
Oldu dəhrə Süheyl nurəfşan,
Müxtəlif zahir oldu bəs əlvan.
Cümlə əlvan Süheyldəndir əgər,
Verdi hər cüzi-ərzə rəngi-digər.
Aldı hər ciz feyzi-mövləsən,
Eylədi zahir öz təqzasın.
Agəh ol kim, bir əmrdir müşkül
Ki, verə şurəzarlər sünbül.

Seyyida, çəkmə zəhməti-bica,
Hər şey öz batının edər peyda.

[İstinad1: Kəramətli adam vədəxilaf olsa, cəfa etmiş olur (məsəl)].

LOĞMANIN VƏQƏSİ

Belə təqrir ediblər əhli-bəyan,
Həbəş əhliydi Həzrəti-Loğman.
Surəti sanki bir tutulmuş mah,
Ləb sitəbr idi, rəngi-ruyi siyah,
Dedilər:--Ey güli-riyazi-ədəb,
Sənə nə hüsn əta edibdir rəbb?
Dedi:--Pərvərdigari-ərzü səma
Hüsni-batin mənə edibdir əta.
Hüsni-zahir əgərçi əhsəndir,
Peyk ondan ədəb mühəssəndir.
Hüsndür gərçi bir ətiyyeyi-rəbb,
Leyk ondan gözəldir hüsni-ədəb.

ŞAH VƏ DEHQAN

Bir şahənşahi-asimandərbar
Etdi fəsli-şitadə əzmi-şikar.
Gecə düşdü uzaq imarətdən,
Ehtiyat eylədi mərarətdən.
Gördülər var xaneyi-dehqan,
Meyl qıldı o xanəyə soltan.
Dedilər:--Ey şəhi-büləndəxtər,
Beyti-dehqanı şah edərmi məqərr?
Şahsən, qeyrə iltica etmə,
Mənzilin xaneyi-gədə etmə.
Burda xeymə quraq, yaxaq atəş,

Dəfi-sərma qılar meyi-biğəş.
Qurdular xeymə, tutdular aram,
Mərđi-dehqanə oldu hal elam.
Bir qədər mahəzər qılıb saman,
Gətirib ərz qıldı:--Key sultan,
Gər olaydın bu bikəsə mehman,
Şənüvə yetməz idi bir nöqsan.
Qoymadılar bu qövmi-danişmənd.
Qədri-dehqan ola cahanda bülənd.
Gəldi çün padşahə xoş bu kəlam,
Köçdü, anın evində qıldı məqam.
Sübh çün yetdi növbəti-nehzət,
Verdi dehqanə neməti xələt.
Qıldı dehqan müşayiət şahı,
Dedi:--Ey bürci-izzətin mahi,
Qədri-sultanə yetmədi nöqsan,
Oldu gər bir əkinçiyə mehman.
Leyk dehqanın oldu qədri bülənd,
İltifat etdi şahı-dövlətmənd.
Yetdi dehqan bu feyzi-üzmayə--
Ki, hüma saldı başına sayə.
Bir daşı rəşki-ləli-nab etdin,
Zərrəni misli-afitab etdin.

İSKƏNDƏRİN VƏQƏSİ

Nəql edirlər ki, bir gün İskəndər
Eylədi bir xərabə sarı güzər.
Gördü nəgəh xərabədə bir pır,
Arizi rəşki-afitabi-münir,
Maili-taəti-xudayi-əlim,
Etmədi padşahə bir təzim.
Xişmnak oldu padşahi-qəyur,
Dedi:--Ey rahi-mərifətdən dur,
Nə üçün şahə etmədin təzim?
Mənəm İskəndəri-fələktəkrim.
Asıman-qədr şahı-dövrənəm,
Lütfə dərya, səxavətə kanəm.

Mənəm iqlim-kirü bac-sitan,
Hökmümə tabe oldu cümlə cahan.
Dedi:--Ey şah-vacibüt-təkrim,
Sənə bir kimsə eyləsin təzim--
Ki, ola səndən ehtiyacı onun,
Dövlətindən ola rəvacı onun.
Qaneəm mən ki, künci-viranə,
Sözlərindir yanımda əfsanə.
Hirs ilə azdır qulam mənə--
Ki, olub indi padşah sənə.
Ey olan ol iki qulama qulam,
Nə təfaxürdür eylədin elam?
Çəkdi ol gün xəcalət İskəndər,
İltimas etdi ol fələkçakər,
Dedi:--Eylə məni-həzinə dua--
Ki, edə hirsü azı dəf xuda.
Seyyida, hirsü azdan həzər et,
Gənci-mülki-qənaətə güzər et.
Olasan gər Skəndəri-sani,
Olacaqsan zəmanədə fani.
Nə qalır mülkü malı dünyanın,
Nə şükuhi cəlalı dünyanın.

MOLLA VƏ ÇOBAN ƏHVALATI

Bir çoban rast gəldi mollayə,
Görcəyin düşdü özgə sövdayə.
Kəsdi ol molların qabağını,
Qovzadı şəst ilə çomağını,
Dedi:--Ey mövtü mərk əsbabı,
Əhli-təzvirü mərdi-qullabi,
Dəli şeytan deyir ki, bir dəyənək
Molların zolla başına, zirək!
Dedi molla ki, ey çobani-dəğəl,
Dəli şeytan sözünə etmə əməl.
Adəmi ol çıxartdı cənnətdən,
Qıldı məhrum nazü nemətdən.
Əhli-təzvirdir o şümü ləin,

həq buyurdu:—«Ləküm ədövvi mübinə»[1].

Tul qəflətdən ictinab eylə,
Əqlə gəl, taət et, səvab eylə!
Dedi:--Şeytan yenə deyir ki, mana
Eylə mollayə iki quzu əta.
Çün eşitdi quzu adın molla
Dedi:--Əhsən bu qövlə, namxuda!
Gah bir bax sözüne şeytanın,
Ta ki rahət ola dilü canın.
Seyyida, gərçi sən də mollasən,
Özüvü etmə böylə rüsva sən.
Olma təmma, get qənaət qıl,
Nəfsi-şeytanüvü məlamət qıl.
İmtahanxanədir sərayi-sipənc,
Bu tilismatda nihandır gənc.

[İstinad1: [Şeytan] sizin aşkar düşməninizdir [ayəy.].

HATƏMİN MACƏRASI

Səxavət nəzminin şirin zəbanı,
Fəsaḥət mülkünün xoş tərcümanı,
Bu növ ilə sözü çəkmiş bəyanə--
Ki, bir il qəhtlik düşdü cahanə,
Qəzadən bir gecə ol Hatəmi-Tey
Yeməkçün axtarib tapmadı bir şey.
Özü, oğlu, qızı, həm övrəti ac,
Həman şəb qaldılar allahə möhtac.
Uşaqlarçun dedi Hatəm fəsanə,
Ol əfsanə olub xəbə bəhanə.
Gedib xəbə şərifü həm vəzii
Qalıb bidar özü, ancaq zəcii.
Bu oldu ol gecə məqsudi-hatəm
Yatırsın övrətin əfsanədən həm.
Olub bərxurd övrət ol hesabə,
Özünü qoydu əmdən nuşi-xabə.
Neçə dəfə çağırdı Hatəm anı,
Sədası yox, sağın çıxmışdı canı.
Çü qadir olmadı övrət cəvabə,

Sağında hatəm ol həm getdi xəbə--
Ki, nəgəh xəymə dalından bir övrət
Dedi:--Ey hatəm, ey şahi-səxavət,
Uşaqlarım qalıbdır bu gecə ac.
Olub bir löqməyə məcmui möhtac.
Bu aclıqdan yetibdir canə afət,
Kərəm qıl, ey şahi-mülki-səxavət.
Dedi hatəm:—Get, ey miskinü dilgir,
Gətir ətfalüvü, ta eyləyim sir.
Bu rəmzi madiyə çün qıldı işgə,
Təbəssüm eylədi, key mərdi-dana,
Əgər bir löqməyə vardır gümanın,
Nəçün ac yatdı əhli-xanimanın?
Tutum ki, gətirdi ətfalın ol övrət,
Hanı sir etməyə xanəndə nemət?
Əgər var idi bir nemət xəyalın,
Nəçün əfsanədən yatdı əyalın?
Durub Hatəm yerindən ol bəlakeş.
Yığıb hiyzüm, mühəyya qıldı atəş.
Atın zibh eylədi, tez qıldı bürya»,
Qəbail xəylinə həm qıldı ehsan.
Dedi:--Düşmə, ey övrət, iztirabə,
Durub mehmanım ol sən də kəbabə.
Oyat ətfalüvü, ehsanə gəlsin,
Yeyib yeksər kəbabı, canə gəlsin.
Xəbərdar etməyə xəlqi o xanə,
Özü hatəm gəzirdi xanə-xanə.
Gəlib sir etdi həm övrət əyalın,
Yedi, doldurdu ətdən dəstmalın.
Qəbail xəyli yeksər oldular şad,
Dedilər:--Xaneyi-ehsanın abad!
Tox oldu, ac qarınlar cümlə doldu,.
At öldü, itlərin bayramı oldu.
Bu fikr ilə ki, nemət olmasın kəm,
O ətdən dadmadı, ac qaldı Hatəm.
Əgər var sənə həm, Seyyid, bu himmət
At öldür, ad çıxar, göstər səxavət.
Səxavətdir sifətullahi-əhsən,
Səxavətdən olursan bəhrəvər sən.
Səxavət bir diyari-xoşfəzadır,

Onun şahı Əliyyül-Mürtəzadır.
Bu üzdəndir buyurdu şahı-əkrəm:
Səxavət əhli görməzlər cəhənnəm.
Qərəz ki, zümreyi-mərdanə zinət
Səxavətdir, səxavətdir, səxavət!:

MİRCƏFƏRƏ XİTAB

Cəfər, ey ahuyi-biyabanım,
Ey biyabani-dildə ceyranım!
Ey maralım, gəvəzni-xoşnigəhim,
Bürçi-dildə cəmalı mehrü məhim!
Belə yazmış bu rəmzi danalər,
Əhli-idrakü əhli-mənalər--
Ki, cahan içrə var elə işlər
Nəzərə ibtidadə xoş görünər.
Lakin axır verər nəticə yaman.
Buna şahiddir ayeyi-Quran.
Elə işlər də vardır, ey sərvər,
Sənə zahirdə çox yaman görünər,
Leyk axır verər nəticəyi-sud,
Olur ol əmr sülləmi-məqsud.
Huş ilə guş qılsan, ey güli-tər,
Bu hekayət sənə kifayət edər:

HEKAYƏT

Var idi bir maral çox ətşan,
Gəldi bir çeşmə üstə ol heyvan.
Bu təmənnə ilə ki, su içsin,
Su içib, çeşməsərdən keçsin.
Çün nəzər qıldı suyə ol heyvan,
Baxıb öz əksin onda gördü əyan,
Gördü nazik ayağın, ol dilxun,
Tutulub könlü, oldu çox məhzun,

Gördü buynuzların fəxamətlə,
Xatiri şad olub, fəxarətlə--
Ki, bu əsnadə bir neçə səyyad
Düşdülər ol maral qəsdinə şad.
Binəva görcək onları qaçdı,
Leyk təqrir öz torun açdı.
Qovdu səyyadlar onu çox tul,
Olmadı leyk bir murad hüsul.
Oldular ol şikardən məyus,
Etdilər çox təəssüfə əfsus.
Gəldi nagəh qabağə bir bişə,
Çox qalın bişə idi, pür rişə.
Ovçulardan o gün qutarmağa can
Girdi ol bişə içrə ol heyvan.
İlişib buynuzu budaqlarə,
Olmadı bəs nıcatına çarə.
Tutdular ovçular o heyvanı,
Düşdü dami-həlakətə canı.
Dedi ol binəvayi-xatirdağ:
Ey həqarətlə baxdığım əl-ayağ!
Sən məni xoş nıcatə çatdırdın,
Ölmüş idim, həyata çatdırdın.
Ey fəxarətlə baxdığım buynuz,
Övci-çərxə buraxdığım buynuz,
Saldın axır məni həlakətə sən,
Vərteyi-möhnətü məlalətə sən.
«Hüvə xeyrün ləküm»dən etmə hiras
«Hüvə gərhin ləküm»dən[1] eylə qiyas.

[İstinad1: İyrənc görünən şeylər bəzən sizin xeyrinizədir [ayəy]

ƏNVƏRİNİN ŞAİRLİYİ

Nəqlədir, Ənvəri əvaili-hal
Oldu əhli-nücum, o çərxi-kəmal.
Ruzgarı keçirdi zillətlə,
Fəqrü faq ilə, min küdurətlə.
Əzqəza gördü ol sipehri-vəqar

Bir nəfər tövsənə olubdu süvar.
Sağü soldan qulamlər mövfur,
«Tərriqu» söyləyib edərlər übur.
Sordu:--Kimdir bu şəxsi-valaşan?
Dedilər:--Şairi-bədi bəyan.
Daim eylər mədayihi-Səncər,
Ona ikram edər şəhi-kişvər.
Ənvəri vaqif olcaqın halə
Baxdı halına, çəkdi bir nalə.
Dedi:--Va qeyrəta! Bəs elmi-nücum
Olub aləmdə şerdən məzmum.
Bəs mənə vacib oldu şair olam,
Fənni-əşarü nəzmə mahir olam.
O gecə yatmadı o bipərva,
Bir gözəl nəzm eylədi inşa.
Səncərin mədh qıldı asarın,
Dedi bu mətlə ilə əşarın:
«Gər dilu dəst bəhrü kan başəd,
Dilü dəsti-xudayəkan başəd»[1].
Gedibəi şahə eylədi təqrir,
Çox pəsənd etdi şahi-ərş-sərir.
Şahdən tapdı malü dövlətü cah,
Axır oldu nədimi-məclisi-şah.
Çün var idi nücumdən xəbəri,
Şahə təqrir edərdi hər əsəri.
*/

[İstinad1: Əgər ürək ilə əl dəniz və mədən olsa, [o adam]
allahın əlində və qəlbində [yəni amanında, mühafizəsində] olar.]

SİÇAN VƏ BALASI

(Təmsil)

Bir ədəd bikəmal bəççeyi-muş--
Ki, hənuz olmamışdı sahibhuş,
Görməmişdi ziyayi-dünyanı,
Eyşü zövqü səfayi-dünyanı,
Bir zaman bixəbər anasından
Çıxdı tışqarı öz yuvasından.
Seyr edərdi o kuhü səhranı,

Hər tərəf eyləyib tamaşanı,
Ta ki oldu o xürdsalə əyan
Bir xürus ilə bir pişik o zaman.
Pişiyi gördü oxşayır özünə,
Xoş göründü pişik onun gözüne.
İstədi eyləsin ona ülfət,
Leyk qıldı xürusdən vəhşət.
Qaçıban girdi öz yuvasına,
Macəranı dedi anasına,
Key olan rahəti-rəvanım ana,
Ey tənə-zarıma təvanım ana,
Çıxmış idim bu gün səyahətə mən,
Leyk oldum düçar möhnətə mən.
Rast gəldim mən iki heyvanə,
Üz verib qəm məni-pərişanə.
Biri qayətdə xoşnəma idi,
Sanki məhbubi-dilruba idi.
Bıqlarında həcaməti var idi,
Biz tək əslü nəcabəti var idi.
Eylədim ülfətinə çox rəğbət,
Leyk yarından eylədim vəhşət.
Ku-kələk açdı hərzəvü pürmu,
Hər zaman eyləyirdi quqqulu-qu.
Gah qanadlarını döyürdü yerə,
Xişmə edəndə dönürdü şiri-nərə.
Vardı başında şöleyi-atəş,
Ürəyim ondan eyləyirdi gəşş.
Dedim:--Ey tarı, ver qanad mənə,
Ver bu bədbəxtdən nicat mənə.
Qaçıb ol xəsmdən məni-qafil
Şükr oldum yuvamıza daxil.
Olmasaydı əgər o pür pəru bal.
Mənə hasil olurdu yarə vüsəl.
Dedi:--Ey novrəsədeyi-madər,
Rahətü nuri-dideyi-madər,
Vəhşətin biməqamü bicadır,
Ol xürusi ki, rəğbət-əfzadır--
Ki, onun yoxdu bir ziyanı bizə,
Bəlkə var rahəti-rəvanı bizə.
Sübh vəqtində tez durub bannar,

Aşşyanlar işarəsin annar.
Sənə amma o xoş gələn heyvan
Düşməni-muşdır mühili-zaman.
Ey bala, ondan ehtiraz eylə,
O mühil ilə ülfət az eylə.
Cəfər, ey sərv-i-bustani-pədən,
Güli-xoşətri-gülsitani-pədən,
Var elə şey ki, xoşnümədi sənə,
Leyk batində bir bələdi sənə.
Var elə şey ki, xoş gəlir gözüvə,
Leyk anın ziyanı var özüvə.
Neçə kim, «Dastani-bəççeyi-muş».
Oxusan eyləyər səni mədhuş.

OĞLUMA NƏSİHƏT

Cəfər, ey nuri-dideyi-Seyyid,
Qönçeyi-novrəsideyi-Seyyid!
İttifaq eylə dust ilə hər an,
İttifaq ilə əmr olur asan,
Dəhrdə etmə iftiraqə həvəs,
İttifaq ilə kəslər olmuş kəs.
Vardır, ey bağı-ömrümün şəcəri,
İttifaq etməyin gözəl səməri.
İttifaq eyləyəndə beş barmaq
Xeyli asandı bir şeyi tutmaq.
Yoxdur, ey sərvərim, tək əldə səda,
İttifaq ilədir sürürü səfa.
Edəsən guş gər bu timsali,
Səni filcümlə eyləyər hali:

ASLAN VƏ İKİ ÖKÜZ

Bir çəragah içində iki öküz
Otlayırlardı şad gecə-gündüz.

Nagah onlara bir qəvi aslan
Eylədi həmlə səxt seyhə-künan.
Çün öküzlər görüb o əhvalı,
Oldular fikri-xəsmdən hali.
Verdilər dal-dala o heyvanlar,
Qıldı buynuzlarıyla cövlanlar.
İttifaq eyləyib diliranə,
Durdu onlar müqabil aslanə.
Gördü aslan çü surəti-karı,
Bildirdi ki, həmləsi deyil karı.
Görüb aslan ki yox işində zəfər,
Oldu rubəh misalı hiylətgər.
Hiylə fikriylə ol qəvi-sövlət
Öküzün eylədi birin dəvət.
Dedi:--Ey kavi-xoşələf, hərgah
Olasan ol rəfiqdən ikrah,
Sənə minbəd etməyəm azar,
Olasan hər çəməndə bərxüdar.
Sənə verrəm hamı ələfzari,
Görməsən bir dirəndə azarı.
Olasan daima pənahımda,
Dərgəhi-ərşi-iştibahımda.
O qədər vəsf edib özün satdı,
Axır ol binəvanı allatdı.
Onları bir-birindən etdi cüda,
Oldu aslanə müddəa peyda.
Onların parə qıldı əzasın.
Ey gözüüm nuru, anla mənasın.
Əgər olsaydı ittifaqləri,
Gavlər görməz idi bu xəteri.
Xah rus əhli olsa, xah firəng
Vətən əhlilə olgilən yekrəng.
İttihad eylə, ittifaq eylə,
Üzüvü hər məkanda ağ eylə.

TƏMSİL

Bir dəvə bir uzunqulaq ilə

Yol gedirlərdi çox dəmağ ilə.
Çatdılar bir çayın qırağına,
Dəydi bu eşşəyin dəmağına.
Dəvənin çünki su belindən idi,
Çağırıb ol uzunqulağı, dedi:
—Qorxma, gəl sən də, ey rəvani-tənim,
Su belimdən deyil yuxarı mənim.
Verdi eşşək cavab kim, ey yar,
Sözlərin doğrudur, yox eybü əvar,
O belindən sənə olan ənhər,
Daxil olsam mənnm başımdan aşar.

KORUN HEKAYƏSİ

Bir nəfər kur şəxsə bir bina
Tənə ilə dedi ki, ey əma,
Xəlqi-aləm hekayət eylərlər,
Bu sifət bir rəvayət eylərlər:
Hər kimi kur eyləsə yəzdan
Əvəzində edər ona ehsan.
Sənə ehsan nə eyləyib davər?
Dedi kor:--Ey əziz əhli-nəzər,
Bunu ehsan edib mənə tari
Görməyim sən kimi dilazari.

HEKAYƏT

Omiros adlı bir həkimi-zaman
Ərzi-Yunanda olmuş idi əyan.
O həkimü ədibü şair idi,
Şer fənnində xeyli mahir idi.
Bir nəfər mərd söylədi anə--
Key hünərvər, həkimi-fərzanə.
Deyiləm gərçi mədhə mən layiq,

Həcvüvə lakin olmuşam şaiq.
Bir neçə beyt həcv qıl məzkur,
Ta olum cümlə aləmə məşhur.
Etmədi ol sözü həkim qəbul.
O təmənnadə şəxs oldu məlul.
Dedi bəs, ey ədibi-mülki-cahan,
Deyərəm xəlqə kim, həkimi-zaman
Bim edir məndən ol bədikəlam,
Eyləməz həcvə xəvfdən iqdām.
Gör lətifə həkimi-fərzanə
Nə cavab eylədi həkimanə:
Dedi ki, bəs desən ki, şiri-cəyan
Qorxudan vurmaı itə dəndan,
Hiç kəs səndən eyləməz bəvər,
Şir fəzlin bilirlər əhli-hünər.
Dedi ol şəxs:--Eyyühəl-fazil,
Oldu səd şükr, mətləbim hasil.
Sağ ol, ey filosofi-danişvər,
Mənə bu həcv xud kifayət edər.

HEKAYƏT

Bir uşağın atası qürbətdən
Gəldi, şad oldu tıfl behcətdən.
Kim ki, ol qapıdan edərdi güzər
Ona seylərdi tıfl, key sərvər,
Müjdəganlıq gərəkdi simü zərim--
Ki, səfərdən bu gün gəlib pədərim.
Dedi bir şəxs ona ki, ey fərzənd,
Bu xəbər hamıya olurmu pəsənd?
Ananın çün gəlib səfərdən əri,
Gedibən mədərindən istə zəri.

ZƏRİFƏ

Evdə bir şəxs itirdi bir suzən,

Çıxıban axtarırdı bərzəndən.
Bildirdi bir şəxs çün bu əhvalı,
Dedi:--Ey əqlü fəhmdən xali,
Evdə suzən itirmisən əlan,
Kuçədən axtarırsan, ey nadan.
Dedi:--Var bunda nükteyi-barik,
Kuçə rövşəndir axır, ev tarik.

HEKAYƏT

Bir fəqirin işi düşüb ləngə,
Gəlmiş idi zamanədən təngə.
Dedi bir şəxs ona ki pünhani,
Var bu şəhr içrə bir səxa kani.
Bağlayıbdır səxavət ilə kəmə, r
Bəzlü bəxşışdi şüglü şamü səhər.
Bilsə əhvalüvü o kani-səxa,
Sənə bişübhə nemət eylər əta.
Dedi:--Kimdir o, bilmirəm haşa,
Dedi:--Ollam dəlili-xeyr sana.
O fəqirin alıb əlin əlinə,
Bəs gətirdi o şəxs mənzilinə.
Girdi çün mənzilə o dil-məyus,
Gördü bir şəxs qəmtərirü əbus.
Dodağın sallayıb, tökü b qaşın,
Zilləyibdir ayağına başın.
Çıxdı dərhal bəzmdən o fəqir,
Hacətin hiç etmədi təqrir.
Dedi ki, etmədin neçin izhar
Dərdüvü, ey fəqiri-dil-əfkar?
Dedi:--Göz dikməyəm atasına,
Bəxş qıldım onu liqasına.
Dərdüvü söyləmə türüşrüyə,
Hər yetən qəmtərirü bədxuyə.
Olusan tənəsilə fərsudə,
Sudə əlması eyləyər sudə.
İstə ruyi-güşadədən hacət,
Ta üzündən yetə sənə rahət.
Seyyida, tut qənaəti məhü sal,

Nari-duzəxdı həqqı zilli-süal.

BƏD SƏSLİ MÜƏZZİN

Bir müəzzin fəzayi-səhradə
Uca sövt ilə gəldi fəryadə.
Sövti-məkrüh ilə verirdi əzan,
Yüürüb hər tərəf olurdu rəvan.
Durub öz sövtinə asırdı qulaq,
Eşidə ta ki sövtin ol sərsaq.
Bir nəfər şəxs gördü bu hali,
İstədi haldən ola hali,
Dedi:--Ey xoştəraneyi-dövrən,
Bülbülü qümri tək edən əlhan,
Bir bəyan eylə bu nə halətdir,
Mənə kəşf eylə, bu nə hikmətdir?
Niyə bu dəştdə verirsən əzan,
Nə olursan o yan, bu yanə rəvan?
Dedi ki, xəlq edir mənə ezaz,
Məndə derlər ki, var gözəl avaz.
Qaçıram bərk azan verib hər yan,
Ta uzaqdan görüm sədamı əyan.
Ta bilim məndə var mı xoş avaz,
Ləhni-Davudə eyləyim mən naz.
Seyyida, böylədir həqiqəti-kar,
Özünə xoş gəlir sədayi-himar.
Özüvü xoştəranə etmə hesab,
Etməsin xəndə ta ülül-əlbab.

EŞŞƏK VƏ ARILAR

Bir neçə kəndi gördü bir eşşək,
Arılar onda işləyir bişək.
Gördü bir xaneyi-müqəddəs var,
Beyti-şəşguşə içrə çox kəs var.

Padşahın hüzuruna getdi,
Şahi-yəsubdən sual etdi.
Dedi:--Bu kənddə nədir məqsud
Saz olur gündə nayü bərbətü ud?
Sizə hasil nədir bu qovğadən?
Vaqif eylə məni bu mənadən.
Dedi:--Biz səbzəyə olub çirə,
Edərik cəm kəndiyə şirə.
Dedi eşşək ki, yəni şirə nədir?
Olmusuz səbzi üzrə «çirə» nədir?
Bir qədər bal dadızdılar eşşəgə,
Yedi eşşək çü balı, düşdü şəkə.
Düşdü bir fikrə eşşəgi-nadan
Ta gedib otlasın o da qalqan,
Gəlibən çəksin arı tək şirə,
Könlünü verdi fikrü tədbirə.
Yedi qalğanı, gəldi saldı peyin--
Ki, iyindən tutuldu başü beyin.
İylədi, daddı, gördü bal deyil,
Yediyi balə bu misal deyil.
Kəndiyə gəldi vurdu bir şıllaq,
Arıları dağıtdı ol sərsaq.
Gördü bir ayrı arı bu halı,
Arılardan soruşdu əhvalı,
Dedi:--Kəşf eylə, nə bəladır bu,
Nə müsibət, nə macəradır bu?
Dedi bir arı arıya:--Ari,
Biz bu yolda itirmişik ari.
Eşşəyə bal dadızmışıq qafil,
Olmuşuq fəzlü əqldən cahil.
Çəkmə kalayı-şeri bazarə,
Kövhəri ərz elə xəridarə.
Nə bilir dürr qədrini əllaf,
Yoxdu bazari-dəhrdə sərraf.

SOLTANLA QUL ƏHVALATI

Bir qulami-əcəmlə bir soltan

Gəştiyə oldular süvar haman.
Görməmişdi qulam dəryanı,
Titrədi, etdi ahü əfğanı.
Nə qədər verdilər ona təskin
Olmadı çarə, etdi ahü ənin.
Oldu soltanın işrəti dərham,
Xatiri-padşahə yetdi ələm.
Var idi kəşti içrə türfə həkim,
Dedi:--Ey sərvəri-fələk təzim,
Verəsən izn, ey sitarə-cüyuş,
Edərəm bu qulamı mən xamuş.
Dedi soltan ki, eyni-minnətdir,
Qayəti-lütfdür, kəramətdir.
Bəs buyurdu həkimi-pürmayə
Atdılar ol qulamı dəryayə.
Bir neçə qutə vurdu sudə qulam,
Gəldi kəşti tərəf o siməndam.
Tutdu sükkani-kəştini möhkəm,
Ta çıxıb kəşti üzrə qoydu qədəm.
Tapdı aram ol mələkmənzər,
Gördü ol padşahi-gərdunfər
Dedi kim, ey küzini-əhli-ədəb,
Bunun aramına nə oldu səbəb?
Dedi:--Bu görməmişdi dəryanı,
Eyləyirdi bu ahü əfğanı.
Elə kim, gördü qərq möhnətini,
Gəştinin indi bildi qiymətini.
Afiyət qədrini bilir o cavan,
KİM, ola bir bələdə əşkfəşan

HƏMƏDAN HAKİMİ

Gəldi bir hakimi-ülüvv-məkan,
Həmədan ölkəsində oldu əyan—
Ki, eşitmişdi ol büləndməkan
Bir nəfər şəxsi sahibi-ehsan--
Kim, o şəxsin gözəl səxavəti var,
Süfrəsi, lütfü, bəzli-dövləti var

Sahibi-bəzlü cuddir ənam,
Füqərayə müdam edir ikram.
Geydi bir köhnə sovb ol sərvər,
O səxinin yanına gəldi, məgər,
O səxi etmədi ona ikram,
Görmədi bəzlü cudü süfrə, təam.
Gəldi hakim evində tutdu qərar,
Görmədi onda lütfdən asar.
Sübh geydi libasi-zərtarı,
Caməsin etdi rəngi-gülnarı.
Görcək ol şəxs eylədi pişvaz,
Əlini tutdu, qıldı çox ezaz.
Xoş səfa eylədi, dua qıldı,
Mədhlər söylədi, sənə qıldı.
Dedi:--Qurban sənə bu ev, bu eşik,
Mən gərəkdir çəkəm qapında keşik.
Etdi amadə neməti-əlvan,
Kəbkü teyhuvü bərreyi-büryan.
Gördü hakim çün ol sərəncamı
O ziyafətləri, o ikramı,
Gətirib löqmə-löqmə peyvəstə
Düzdü əlvan libasının üstə.
Dedi ev sahibi:--Nə halətdir,
Tutduğun iş xilafi-adətdir.
Dedi ki, mən dünən də gəlmiş idim,
Səni mən cud əhli bilmiş idim.
Görmədim səndə cuddan asar,
İndi gördün libasımı zərtar.
Sən mənimçün ziyafət etməmisən,
Yox, bu paltarə hörmət eyləmisən.
Bəs yesin bu qidaları bu libas,
Həqq olan sözdən eyləmə vəsvas.

SİÇAN VƏ PİŞİK

Var idi bir şəhərdə bir bəd pişik--
Kim, yox idi bir belə mürtəd pişik.
Muşlərə zülmün edib aşikar,

Gündə edərdi neçə muşi şıkar.
Gəlmiş idi təngə siçanlar hamı,
Eylədilər dəfi-qəmə əncamı.
Çəm oluban eylədilər məşvərət,
Gördülər axır bu işi məsləhət--
Kim, tapalar bir cərəsi-pürsəda,
Eyləyələr çareyi-dərdü bəla.
Bağlayalar zəngi pişik boynuna,
Zəng eləyə kürbə gələndə səda.
Kürbə gələn vəqt siçan tutmağa,
Zəngin ola ta ki səsi bərməla.
Qaçıb girə hərə öz yuvasına,
Düşməyələr ta pişik bəlasına.
Cümlə bu tədbirə dedi:--Mərhəba!
Tapdıla bir zəngi-qəvi, pürsəda,
Ərz elədi ta o zaman bir siçan:
Ey sizə qurban ola bu natəvan!
Etdiyiniz yaxşı sərəncamdır,
Kim deyəcək püxtə deyil, xamdır?
Kimdir o sizdən ki, doya canına,
Qoya qədəm ol pişiyin yanına?!
Kimdə o cürət olu, kimdir o kəs,
Ta pişiyin boynuna assın cərəs?
Qaldı o dəm matü məttəl hamı,
Bilmədilər dəfi-qəmə əncamı.
Eyləmə, Seyyid, bu sifət fikri-xam,
Olma siçanlar kimi sən də əvam.
Fikrə düşüb etmə xəyali-məhal,
Etmə qəvi-çəng ilə fikri-cidal.

ÖYÜD

Ey oğul, olma hiç gidyə-tələb--
Ki, gədalarda yoxdu şərmü ədəb.
Rəsmdir kim, gəda olur kahil,
Kahili küfr söyləyib aqıl.
Mərdi-kahildə kim görüb qeyrət,
Abi-rudən düşər o bədtinət.

Eyləməz taəti-xudayi-cəlil,
Olu bietibar, xarü zəlil.
Olma dun-təb olan xəsisə cəlis
Ki, xəsisin olur cəlisi xəsis.
Eyləmə hər gəda ilə ülfət,
Şəxsi-təmadən elə nifrət.
Ey oğul, tutma nanəcib ilə xu,
Türkdə bir gözəl məsəldir bu.
At yanında ki, bağladın yabu,
Rəngi bir olmasa, olur həmxu.
Fürsdə bir səramədi-dövrən
Bu sözü böylə eyləyibdü bəyan:
«Xupəzir əst təbi-insani,
Babədan kəm nişin ki ,bəd mann»[1].
Ey oğul, bu hekayəti-ziba
Sənə bu macəranı eylər əda:

[İstinad1: İnsanın təbiətində xasiyyət tutmaq
(götürmək) qabiliyyəti var; pislərlə az otur ki,
səni də pis bilərlər].

DİLƏNÇİ TACİR

Nəql edirlər ki, şəhri-Nişabur
Əhdi-sabiqdə oldu çox məmur.
Bir zaman karivansəradə mägər,
Söhbət eylərdi neçə sövdagər.
Gəldi bir düxtəri-fəriştəcəmal
Açdı dəsti-niyaz, etdi süal.
Gördülər bir behiştə simadır,
Sandılar yer üzündə huradır.
Dedilər:--heyf kim, bu rəşki-qəmə
Seyr edib hər tərəf süal eylər,
Yox idi bir dürüst pirəhəni,
Görünürdü təmam gül bədzdi.
Hərə bir qədr etdilər ehsan,
Alıb ol düxtər oldu rahə rəvan.
Var idi bir cavan sövdagər,

Tiri-eşq etdi onu zirü zəbər.
Durdu, pünhan dalınca oldu rəvan,
Çatdı, ərz etdi, key fəriştənişan!
Səndə kim, vardır bu vəchi-həsən,
Nə üçün bəs gədalıq eylərsən?
İxtiyar eylə bir nəfər şövhər,
Bu gədalıqdan əl çək, ey gövhər.
Dedi ki, binəvaları kim alır,
Kim bizim tək fəqiri yadə salır?
Dedi:--Ey rahəti-dili-zarım,
Olaram mən sənin xəridarın.
Məndə çox mali-binəhayət var,
Sənə qurbandı hər nə dövlət var.
Dedi:--Mən bir qızam, yox əldə sərim,
Gəl gedək, bəlkə razıdır pədərim.
Pədərim versə, canə minnətdir,
Xəlvə adət, bizə nə bidətdir.
Dedi bəs, ey nigar, bismillah,
Oldular şadman rəvaneyi-rah.
Etdi sövdagəri o qız hali,
Dedi kim, bu imarəti-ali
Xanəməzdir, sən et təvəqqüfi-dər,
Mən gedim eyləyim atama xəbər.
Leyk bil, ey cəvani-şuxü zərif,
Hər nə qılsa atam sənə təklif,
Sən gərəkdir qəbul eyləyəsen,
Gər mənim ittisalım istərsən.
Daxil oldu evə o rəşki-qəmər,
Çıxdı bir afitəbdən ənvər.
Geyinibdir libasi-fəğfuri,
Bağı-cənnətdə yox belə huri.
Eşqi-sövdagər eylədi tüğyan.
Dedi:--Bismilləh, ey rəşid cavan.
Çün evə daxil oldu sövdagər,
Gördü bir şəxs piri-xoşmənzər.
Verdi ikram ilə o pirə səlam
Və əleykəssəlam, vəl-ikram!
Səni xoş gördük, ey cəhani-sürur!
Eylədin xanimanımız məmur.
Bu imarət, bu mülk, bu xanə

Pişkeşdir əziz mehmanə.
Gördü sövdagər ol fəsih-məqal
Tutini vəqti-nitq eylər lal.
Evinə baxdı gördü çox əsbab,
Fərşi-çinivü qaliyi-siqlab.
Fərş olundu büsati-şahanə,
Etdilər iltifat mehmanə.
Düzdülər xan neməti-əlvan,
Kəbkü teyhuvü bərreyi-bürvan.
Gəldi həm növ-növ şərbətlər,
Şəmlər asimanə şölə çəkər.
Ələ aldı kənizlər dəfü çəng,
Zöhrənin çəngi oldu rəşk ilə çəng.
Söhbəti-yarü nəğməyi-dilkəş
Cani-sövdagərə salıb atəş.
Ələ aldı qavalı ol düxtər,
Başladı nəğməni o rəşki-qəmər..
Oxudu çəmxəm ilə bir Şüştər,
Dili-sövdagərə vurub niştər.
Oldu tavus tək durub rəqqas,
Döndü bir cənnətə o məclisi-xas,
Qaldı heyran bu halə sövdagər,
Dedi:--Ey piri-övliyamənzər,
Mənə bu müşkül əmri eylə bəyan,
Qalmışam matü valehü heyran.
Səndə kim, var bu qədər dövlət
Dəxi sailliyə nədir hacət?
Xassə bu düxtəri-fəriştə cəmal
Heyfdir kim, bu gün edirdi süal.
Dedi pir:--Ey cəvani-xoşmənzər,
Guş qıl, ta verim bu halı xəbər.
Bil ki, Abbasi-dustdur adım,
Bu gədalıq mənimdir icadım.
Sənətimdir gədalıq ehyana,
Verələr devləti-cahanı mana,
Əlimi çəkmərəm bu sənətdən, .
Yaxşıdır bu cəmi hırfətdən.
Bu qədər kim, görürsən əsbabı
Hər qızanın nə növdür qabı,
Bunların mayəsi gədalıqdır,

Nə gədalıq ki, padşalıqdır.
Gər gədalıqdan olmaya bir şey--
Ki, qoyum anı süfrə yanına hey,
O gecə yatmağa yuxum gəlməz,
Ürəyim sübh olunca dincəlməz.
Gündə bu düxtəri-fəriştəüzar
Kəsmişəm ki, gətirsin üç dinar,
Gətirir övrətim dəxi o qədər.
Bizə sənət budur, eşitdin əgər.
Hünəri-düxtəri bu gün bari
Görmüsən, gör sabah məni-zari.
Bil ki, aləmdə çox hünərlər var,
Bağı-dünyadə çox səmərlər var.
O gecə işrət etdilər yeksər,
Ta ki oldu qərib vəqti-səhər,
Dedi:--Dur, dəstəməzə oldu əzan,
Ol filan məscidə nəməzə rəvan.
Gör gəlib mən nə iş təmam edəmə,
Necə mən aləmi soyub gedərəm.
Oldu məsciddə müntəzir o cavan,
Nagəhan gördü kim, gəlir piran.
Gəldi, məsciddə pir qıldı nəməz,
Dərgəhi-həqqə qıldı razü niyaz.
Durdu nagah ayağə şeyxi-kəbir,
Ucadan çəkdi naleyi-təkbi:
Keyyühənnas, ey güruhi-bəşər!
Bir fəqirəm əlilü çox müztər,
Neçə baş binəva əyalım var,
İki-üç tifli-xürdəsalım var.
Həq bilir, iki gündü kim, acıq,
Yeddimiz bir rəqifə möhtacıq.
Gərçi ruzirəsəndü rəbbi-ənam,
Etmişəm mən ona təvəkküli-tam.
Leyk aləmdir, aləmi-əsbab,
Böylədir rəsm, ey ülül-əlbab.
Əhli-məscid görüb fəsahtəni,
Etdilər cümlə guş söhbətini.
Dedi ol pir:--Ey güruhi-bəşər--
Ki, gəlirdim nəməzə mən bu səhər,
Tapmışam yolda bir mətai-giran,

İki xalxali-zərri-danənişan.
Tapmağımdan çox eylədim vəsvas--
Ki, qalır gərdənimdə həqqün-nas.
İstədim kim, atıb namazə gələm,
Yenə qorxdum ki, şügli-zimmə olam.. ,
Sər-bemöhr ol mətai mən naçar
Məscidə gətdim, ey ülül-əbsar!
Bir əminə edin onu təslim,
Rəsmini qazi eyləsin təlim.
Hər zaman çıxsa sahibi-xalxal,
Çatar öz sahibinə mali-hələl.
Ruzi möhtacı bir fəqirəm mən,
Möhnəti-fəqrə dəstgirəm mən.
Etdi xalxalı onlara təslim,
Aldı, möhr eylədi o qövmi-səlim.
Dedilər: -- Mərhəbə bu dindarə!
Etmədi meyl bunca dinarə.
Yerbəyerdən durub o gün hüzzar
Verdilər pirə dirhəmə dinar.
Oldu hasil o pirə sim ilə zər,
Qaldı məbhut mərdi-sövdagər.
Gəlibən evdə tutdular aram,
Dedi sövdagərə o şeyxi-hümam:
Ol ki xalxalı etdim onlara bənd,
Qızımın malıdır o, ey fərzənd.
Gəl sabah məscidə tamaşayə,
Gör hünər övrətimdə yüz payə.
Yenə fərş oldu süfreyi-yəğma,
Yenə əvvəlki məclis oldu bina.
Gördü sövdagər, ol qəmərsayə,
Eyləyibdir özünə pirayə.
Gəldi yüz işvə ilə ol xudkam,
Etdi sövdagərin sağında məqam.
Qıldılar əkl, içdilər şərbət,
Etdilər ol gün, ol gecə işrət.
Çünki sübh oldu, şeyxi-nüktəsəra,
Dedi:--Dur, ey cavani-xoşsima.
Getdilər məscidə zamani-namaz,
Hərə bir yanda qıldı razü niyaz.
Məscidə ta ki, varid oldu imam,

Xəlv etdi namaz üçün iqdām.
Məscidə girdi bir nəfər övrət,
Çəkdi fəryad, saldı çox vəhşət.
Dedi:--Fəryad, ey müsəlmanlar!
Olmuşam bir yaman bəlayə düçar.
Zəni-məşşatəyəm, əlilü fəqir,
Xəlvə pirayə eylərəm məni-pir.
Qızını qonşumuz verirdi ərə,
Mənə yalvardılar beş-altı kərə,
Bir neçə parçacıq qızıl gətirim,
Qızı zinətlə məqsədə yetirim.
Mənə dövlətlilər edər hörmət,
Etibar əhliyəm, dəxi izzət.
Bir neçə qitə lazımatı-tila
Almışam ariyət məni-rüsva.
Dəri-məsciddən, ey güruhi-mələk,
Mən dünən gecə etmişəm yügürək,
İki xalxalı-zər düşüb məndən,
Bais oldur ki, eylərəm şivən.
Sahibi heç inanmayırsözümə,
Bəs ölüm fərz olub mənim özümə.
Dedi qazi ki, ey əfifeyi-zar,
Qorxma, anı tapıbdı bir dindar.
Xeyli mali-hələl imiş ol mal,
De gerək vəznidir neçə misqal?
Neçə qaş-daşı var o xalxalın,
De nişanın, apar hələl malın.
Dedi:--Bir cüft zərrdən xalxal,,
Qaş-daşı əlli, vəzni yüz misqal.
Qırx daşı ləldir, onu yaqut.
Qaldılar xəlv valehü məbhut.
Dedilər:--Afərin bu mali-hələl
Şükrilləh ki, olmadı pamal!
Gətirib ol mətai qövmi-səlim
Etdilər ol əcuzuyə təslim.
Yenə ol övrət eylədi fəryad,
Dedi kim, eyləyin mənə imdad.
İtirəndən bəri o xalxalı
Məhəzərdən qalıb evim xalı.
Qalıb evdə uşaqlarım möhtac,

İki gündür susuzdular, həm ac.
Həm əlim boşdu, həm üzüm qarə,
Edin allah rızasına çarə.
Durdular xəlv etdilər ehsan,
Çıxdı övrət evinə oldu rəvan.
Dedi pir:--Ey cəvani-nakamil,
Gəl gedək, oldu məqsədım hasil.
Getdilər evdə tutdular aram,
Dedi pir:--Ey cəvani-nigəncam,
Bu hünərlər ki, oldu məlumun,
Bilirəm mətləbini məxdumun.
Bizdə həftad növ var hünər,
Hər biri bir xəraci-Misrə dəyər.
Qızımın istəsən mübaşirətin,
Eylərəm mən bunun müxafirətin.
Səndən artıq deyil qızım, ey can,
Leyk mən böylə etmişəm peyman--
Ki, gərək bir kəsə verəm anı,
Bu gədalıqdan ola samanı.
İstəyirsən ki, yarın olsun yar,
Get, gədalıqdan eylə kəsbi-mədar.
Dedi:--Ey şeyx, məndə çox mal var,
Əhli-malə həramdır bu süal.
Tacirəm, məndə var çox dövlət,
Dövlətim həm sənindi, biminnet.
Dedi pir:--Ey cəvani-müstəhsən,
Sən gərəkdir bu fənni öyrənəsən.
Xahiş etsən vüsali-cananı,
Bu gədalıqdan eylə dərmanı.
Dedi:--Məşhur tacirəm məni-zar,
Tanıyırlar məni hamı tüccar.
Necə şərm etməyim məni-cahil--
Ki, gedim xəlv-ara olum sail?
Mənə mane olur həyavü ədəb,
Filhəqiqə bir əmrdir bu əcəb.
Dedi şeyx:--Ey cəvani-xam süxən,
Sən bu karı hənz gorməmişən.
Sözlərin həqqdir, hicabın var,
Sənə bu əmr çox gəlir düşvar.
Leyk bu əmri, ey cəvani-səlim,

Sənə çox səhl eylərəm təlim.
Ənqərib eylərəm səni irşad,
Olusan sən özün bu işdən şad.
Neçə gün qal evimdə, mehman ol,
Ruzü şəb həmcəlisi-canan ol,
Sonra karvansərayə eylə güzər,
Açıban hücrəni otur müztər.
Elə ki, yarü aşına gəldi,
Cümlə yarani-basəfa gəldi,
Özüvü göstər onlara qəmgin,
Zarü pəcmürdə, biqərarü həzin.
Dəmbədəm durma, çək ciyərdən ah,
Ah çək, asimanə eylə nigah.
Səndə zahir olanda bu əhval,
Halını sərbəsər edəllə sual,
Dəgilən, sormayın mənim halım,
Olsa yegdir xəfadə əhvalım.
Nə deyim, gər desəm, zəban titrər,
Qüssədən ərzü asiman titrər.
Dilə gəlsə bu razi-pünhanım,
Qorxuram od tutub yana canım.
Ey cavan, damı danədən öyrən,
Karı bu karxanədən öyrən.
Saxla yadında bu lətifəni sən,
Çox zamanlar bu rəmzi işlədəsən.
Bir əcəb daru etmişəm peyda,
Yengüvü tər qılıb səpərsən ona,
Gözüvə sürtəsən əgər ani,
San gözündən açıbla dəryani.
Sənə mən bir qədər verim əlhal,
Vəqti-hacətdə eylə istemal.
Ağlayarsan çəkəndə darunu,
Gətirər mövcə rudi-Ceyhunu.
Sənə eylər rəfiqlər israr,
Bir qədər ağla, söylə, ey tüccar,
Nə yaman yerdə oldu gün axşam,
Kaş ömrüm bu gün olaydı tamam.
Neçə illərdi kim, müzarəbdən
Çəkirəm həddsiz zərərlər mən.
Bu ticarətdə düşmüşəm vayə,

Çıxıb əldən təmam sərmayə.
Zahirən el gözündə tacir idim,
Sillə ilə mən üz qızardır idim.
Açılıb indi pərdeyi-karım,
Bir ədəd nanə yoxdu dinarım,
Sümüyə lap bu gün dayandı pıçaq,
Durmayır qeyzdən başımda papaq.
Rədd qıldım xəlayiqin malın,
Sizə təqrrir eylədim halın.
Necə gündür ki, mən özüm acəm,
Bu gecə nani-xüşkə möhtacəm.
Gözüvə yengüvü çəkib ağla,
Elə ağla ki, aləmi dağla.
Çün görərlər səni bu növ ilə zar,
Hiç şək yox ki, cəm olar dinar.
Hərə bir çiz edər sənə şəfqət,
Yenə bir qədr cəm olur dövlət.
Çün eşitdi bu halı sövdagər,
Qutəvər oldu bəhri-fikrə mægər.
Dedi şeyx:--Ey cəvani-sadəzəmir,
Sənə püskəndə etmişəm təqrrir.
İstəyirsən vüsali-yarı əgər,
Yoxdu bu əmrə çareyi-digər.
Aşiq idi çün ol zəlumü cəhul,
Nəlac eyləyib o əmri qəbul.
Gəldi çün karivansərayə tərəf,
Gördü tüccarlər durub səf-səf.
Dedilər:--hardasan, nədir halın,
Şərh qıl sərgüzəştü əhvalın.
Dedi:--Var idi bir rəfiqi-qədim,
Məni mehman eylədi o kərim.
Necəsiz, sizlərə nə növdü hal?
—Lilləhül-həmd, yaxşıdır əhval.
Oldu mane o növcəvanə həya,
Şeyx təlimin açmadı əsla.
Ol gecə yarü aşinalər ilə
Yedilər, içdilər, keçindi belə.
Gecə öz hücrəsində yatdı cavan.
Sübh sənduqunu açıb hər yan,
Yüz qızıl pul götürdü, qıldı xuram,

Gəlib Abbas-şeyxə verdi salam.
Dedi:--Oldun muradına vasil,
Yüz qızıl nəqd eylədim hasil.
Əlinə şeyx çün pulu aldı,
San ilan çaldı, tez yerə saldı.
Dedi:--Ey novcəvani-xamxəyal,
Bunda bir həbbə yoxdu puli-süal.
Məndə vardır bu sirrin ecazi,
Şeyx Abbasə xoş deyil bazi.
Yetmiş ildir ki, mən bu növ ilə nan-
Yemişəm, ey zəmiri sadə cavan!
Yemərəm xəm sənin firibindən,
Get, özün küsdün öz nəsibindən!
Bilmədin ləzzəti-gədalığı sən,
Tapmadın böylə padşalığı sən.
Yoxladım, yoxdu səndə hiç hünər,
Qızıma ol kişi olur şövher--
Ki, gədalıq onun şüarı ola,
Gidyə bəhsində iştiharı ola.
Yeri, get, ey cavan, şitab eylə,
Dəvəni görməmiş hesab eylə.
Get nəsibin ola bu rənci-səqər,
Görəsən rəncü möhnəti-bifər.
Mənəm Abbasi-dust, mərdi-gəda,
Cümlə heyrandı halıma üqəla.
Məndən öyrəndilər gədalığı xəlq,
Nə gədalıq ki, padşalığı xəlq.
Çatmayıb gərdimə mənim bir kəs,
Sən məni alladırsan, ey nakəs!
Anladı rəmzi-şeyxi həm düxtər,
Durdu yanından ol mələkmənzər.
Keçmədi çün qəbulə gəttdiyi zər,
Urdu bəs dəstüpaçə sövdagər.
Dedi:--Ey şeyxi-mürşüdü kamil,
İndi qıllam muradını hasil.
Aqibət getdi taciri-əhvəl,
Eylədi göftguyi-şeyxə əməl.
Nə ki, təlim eyləmişdi ona
Cümləsin gəldi eylədi bərpa.
Olmaq üçün muradına vasil,

Gidyədən simuzər qılıb hasil,
Gətirib şeyxə eylədi təslim,
Duruban şeyxə eylədi təzim.
Baxdı simasına dedi--Səddəq!
Tapdı səndən sərayımız rəvnəq.
Üzdə sailliyin hüveydadır,
Bu o tacirliyindən əladır.
Sən ki bu əmrə eylədin iqdām,
Tərkinə yoxdu dəxi bir əncām.
Get, həlalındı düxtərim, dərhal
Həm sənindir bu mülkü dövlətü mal.
Vəsli-yarından oldu çün şadan,
Getdi malın gətirdi bazərgan.
Hər nə var xak-ara nihan elədi,
Yemədi, mali-digəran elədi.
Büxlü imsəkdən, ləamətdən
Döndü halı, dolandı tinətdən.
Eylə qıldı gədəliyə adət,
Şeyx Abbasə vermədi fürsət.
Daim əfsus edərdi kim, bica
Çəkmişəm xeyli zəhməti-dərya.

ZAHİDİ-MÜSTƏCABÜDDƏVƏ

(Mznzum nağıl)

Bir nəfər zahidi-xocəstəliqə--
Kim, ona müstəcab olurdu dua,
Zahir oldu Ədən diyarında,
Məskən etmişdi kuhsarında.
Nanı kəşkinəvi libası xəşən,
Əl götürmüşdü mülki-dünyadən.
Hər bəla gəlsə eyləmişdi qəbul,
Olmuş idi ibadətə məşğul.
Əzqəza bir kəlaği-bimiqdar
Bir ədəd müş eyləmişdi şikar.
Zahidin çün keçirdi üstündən,
Çıxdı nəgəh siçanı dəstindən.
Zahidin daməninə düşdü siçan,

Dedi:--Tapdın nicat, ey heyvan.
Əlini çəkdi dalına zahid,
Siçanın yandı halına zahid.
Dedi--Oldun xilas düşməndən,
Mənə gəldin dəxil oldun sən.
Səni hifz eyləmək bəlalərdən
Mənə vacibdir, ey zəifbədən.
Onu zahid götürdü bəs əlinə,
Gəldi öz etikaf-xanəsinə.
Dedi düşməndü bu fəqirə pişik,
Çəkmək olmaz buna müdam keşik,
Elə hifz eyləmək gərək anı--
Ki, pişik tutmasın o heyvanı.
Bir mürid ərz qıldı.-- Key mövla,
Bir dua eylə ta ki bari-xuda
Eyləsin bu siçanı bir düxtər,
Dedi zahid:--Əcəb dedin, mən əgər
Bir dua eyləsəm, dönüb bu siçan
Olacaq düxtəri-fəriştənişan.
Çünki yoxdur mənim də övladım,
Olur övladım ol pərizadım.
Bu təmənnayə zahid etdi dua,
Müstəcab eylədi duanı xuda.
O siçan döndü oldu bir düxtər,
Hüsni-surətdə rəşki-şəmsü qəmər.
Özünə zahid eylədi övlad,
Etdi təyin bir nəfər ustad.
Ona adabi-şəri öyrətdi,
Ta ki həddi-bülüğə qız yetdi.
Dedi zahid ki, ey qızım, əlhal
Görünür səndə həddi-rüştü kəmal.
Vəqtdir kim, çəkilsin, ey qəmnək,
Riştəyi-izdivacə gövhəri-pak.
Razı olsan bu kari-xeyrə əgər,
Cümleyi-kainatə eylə nəzər.
Eyləsən hər kimi qəbulü pəsənd,
O sənə şövhər olsun, ey fərzənd.
Dedi düxtər ki, ey pədər, əlan
Çün qılırsan bu növ ilə fərman
Mənə insandan olmasın şövhər,

Məni bir şəxsə ver bacarsan əgər--
Ki, onunçun ola məqami-rəfi,
Görünə onda iqtidari-bədi.
Rüfəti qüdrəti təvanadə
Olmaya misli dari-dünyadə.
Dedi zahid--Bu vəsflər əlhəq,
Tapılır afitabdə mütləq.
Səni lazımdır afitabə verim,
Səbr qıl, sübh açılsın, ani görüm.
Dedi qız:--Ari, ey niku-üslub,
Çünki ol bir kəsə deyil məğlub.
Ver məni afitabi-tabanə,
Əqdimi qıl mənim o zişanə.
Ta ki fərmani-faliqül-əsbah
Yetişib leyli-müzlüm, oldu sabah,
Şərqdən afitab oldu əyan,
Ona əhvalı zahid etdi bəyan.
Dedi:--Ey afitabi-aləmtab,
Guş qıl ərzim, ey bülənd cənab,
Bir qızım var sipehri-behcətdə,
Tən edər ayə hüsni-surətdə.
Eyləyib şövher ixtiyar səni,
Çün görüb sahib-iqtidar səni.
Övci-rüfətdə, sən təvanadə
Görməyib kimsə dari-dünyadə.
Oldu çün afitabə söz rövşən,
Dedi:--Ey şeyxi-pakdamən, sən
Lilləhül-həmd, mərdi-danasən,
Cümlə zərrati-kövnə binasən.
Məndə hərgah olaydı tabü təvan,
Məni etməzdi bir bulud pünhan.
Mənə peyvəstə əbr olur qalib,
Yaxşıdır əbr ola ona sahib.
Qızına zahidi-ülüvv-məkan
Gəldi, bu macəranı qıldı bəyan.
Dedi qız:--Doğru söyləyib o cənab,
Məni bəs əbrə vermək oldu səvab.
Əbrə çün macəranı qıldı bəyan,
Əbr olub tirə-rəngü qətrə-fəşan,
Dedi:--Ey piri-mənbəyi-ehsan,

Məndən artıqdı qüvvəyi-baran.
Onu sən əqd eylə baranə,
Ta onu saxlasın lətifanə.
Döndü baranə pir etdi xitab,
Dedi:--Ey tər-mizacü tünd-şitab,
Ey edən hər büsatı lütf ilə təyy,
«Və minəl-mai küllü şeyin həyy»[1].
Ey edən gülli aləmi mövcud,
Eyləyən gah nüzulü gah süud.
Mayeyi-kainatü əsli-həyat,
Sifətin həq buyurdu:--Əzbi-fürat.
Ey olan aləmə fərü ovni,
Ey qılan qərqi ali-Fironi.
Bir qızım var kəmalı-lütfdə ab,
Arizi afitabi-aləmtab.
İstərəm eyləyim sənə təzvic,
Ta verim şəri-ənvərə tərvic.
Dedi baran ki, ey səfa kani,
Sən mənə bağlama bu böhtani.
Məndən artıqdı xak qüvvətdə,
Deyiləm mən o şənü şövkətdə.
Qızını xakə izdivac eylə,
Eşq bazarını rəvac eylə.
Xakə etdi xitab abidi-zar,
Dedi:--Ey çərx tək olan dəvvar,
Dolanan dövrü-afitabı müdam,
Eyləyən dövrünü bir ildə təmam,
Ey qılan dörd təriq ilə hərəkət,
Yetişir səndən aləmə bərəkət.
Xilqəti-aləmə bəhin-mayə,
Sənə xurşidi-həq salıb sayə.
Səndən oldu çü xilqəti-Adəm,
Tapdı Adəmlə zib bu aləm.
Künhüvü bilsə idi divi-ləin,
Deməz idi «xələqtəhu, min tin»[2].
Əgər olsaydı ərəfü əqəl,
Narı bilməzdi xakdən əfzəl.
Nəzər etdim, bu dari-dünyadə
Yoxdu bir kimsə sən tavanadə.
Bir qızım var bəsani-hurü pəri,

Hüsnü məbhut edibdir hər bəşəri.
Belə gördüm bu gün səvabü səlah,
Sənə mən eyləyim o mahı nigah.
Dedi xak:--Ey nəticəyi-əflak,
Lilləhül-həmd, səndə var idrak,
Məndə gər olsa tabü qüdrət bəs,
Olmaram payimali-hər nakəs.
Hanı ey intixabi-ruzi-ələst,
Çar cövhərdə bir mənim tək pəst?
Bir cəmadəm ki, iqtidarım yox,
Əldə bir cüzi ixtiyarım yox.
Məndən əfzəldü rütbə ilə nəbat,
Fəzli olmuş nümüvv ilə isbat.
Qızını əqd elə nəbatə yetir,
Fəzlini cümlə kainatə yetir.
Dolanıb gəldi abidi-heyran,
Macəranı nəbatə qıldı bəyan.
Dedi:--Ey sufiyi-hərimi-səfa,
Sufiyi-saf kimi səbzqəba,
Ey olan zibi-gülşəni-cənnət,
Qədəmi-Xızr ilə tapan xümrət,
Hər bahar eyləyən büruzü zühur,
Mayeyi-ibtihacü əsli-sürur.
Nəkhətin misli-ənbəri-buya,
Səbzeyi-xətti-yar tək ziba.
Bir qızım var, yanağı laleyi-al,
Əqd edim mən sənə, nigah elə, al.
Çün eşitdi bu macəranı nəbat,
Dedi:--Ey zahidi-fəriştəsifat,
Olmuşam ərzəli-xələyiq mən,
Deyiləm izdivacə layiq mən.
Ayaq altında payimal oluram,
İldə beş gün şüküftəhal oluram.
Ömrümün yox davamü payanı,
Sən deyən əmrə məndə güc hanı?
İstəsən ki, qızın ola xürrəm,
Qoyuna eylə əqdini möhkəm.
Get, o şuxü qoç ilə yar eylə,
Könlünü rəşki-novbahar eylə,
Dögümi bu fəziləti-zahir

Məni ruzi qılıb ona qadir?
Odu bir nuri-pakü fərxəndə,
Həq nəbati ona qılıb bəndə.
Yaradıb xoş onu xudayi-cahan,
Aləm ondan olubdur abadan.
Abidə gəldi xoş kəلامي-nəbat,
Qıldı qəlbində niyyəti-həsənat.
Qoyunun yanına rəvan oldu,
Qəlbi sürü sürur ilə doldu.
Bir çəməndə yetişdi həzrətinə,
Vasil oldu səfayi-cənnətinə.
Dedi:--Ey zibi-aləmi-imkan
Səndə zahirdü sənəti-yəzdan.
Olmasaydın fədayi-İsmail,
Oğlunun başını kəsərdi Xəlil.
Hər cəvareh ki, səndə vardır əyan,
Olmaz əsla sifəti şərhü bəyan.
Xurişü puşışü bəni-Adəm,
Sənیلəndir, bilir hamı aləm.
Bərəkət səndədir həqiqətlə,
Bilmişəm mən bu rəmzi rəyətə.
Səndən az nəslə yoxdu bir heyvan,
Həm sənə kimi yox tələf olunan.
Nə qədər əksilirsən aləm-ara,
Bərəkət həq sənə verir amma.
Hamının ehtiyacı səndən var,
Nəslin əksildikcə yüz artar.
Mədhini eyləyib rəsuli-ənam,
Nursən, vəssəlam, vəl-ikram!
İstəyir könlüm, ey xocəstəsifət--
Ki, edim mən sənənlə bir vəslət.
Bir qızım var yeganeyi-dövrən,
Hüsnü abid-firibü sinni cavan.
Yetişib rüşt həddinə o pəri,
Vacib olmuş ona ki, olsun əri.
Baxıram kainatə mən yeksər--
Ki, tapım anə yaraşan şövher.
Sənə gördüm bu vəslətə məqbul,
Şövq ilə eylə bu məramı qəbul.
Qızımı algılən, məni qıl şad,

Könlümü eylə qüssədən azad.
Eşidib bu xitabı çünki qənəm,
Belə verdi onun cavabın o dəm:
Ey vücudu səadəti-mütləq,
Doğru sözdür buyurdurun əlhəq,
Heyf mən binəvavü biarəm,
Daima qüssədən diləfkarəm.
Düşmənim çoxdu, cümləsi bibak,
Hamısı bimürüvvətü çalak
Baxgilən bir o kürki-məkkarə,
Olub ondan işıq günüm qarə.
Sürüdə olmasa o sarı köpək,
Mənə müşküldü otlamaq, gəzmək.
Bir tərəf qurd edibdi könlümü qan,
Bir tərəfdən də xud bəni-insan.
Əllərinə düşəm, yeyir ətimi,
Artırıbdır bu qüssə möhnətimi.
İstəsən ta ki bərmurad olasan,
Ola hər müşkül işlərin asan,
Məndən əfzəldi qüvvədə qəssab,
Qızını ver ona, odur sənə bab.
Qızını mən əgər alam, ey pir,
Yenə qəssab eyləyər təzvır,
Kəsibən başımı, ətimi satar,
Qızını dul qoyar, o bədətvar.
Söylə qəssabə bu hekayəti sən,
Ona bu macəranı qıl rövşən,
Necə fərmayışı-peyəmbərdir,
Layiqi-paki-şəri-ənvərdir;
Siğeyi-əqdin eyləsin cari,
Qalmasın dildə üqdə asari.
Zahid oldu bu haldən hali,
Oldu xoş hali, xürrəm əhvali.
Gəldi, qəssabə verdi türfə səlam,
Ona qəssab eylədi ikram,
Dedi:--Ey zahidi-mələkətvar,
Mənə nisbət nə qulluğun sölə var?
Söylədi zahid:--Ey vəfa kani,
Bir qızım var ki, bu cahan cani.
Gözləri məst, qəməsi cadu,

Zülfü tərsadü, xalıdır hindu.
Can alır, can verir kaman qaşı,
Bədr tək on beşə yetib yaşı.
Ona vacib olub ərə getmək,
Sənə də fərzdır ki, evlənmək.
Al nigah ilə ol məhi-tamı,
Özüvə cənnət eylə əyyamı.
Dedi qəssab:--Ey həmidəşiar,
Mənim evlənməyimdü çox düşvar.
Deyiləm layiqi-təəhhül mən,
Sən gərəkdir məni bağışləyəsen.
Məndən əfzəldi farə bu karə--
Ki, qoyubdur məni o avarə.
Məni bir möhnətə edibdi düçar--
Ki, yemək-içməyimdü səmmül-far.
Məndə qoymur yağ ilə piy daim,
Nə tərəzu-bağım qalır qaim.
Ona mən tapmıram dəxi çarə,
Könlümü möhnəti qılıb parə.
Məndən artıqdı zurü qüvvətdə,
O qoyubdur məni xəsarətdə.
Qızını ver ona elə kürəkən,
Ona xoşdur ki, ər ola kəsəkən,
Sözü qıldı təmam çün qəssab,
Gördü zahid ki, düz gəlib bu hesab.,
Cins öz cinsinə olur vasil,
Hissə qıldı bu qissədən hasil.
Bu sözə çoxdu hüccəti-qate--
Ki, olur şey əslinə race.
Cins cinsin həmişə cəzb eylər,
Yoxdu bu işdə söhbəti-digər..

[İstinad1: Hər şey sudan dirilmişdir (həyat tapmışdır) [ayə].].

[İstinad2: onu (Adəmi) sən palçıqdan yaratmısan [ayə].].

ÖYÜD

(Qitə)

Ey oğul, buxıldən sən eylə həzər--

Ki, bəxilin yeri cəhənnəmdir.

Gər həlak olsa cümleyi-aləm,
Yenə söylər bəxil kim, kəmdir.

İstəməz bir kəsi ola xoşbəxt,
Öləcək görsə kimsə xürrəmdir.

Şəbpərə afitabədir düşmən--
Ki, ziyasıyla halı dərhəmdir.

Seyyida, şəbpərə xisal olma--
Ki, bu ətvar mərki-əzəmdir.

SIÇAN VƏ PİŞİK DASTANI

Həmd ola ol xaliqə sübhü məsa--
Kim, yetirib feyzi cahanə səfa!
Cümleyi-məxluqə verib canlər,
Hazır edib neməti-əlvanlər.
Hər nə həvadə o ki, pərvaz edər,
Pər açıban qüdrətin ibraz edər,
İki qanad ilə uçan teyrlər,
Yerdə gəzən dabbələr, qeyrilər,
İki ayağ, ya ki, ola dörd ayağ,
Badeyi-qüdrətdən içibdir əyağ.
Cümlə üməmdir olar «əmsalikum»
Bəs onların qövlü «kəəqvalikum».
Şirə verib sövlət ilə heybəti,
Filə verib qüdrət ilə qüvvəti.
Qılsa əgər murə icazət əyan,
Etsə əgər peşşəyə hökmün rəvan,
Qalib olur şirə bu sövlətdə mur,
Filə o qüvvətdə edər peşşə zur.
Şirə şücaətdədi.naib pişik,
Çəkdi siçan dəfinə daim keşik.
Muşə təvəkkün yetirir xakdən,
Xali deyil gürbəsi idrakdən.

Hər nə ki var qüdrəti asarıdır,
Feyzinin afaq. nəmudarıdır.
Zakiridir tayiri-cəvvis-səma,
Şagiridir sayiri-təhtəs-səra.
Mən də onun vəhdətinə qailəm
Xirməni-ehsanına bir sailəm.
Etmərəm inkar məhi-ənvəri,
On iki rəxşəndə olan əxtəri.
Alinə, əshabına olsun salam!
«Qəllə və dəllə hüvə xeyrül-kəlam»[1].
Var ümidim ki, xudayi-əhəd
Eyləməyə aqibəti-karı bəd.
Bari-xudaya, əhəda, sərməda
Həqqi-rəsulil-ərəbi Əhməda!
Sən ki özün vaqifi-əhvalsən,
Etmə öləndə dilimi lal sən.
Nəzi-rəvan vəqti dilim, ey xuda,
Kəlmeyi-tövhidüvü etsin əda

[İstinad1: Sözüün yaxşısı az sözlə çox məna ifadə edənidir]..

DASTANIN YAZILMA SƏBƏBİ

Dün birinə nəql elədim, ey filan,
İstəyirəm nəzm ola bir dastan.
Kürbə ilə muş hekayətlərin,
Cəngü cədəl, məkrü ədavətlərin,
Ta ki uşaqlar ola rəğib ona,
Təbi-səlimi ola cazib ona.
Tənə üzündən mənə verdi cavab,
Söylədi:--Key şairi-valanisab,
Yoxsa nəhayətədi kəlamın sənin,
Badəsi yox, xalidi camın sənin.
Tüfə qzzəllər tapıb inşa elə,
Vəsfi-qəzalani-dilə elə.
Nərgisi-şəhlaləri tövsif qıl,
Zülfi-mütərraləri tərif qıl.
Söylə nədir qaideyi-məsnəvi,

Bəsdı bizə maideyi-Movləvi.
Gər hünərin var, qəzəldən danış,
Yarə nəzər eylə, gözəldən danış.
Kürbə nədir, muş nədir, ay kişi?
Şair olanın nədir onda işi!
Gördüm onu annamayıb mətləbi,
Özgə məzaq ilədi çün məşrəbi.
Əcz ilə ərz eylədim, ey sərfəraz,
Etmə mənə tənə zəbanın diraz.
Şair olan kəsdə hər əhval olur,
Bostan ara dəymiş olur, kal olur.
Dürr olan yerdə olur həm sədəf,
Kaseyi-fəğfur olur, həm xəzəf.
Gülşən ara gül də olur, xar olur,
Nur olur, aləm ara nar olur.
Yaxşı içində nola olsa yaman,
Gənc olan yerdə olur həm ilan.
Dəkkeyi-əttarədi şair hesab,
Xarü xəşək, həm olu ətrü güləb.
Etmə mənə eyb bu əhvalı sən,
Əhlimizin danışınə halisən.
Yüz çəkəsən rıştəyə dürrü gühər,
Yoxdu xəridar ona bir nəfər.
Gövhərə var idi xəridar əgər,
İçdi Füzuli niyə xuni-ciyə.
Bəng nədir, badəni nəzm eylədi,
Buzeyi-dilsadəni nəzm eylədi.
Şairi-Bəğdad, o şirinxitab,
Zahid ilə rində yazıb bir kitab.
Şərdə lazımdır ola təyyibat,
Şərdü, mahım, bu deyil möcüzat.
Sehri-hələlİmdı bu sözlər mənİm,
Feyzi-kəmalİmdı bu sözlər mənİm.
Var ümidim ürəfa etsə guş,
Zeyli-kərəmlə olalar eybpuş.
Bihünər əşxas olur eybcu,
Eyb eləməz kim ki, ola nikxu.
Çeşmi-bədəndişi görüm kur ola!
Şəbpərə tək gözləri binur ola!
İstəməz aləmdə ola afitab,

Gecə sevər, gündüzü görməz səvab.
Bir hünərin gər ola, həftad eyb,
Dust görər ol hünəri, yoxdu reyb.
Eyb bilər fəzlini əhli-qərəz,
Çünki onun var ürəyində mərəz.
Zati-xəbisiyə təqaza budur,
Hikməti-xəllaqdə məna budur.

HƏZRƏTİ-İSANIN HEKAYƏSİ

Həzrəti-İsa ilə beş-on nəfər
Bir günü bir yerdən edirdi güzər.
Gördülə bir qurd düşən it düşüb,
Cümlə qotur əndamı yeksər şişib.
Buyi-üfunət verir ol meyyitə,
Söylədilər:--Bircə baxın bu itə!
Biri dedi:--Qurd düşüb əndamına,
Biri «qotur» dedi onun namına.
Biri dedi, gör ki, nə bəd buyi var!
Zərdabı var, zəhr kimi suyi var.
Hər biri bir neş olub eybcu.
Söylədi ruhulləhi-pakizəxu:
Vəh, nə gözəl, dür kimi dəndanı var,
Dürüci-sədəfdə dürü-qəltanı var.
Dür var idi onda, edibdir zühur,
Çıxdı qoturdan dəxi ləfzi-qotur.
Hər nə ola kuzə ara əndərun,
Vəqti-tərəşşühdə çıxar ol birun.
Həzrəti-İsadə var idi gühər,
Sahilə dür verdi o dərya-əsər.
Gərçi sənin də hünərin vardır,
Gör gülünü, baxma ona xardır.
Olma ol əşxas kimi eybcu,
Həzrəti-İsa kimi ol nikxu.
Açma bu miskər dükanın, Seyyida,
Başla sözü, eylədi hatif nida

DASTANIN BAŞLANĞICI

Nəql eləyim gəl sənə bir dastan,
Farsi ilə nəzm eləyib bastan.
Türki ilə mən onu təhrir edim,
Könlüvü şad et, sənə təqrir edim.
Bircə qulaq ver belə dəv.ayə sən,
Eylə nəzər şurişü qövğayə sən.
Bil ki, nə sultan, nə xanın cəngidir,
Bir pişik ilə siçanın cəngidir.

PİŞİYİN TƏRİFİ

Bircə pişik var idi Kirmandə,
Sövləti yox bəbrdə, əsləndə.
Gözləri sarıydı, necə kəhrüba,
Yelkəsi şirü özü bir əcdəha.
Gərdəni ağ, boynu misali-qutan,
Bir nəfəsə sərcəni yüz min tutan.
Dırnağı Əzrailə çəngal idi,
Bıqları bir burğuya timsal idi.
Ağzı yekə, quyruğu misli-ilan,
Əfi kimi xişm ilə. adəm çalan,.
Tülkü kimi başdan ayar hiləgar,
Sanki tükündən tökülür zəhri-mar.
Sinəsi qaqum kimi çox ağ idi,
Qövsi-qüzeh kimi qaşı tağ idi.
Dişlərinin hər biri bir niştər
Xəncəri-fulad kimi tiztər.
Qarnı yekə, təbl kimi pürsəda,
Xitteyi-Kirmanda necə kətxuda.
Evdə gəlinlərlə yatardı müdam,.
Gündüz ağalarla yeyərdi təam.
Yayda yük üstü ona yaylaq idi,
Kürsülər altı ona qışlaq idi.

Bir bu sifət kürbə ki vəsf eylədim,.
Vəsfini nəzm ilə sənə söylədim,
Girdi şərəbxanəyə bir gün pişik,.
Ta ki siçan tutmağa çəkdi keşik.
Pusqu üçün girdi küpün dalına,.
Çəkdi əlin bığına, saqqalına.
Qurd kimi yatdı, maraq eylədi,
Hər tərəfə baxdı, soraq eylədi.
Oldu qəzadan bu qəziyyə əyan,
Çıxdı küpün üstünə ta bir siçan.
Saldı başın, xümmədən içdi şərab,.
Məst oluban etdi itabü xitab,
Söylədi kim, hanı o məlun pişik,.
Çəkdi siçan tutmağa daim keşik?
Bircə nolaydı gələ meydanıma,
Ta ki düşəydi gözü cövlanıma!
Gürzi-giran ilə əzəydim başın,.
Ta axıda qanlı gözündən yaşın.
Çəng günü Rüstəmi-dastan mənəm,
Qüvvət ilə Samü Nəriman mənəm.
Puri-Pəşəng ilə ki cəng eylərəm,.
Ərseyi-cəngi ona təng eylərəm.
Şəstimə tab eyləməz Əfrasiyab,
Kimdi pişik ki ola itcə hesab?!
Hər nə ki hədyan danışdı siçan,.
Cümləsini bildi pişik bigüman.
Tiz elədi şəst ilə dəndanını,
Sıçrayıban tutdu giribanını,
Qaynağına vurdu o bədəxtəri,
Həncərinə qoydu onun xəncəri.
Ağladı, yalvardı o dəmdə siçan,
Ərz elədi, key şahı-mülki-cahan,
Hər nə dedim əfv elə ki, məst idim,
Bir idi, ağzıma gəldi yedim.
Şahi-cahansan, sənə mən nökrəm,
Bəndeyi-xarəm, sənə xidmətkərəm.
Bir də görünsə bu sifət bir əda,
Üzr yoxundur, mənə eylə cəza.
Rəsmi kim, eyləsə bir qul xəta,
Əfv xətasın edər axır ağa.

Dedi pişik:--Vermə mənim dalıma,
Çünki bələdsən mənim əhvalıma.
Çəngəlimə indi giriftarsən,
Ta ki edirsən belə rəftar sən.
Rəhm eləyib gər qoyam əldən səni,
Sən gedibən dalda söyərsən məni.
Onda deyərlər hamı əhməq mənə,
Əql verib, fəhm verib həq mənə.
Düşmüş ələ sən kimi zibə şikar,
Bəxt kömək oldu mənə aşikar.
Kəbk nədir, ya nədi ceyran əti?
Yoxdu siçan tək onların ləzzəti.
İndi səni eyləyəyəm parə mən,
Dəfüvə saz eyləmişəm çarə mən.
Ol siçana çəngini vurdu pişik,
Eylədi əndamını dəlmə-deşik.

PIŞİYİN HIYLƏGƏRLİKLƏ TÖVBƏSİ

Çünki siçanı yedi ol hiyləgər,
Tövbə üçün məscidə etdi güzər.
Abid olub aldı ələ dəstəməz,
Ta eləyə xaliqə razü niyaz.
Aldı ələ səbheyi-səddanəni,
Tutdu rəhi-abidi-fərzanəni,
Söylədi:--Ey xaliqi-ərzü səma,
Çoxdu günahım, onu əfv et mana.
Qan eləyib qapuva gəldim daxil,
Əfv elə təqsirimi sən, ya cəlil!
Tövbələr olsun sənə, ey girdigar,
Qılma məni ruzi-cəza şərmsar!
Bir siçan öldürmüşəm, ey padşah,
İstəyirəm tövbeyi-üzri-günah!
Feyzi əmimin mənə olsun kömək,
Paylayaram mən iki batman çörək.
Gərçi acımdan çıxsa canım mənim,
Ərşə çıxsa ahü fəğanım mənim,
Tövbələr olsun, yeməyəm mən siçan!

Ömr elərəm xəstəciyər, bağıran.
Həm bu sifət tövbə edib ağladı,
Lalə kimi sinəsini dağladı.
Şüglü onun naləvü fəryad idi,
Tülkü kimi hiylədə ustad idi.

SIÇANLARIN İŞDƏN XƏBƏR TUTMALARI

Gördü bu keyfiyyəti ta bir siçan,
Oldu siçan fəvçünə mücdərəsan.
Söylədi ki, mücdələr olsun sizə,
Bəxt olub, şükr ki, yavər bizə.
İndi pişik tazə müsəlman olub,
Eylədiyi zülmə peşiman olub.
Qüsl eləyib tazə, alıb dəstəmaz,
Abid olub xaliqə eylər niyaz.
Əhd eləyib tutmaya hərgiz siçan,
Gərçi acından verə dilxəstə can.
Məscidə, mehrabə gətirmiş pənəh,
Eylədiyi zülmə olub üzrxah.
Gündüz oruc, gecə ibadət qılır,
Xaliqə sidq ilə itaət qılır.
Səbheyi-səddanə götürmüş ələ,
Məscidə övrədi salıb qülqülə.
Rahi-ibadətdədi çapük qədəm,
Yetməz onun gərdinə şeyxül-hərəm.

SIÇANLARIN PİŞİYƏ HƏDİYYƏ APARMALARI

Çünki siçanlar bu sözü etdi guş,
Getdi .fərəhdən hamıdan əqlü huş.
Söylədilər bəs ona ənam edək,
Təhfeyi-layiq ona ikram edək.

Yeddi siçan eylədilər intixab,
Hər biri bir xosrovi-malikriqab.
Hər biri bir taifəyə kətxuda,
Hər biri bir kəşti üçün naxuda,
Hər birisi başə alıb bir təbəq,
Gün kimi hər yanə salırdı şəfəq.
Pişkəşi töhfeyi-əlvanlər,
Tazə fətir, yağlı olan nanlər.
Bərreyi-büryanü pənirü kəbab,
Firnivü dolmavü ciyər, həm şərab.
Misli-qulamani-dəri-padşah,
Mədhkünən, nüktəsəra, üzrxah,
Məscidə gəldi, hamısı çəkdi səf,
Gördü bunu abidi-sahibşərəf.
Eylədilər cümlə səlamü səna,
Söylədilər əcz ilə:--Ey parisa,
Gərçi bular türfə bəzaət deyil,
Pişkəşi-layiqi-həzrət deyil,
Sən kərəmi-lütf ilə eylə qəbul.
Rədd eləmə bizləri xatir-məlul.
Çünki pişik gördü bu keyfiyyəti,
Nazü nəimi, o gözəl neməti,
Söylədi, key bəxti-qəra muşlər,
Ey qəmi-dünyayə olan tuşlər,
Guşeyi-taətdi məqamım mənim,
Künci-qənaətdi məqamım mənim;
Surəti-halımı o xaliq bilir,
Hər gecə göydən mənə ruzi gəlir.
Yoxdu sizin nanuvuza hacətim,
Həqq özü amadə edib qismətim.
Çox gecələr qalmış idim ac mən,
Sübhə kimi löqməyə möhtac mən.
Səbr elədim aclığa, axır xuda
Qıldı mənə rizqi-firavan əta.
Künci-ibadət nə gözəl cay imiş,
Tərki-cahan dövləti-dünya imiş.
Ol ki görə ruziyi-həq ləzzətin,
Neyləyir axır o siçanın ətin?!

Siz gedin, asudə olun sübhü şam,
Güştü-siçan gürbəyə olmuş həram.

Siz dəxi anbarləri sökməyin,
Salim olun, ruzi qəmin çəkməyin.
Mən tək edin taəti-həqqə qiyam,
Göndəri xaliq sizə göydən təam.
İndi gəlin, cümlə öpün əllərim,
Ey çəmən-i-nazdə sünbüllərim.
Çün bu nəsihətləri guş etdilər,
Xövfə düşüb cuşü xüruş etdilər.
Bid kimi cümləsi lərzan olub,
Hər biri bir surəti-bican olub,
Gəldilər öpsünlər onun dəstini,
Açdı siçanlara pişik şəstini.
Beş siçanı eylədi zalım şıkar,
Zülmü cəfa oldu yenə aşıkar.
Hər əlinə iki siçan mübtəla,
Bir siçanı ağzına aldı həla.
İki siçan qaçdı, qutardı başın,
Seyl kimi cari edib göz yaşın

PİŞİYİN HİYLƏSİNDƏN SİÇANLARIN XƏBƏR TUTMALARI

Muşlərə oldu əyan macərə,
Eylədilər təziyə bəzmin bina.
Beş siçanın ağladılar halına,
Növhə edib surəti-əhvalına.
Camə geyib cümləsi qətran kimi,
Zahir edib göz yaşı tufan kimi,
Hər biri torpaq sovurub başına,
Ağladı hər bir bacı qardaşına.
Açdı ağız oxşadı hər bir ana,
«Vay, qəribim!» deyib etdi nəva.
«Vay, verən canını çəngəldə!
Halı olan çox yaman əhvaldə».
«Kəndi deşən, vay, dilavər siçan!
Buğda yeyən, vay, hünərvər siçan!»
Söylədilər:--Cəm olun, ey muşlər,

Getdi dəxi taqət ilə huşlər!
Zülmün əyan etdi bu zalım bizə,
Halı yaman etdi bu zalım bizə.
Xitteyi-Kirmanə edək irtihal,
Sərvəri-muşanə edək ərzi-hal.
Söyləyək ey sərvəri-gərdunsərir,
Zülmün əyan etdi bizə bu şərir.
Bu pişiyin zülmünə yox tabımız,
Oldu tələf bir neçə əhbabımız.
Zülmü cəfasını əyan eyləyib,
Məscid ara bir neçə qan eyləyib.
Başına əmmamə qoyur, abidəm,
Tərki-cahan eyləmişəm, zahidəm.
Biz də inandıq onun ətvarına,
Tövbəsinə, virdinə, əzkarına;
Getdik ona töhfeyi-əlvan ilə,
Neməti-üzmayi-firavan ilə;
Məscid ara bir neçə qan eylədi,
Zülmünü zahir, nə nihan eylədi.
Səbheyi-səddanəsi bir dam imiş,
Məzhəbi yox, xarici-islam imiş.
Hiylə imiş cümlə namazı onun,
Xüdə imiş razü niyazı onun.

SIÇANLARIN PADŞAHA ŞİKAYƏTLƏRİ

Naləkünan düşdü yola muşlər,
Seyhəzənan cümlə o mədhuşlər.
Qəti-mənazil eləyib bafəğan,
Teyyi-mərahil eləyib xunçəkan.
Gördülə Kirmanda siçan şahını,
Tövf eləyib əcz ilə dərgahını,
Eylədilər ərz ki, ey padşah,
Şahi-cahan, sərvəri-aləmpənah!
Dad əlindən pişiyin, dad, dad,
Görməmişik biz bu sifət bədnihad!
Var bizim ölkədə bir bəd pişik,
Düşməz ələ bir belə mürtəd pişik.

Gahi yəhud, gah müsəlman olur,
Gah dönüb abidi-dövrən olur.
Bundan əzəl ki, nə müsəlman idi,
Bir siçana qaneyi-dövrən idi.
İndi bu ildən ki, müsəlman olub,
Rəğbəti çox, hirsini firavan olub.
İndi tutur bir nəfəsə beş siçan,
Görmüş idik biz belə möhnət haçan?
Qapuva gəldik bizə imdad elə,
Qəmli olan könlümüzü şad elə.
Eylə bizi çəngi-pişikdən xilas,
Çəkəri-məhzik sənə, bir əbdi-xas.
Dərgəhi-iclalə gətirdik pənəh,
Eylə əlac, ey şah-əncüm sipah!

ŞAHIN CAVABI

Sərvəri-muşan eşidib bu sözü,
Tünd qızardı açığından gözü,
Söylədi:--Siz səbr eləyin bir zaman,
Mən edərdəm cəm sipahi-giran;
Cəm edərdəm ləşgəri-cərrarımı,
Təblü ələm, yavəri sərdarımı.
Bir neçə gün siz mənə mehman olun,
Töməçəsi-neməti-əlvan olun.
Aşu plovdan götürün kamlər,
Eys qılın, nuş eləyin camlər;
Bərreyi-büryanü şərabi-kəbab,
Nöqlü məzə, firniyə dolma, qutab.
Onlara lakin yemək idi həram,
Nalə edərlərdi fəğan sübhü şam.
Dərd ilə bir həftə fəğan etdilər,
Gözlərini aşk-fəşan etdilər.
Oxudular fatihə əmvat üçün,
Neçə qazan asdila xeyrat üçün.
Qoydu olar xonçaya həlvaləri,
Paylamağa cözü münəqqaləri.
Gəldilə qəbr üstünə əfğan ilə,

Başı açıq, dideyi-giryan ilə.
Ağladılar bir neçə gün dərd ilə,
Oxşadılar mürdələri fərd ilə.

SİÇAI ŞAHININ QOŞUN TOPLAMASI

Şahi-siçan hökm elədi ləşgərə,
Zəhr ilə su verdi hamı xəncərə.
Verdi siçan şahı o gün buyruğu,
Nizələri guşü qılıc quyuğu.
Tupü tufəng ilə o fəvci-dilir
Cəng günü hər biri bir nərrəşir.
Cümlə pişik cənginə oldu rəvan,
Seyhəgünan, nərzənan, xunçəkan.
Üç yüz otuz min, hamısı muş idi,
Şahi-siçan rindi-qədəhnuş idi.
Şəh dedi:--Ey tazə cavanlar, gərək
Ol pişiyə elçi əzəl göndərək.
Zirəgü kamil və süxəndan ola,
Elçi gərək əqəli-dövrən ola.
Var idi bir aqilü zirək vəzir,
Fəhmü fərasətdə qəvi, binəzir.
Qoydu göz üstə əlini ol siçan,
Söylədi:--Ey sərvəri-mülki-cahan,
Əmrüvə bir bəndeyi-fərman mənəm,
Vadiyi-eşqində verən can mənəm.
Dürüci-dəhan aç, bizə göftar elə,
Ol ləbi-şirini şəkərbar elə.
Hər nə isə hökmün, əya sərfəraz,
Mən yetirim ol pişiyə biniyaz.
Şah vəzirə dedi:--Ey binəzir,
Səhl deyildir belə əmri-xətir.
Get pişiyə faş elə peyğamımı,
Eylə bəyan cümlə sərəncamımı.
Ləşkərimin kəsətini ver xəbər,,
Cümlə zirehpuşdur, əldə təbər.
Azim olub cəngə neçə pəhlivan,
Əldə hamı xəncərü gürzi-giran.

Yaxşısı oldur ki, gələ xidmətə,.
Ta ki itaət edə bu dövlətə.
Yoxsa onu dəhrdə xar eylərəm,
Çeşminə dünyaları tar eylərəm.
Eyləməsə pəndimi hərgah qəbul,
Çəngimə gəlsin mənim ol bülfüzul

VƏZİRİN ELÇİLİYİ

Sözlərini şahın eşitcək vəzir
Düşdü yola getməyə ol binəzir,
Sibqət edib badi-səbayə dəvan,
Rahi-biyaban ilə oldu rəvan.
Teyyi-mərahil eləyib zud-zud,
Xitteyi-Kirmanə çü etdi vürud.
Gördü o təxt üstə pişik şahını,
Barigəhü xeylini, xərgahını.
Qasidi-bidil şəhə etdi sücud,
Mədhü sənə eylədi vəsfü dürud.
Ərz elədi, key şəhi-gərdunəsas,
Görməyəsen dəhrdə hərgiz həras.
Şahi-siçandan sənə bir qasidəm,
Sanma ki, mən şövkətüvə hasidəm.
Şah deyir ki, gələsen xidmətə,
Olmayasan yağı bizim dövlətə.
Şah olan kəsdə ədalət gərək,
Hali-rəiyyətdə rəfahət gərək.
Qurd qoyunla gərək etsin çəra,
Layiqi-şənin deyi bu macəra--
Kim, neçə bir muşi həlak etmisən,
Sinəmizi dərd ilə çək etmisən.
Eyləməsen gərçi itaət bizə,
Eyləyərək zəcrü siyasət sizə.
Razı deyilsən çü bu sövdayə sən,
Hazır ol indi dəxi dəvayə sən.
Ləşkəri-cərrar gəlir üstüvə,
Firqeyi-xunxar gəlir üstüvə.
Olma sözümdən, kərəm et, bidəmağ,

Yoxdu rəsulun işi «illəl bəlağ»[1]

[İstinad1: «Leysə əl-ərrəsuli illəl bəlağ»--Allahın elçiləri yalnız təbliğat üçün gəlmişlər [ayə].]

PİŞİK ŞAHININ CAVABI

Güldü, dedi qasidə kim, ol filan
....yeyibən, batil edibdir güman!
Kimdi siçan şahı, o ağzı düşük?
Min siçana bəsdə bizim bir pişik.
Kimdi siçan kim, çıxma meydanıma,
Tab eləyə çəngəli-bürərimə?
Get degilən çənginə amadəyəm,
Sanmaya kim, acizü üftadəyəm.
Gər çıxma can peykəri-üryandan,
Çıxmaram əlbəttə bu Kirmandan.
Öpdü yeri, oldu o qasidə rəvan,
Etdi pişik cəm sipahi-giran.

PİŞİN QOŞUN TOPLAMASI

Yazdı Xorasanə ki, gəlsin sipah,
Ərbədəcu səfşigənü rəzmxah.
Gəldi qoşun cövşənü xiftan ilə,
Gürzi giran, xəncəri-bürənilə.
Düşdü yola ləşgəri-cərrarlər,
Səf dağıdan firqeyi-xunxarlər.
İki qoşun saz oluban çəkdi səf,
Zöhrə çalib çəng, fələk vurdu dəf.
İki qoşun oldu o gün rubəru,
Xəsmfikən, qəlbşikən, kinəcu.
İki tərəfdən ucalıb bangi-kus,
Hər iki şəh təxtinə etdi cülus.
Saldı siçan ərsəyə bir pəhlivan,

Oldu rəcəzخان o şirinzəban.
Söylədi kim, farisi-meydan mənəm,
Buğda yeyən, dağıdan ənban mənəm.
Neçə çuvalları mən etdim deşik,
Kimdi mənə tay ola itü pişik?
Kəştiyi-Nuh üzrə ki, divi-ləin
Çəkdi donuz dalına nagh əlin,
Asqırıban xuk, mən oldum əyan,
Kəştiyi-Nuhə elədim çox ziyan.
Kimdi bu meydanda mənə tay ola,
Hansı ləindir üzümə lay ola?
Fövci-pişikdə var idi bir cavan,
Adı onun Sarı Pişik, xoşzəban.
Gördü siçanın bu qədər lafını,
Gəldi dolandı onun ətrafını.
Qarğı atı, qamçısı bir tirə tar,
Taxta qılınc əldə, vəli abdar.
Söylədi:--Ey donquza övlad olan,
Hərzə danışma, bu ədadən utan!
Kəştiyi-Nuh üzrə ki oldun əyan,
Sən gəmini deşdin, edirdin ziyan,
Çəkdi əlin şirə çü Nuh ol zaman,
Asqırıban şir, mən oldum əyan.
Sən donuzun burnuna mənubsən,
...yeyən oğlu, özü məyubsən!
Bil çataram şirə nəcabətdə mən,
Müştəhirəm zurü şücaətdə mən.
Həmleyi-əvvəldə siçanı o pak
Tiğ çalıb, eylədi xarü həlak.
Gəldi, mübariz tələb etdi yenə,
SÖYLƏDİ ki, kimdi bərabər mənə?
Ta eləyim qanına qəltan onu,
Xakə qılım dəhrdə yeksan onu.

ORDULARIN QARŞILAŞMASI

Gördü onun zurin o qövmi-zəif,
Bildi yekayekdə deyillər hərif.

Eylədilər onlara birdən hücum,
Oldula məxlut cəhulü zəlum.
Qoydu qılıc bir-birinə ol sipah,
Gərd qopub, tirə olub ruyi-mah.
Baş tökülüb xakə çü bərgi-xəzan.
Hər tərəfə su kimi qanlar rəvan,.
Bir-birinə atdıla tirü xədəng,
Qan tökülüb xakə, olub lalərəng.
Püştə əyan oldu o gün güştədən,
Bəxti-bədü taleyi-bərgəştədən.
Sındı, o gün qaçdı siçan ləşkəri,.
Yarələnilib əksəri durdu geri.
Çünki gecə oldu, hamı etdi xab,
Sübh tulu etdi yenə afitab.
İki qoşun oldu mühəyya yenə,
Şölə çəkib atəşi-dəva yenə.
Bir-birinə dəydi yəminü yəsar,
Meymənəvü meysərədə girü dar.
Ox atılıb hər tərəfə qıchaqıç,
Mərd ilə namərdə qılıcbaqılıç.
Vurdu pişik qəlbi-sipahə özün,
Dəşgəri-muşun o çıxartdı gözün.
Şahi-siçan eylədi fəryadlar,
Yəni, cavanlar, edin imdadlar!
Qeyrətü himmət günüdür muşlər!
Əhdü mürüvvət günüdür muşlər!
Bu pişiyin atını bir peyləyin,
Xakə yıxın, ömrünü teyy eyləyin.
Çəkdi qılıc qeyrət edib bir siçan,
Yetdi pişik şahına ol pəhlivan.
Çaldı qılıç, şahın atın peylədi,
Yağlı siçan türfə hünər eylədi.
Şəh yıxılıb, qaşdı pişiklər hamı,
Oldu siçanların o gün bayramı.
Bağladılar qollarını təng onun,
Eylədilər qətlinə ahəng onun.
Ərşə çıxıb sövti-dəfü kərrənay,
Etdilər urray, haray, ay haray!
Oldu pişik şahı bizə dəstgir,
Şiri-jəyanı elədik biz əsir.

SIÇAN ŞAHININ PİŞİYİ EDAM ETDİRMƏSİ

Təxtə çıxıb qırmızıdon padşah,
Günbədi-əflakə ucaltdı güləh.
Gəldi qabağə qolu bağlı pişik,
Könlü sınıq, sinəsi dağlı pişik.
Etdi ona şah itabü xitab,
Söylədi key müfsidü aləmxərab!
Neyləmiş idi sənə ol muşlər,
Bəxti qəra fəvci-siyəhpuşlər?
Onları, zalım, elədin sən həlak,
Zərrə qədər səndə məgər yoxdu bak?!
Bilməz idin zalım olan xar olur,
Keyfəri-əmalə giriftar olur!
Bəs deyil idi sitəmi-masələf,
Həm bu qədər ləşgəri etdin tələf?
Hiylə üçün gah qılırsan namaz,
Gah alırsan əlövə dəstəmaz.
Zahid olub səbhə alırsan ələ,
Ta qurasan muşlər üçün tələ
Gah qoyursan başuva əfsəri.
Gah çəkirsən bizə bu ləşgəri.
Bais olursan bu qədər qanə sən,
Asi olursan niyə sübhanə sən?
Çəkməsəm aləmdə səni darə mən,
Asi olum qadiri-qəhharə mən!
Eyləyim ol günə səyasət sana,
Ta ki siçanlar deyələr, «mərhəba!»
Hökm elədi, dar ağacı qurdular,
Boynunu zalım pişiyin burdular.
Saldı boğazına siçanlar tənab,
Vəhşət edib, qıldı pişik iztirab.
Oldu o əsnadə bir atlı əyan,
Qıldı təvəqqe ki, əya hökmran!
Eyləmişəm dəhrdə xidmət sənə,
Gəl bunu öldürmə, bağışla mənə.
Bir də əgər etsə pişik bir günah,
Öldür onu, ey şahi-aləmpənah!

Şah dedi:--Zalıma rəhm eyləmək
Öylədi ki, zülm işə etmək kömək.
Qurda tərəhhüm əgər etsə çoban,
Zülm qoyunlarə edib bigüman.
Gər pişiyə rəhm eləsə bir nəfər,
Zülm siçanlara edib müxtəsər,
Çünki hüreyrə pişiyin adıdır
Zişt olan yad onun yadıdır.
Kim ki, hüreyrə ola kəzzab olur,
Gərçi özü zübdeyi-əshab olur.
«Qibbənü hübbən» sözünü get oxu,
Rəddinədir onda işarə çoxu.
Anla hədisin dəxi mənasını,
Həzrəti-peyğəmbərin imasını.
Yəni ki çox gəlmə mənim yanıma,
Vermə xələl məclisi-əvanıma.
Şahi-siçan etmədi ondan qəbul,
Getdi o kəs xəstəvü zarü məlul,
Söylədi cəlladə ki, çək darə sən,
Qalma təfəkkürdə, dil avarə sən!
Dardə əndamını siz oxlayın,
Bir keçən əhvalüvüzi yoxlayın.
Başüvüzə nə gətirib bu pişik,
Çəkdi siçan tutmağa daim keşik.
Heç kəsin olmadı bir cürəti,
Ta pişiyə eyləyə bu zilləti.

SİÇAN PADŞAHININ PİŞİYİN QƏTLİNƏ QƏSDİ VƏ PİŞŞİN DARDAN QURTARMASI

Çəkdi qılıc ta ki özü padşa,
Ta eləyə başını təndən cüda,
Gördü pişik muşlərin şahını,
Bildirdi onun kinəyi-dilxahını.
Şir kimi çökdü dizi üstünə,
Verdi təkən şəst ilə öz dəstinə.
Qırdı ipi, sıçradı əcdər kimi,

Həmlə edib muşə qəzənfər kimi.
Çox siçanı eylədi zalım həlak,.
Oldu siçanlar hamısı sinəçək.
Həmlə edib Rüstəmi-dəstan kimi,
Qeyzə gəlib Samü Nəriman kimi.
Gördü siçan şahı ki dolmuş əsas,,
Canı həlak olmağın etdi qiyas.
Gürzü girən əldə yetişdi pişik,
Girməyə tapmadı siçan bir deşik.
Gürzü çalıb, əzdi onun başını,
Təpdi yerə qövmünü, qardaşını.
Qaçdı siçanlar, yerə oldu nihan,
Qaldı yer üstündə pişik hökmran.
Kəsdi, siçanlar yolunu bağladı,
«Mo-mo» edib bığlarını yağladı.
Bais odur ki, pişik oldu əziz,
Xanım ona hörmət edər, həm kəniz..
Nə əkinfi vardı, nə dükkanı var,
Hər gecə-gün hazır olan nanı var.
Aşü plov, dolma yeyər hər gecə,
Sərçə tutar, hindən aparar cücə.
Sən də pişik olsa idin, Seyyida,.
Çəkməz idin ruzi üçün bir bəla.